

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

İBRAHİM ÖRS'ÜN GÖL ÇOCUKLARI ADLI ESERİNDEKİ
FİİLİMSİLERİN TESPİTİ VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mehmet Onur ULUCAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2023

©2023-Mehmet Onur ULUCAN

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

İBRAHİM ÖRS'ÜN GÖL ÇOCUKLARI ADLI ESERİNDEKİ
FİİLİMSİLERİN TESPİTİ VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ
AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

THE DETECTION OF İBRAHİM ÖRS'S ACTIONS IN THE
WORK OF LAKE CHILDREN AND THE EVALUATION IN
TERMS OF TURKISH TEACHING

Hazırlayan

Mehmet Onur ULUCAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN

KIRŞEHİR-2023

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisansöğrencisi, Mehmet Onur ULUCAN tarafından hazırlanan “*İbrahim Örs’ün Göl Çocukları Adlı Eserindeki Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*” adlı tez çalışması 19/06/2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman.....(İmza)

Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN

Üye.....(İmza)

Doç. Dr. Abdulkerim KARADENİZ

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Ceren SELVİ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../2023

(İmza)

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2023

Mehmet Onur ULUCAN

İmza

ÖZET

İBRAHİM ÖRS'ÜN GÖL ÇOCUKLARI ADLI ESERİNDEKİ FİİLİMSİLERİN TESPİTİ VE TÜRKÇE ÖĞRETİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Mehmet Onur ULUCAN

Danışman: Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN

2023-(XIV+103)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN

Doç. Dr. Abdulkerim KARADENİZ

Dr. Öğr. Üyesi Ceren SELVİ

Türkçe öğretiminin amaçlarından birisi temel dil bilgisi kurallarının kavratılmasıdır. Dil bilgisi kurallarının kavratılması, öğrencilere doğru konuşma, okuma ve yazma becerileri noktasında büyük katkı sağlar. Bundan dolayı fiilimsiler de dil bilgisi içerisinde önemli bir konu olduğundan onun da bu husustaki önemi ortadadır. Genel anlamda fiilimsiler, dil bilgisi konuları içerisinde öğrencilerin kavramakta zorlanıp yeteri kadar benimseyemedikleri konular grubunda yer almaktadır. Dil bilgisi kurallarının ezberletilmeden sezdirilerek öğretilmesi önemli bir husustur. Buna dayanarak dil bilgisi, özellikle fiilimsiler konusunun, edebî metinler aracılığıyla sezdirilerek öğretilmesinin doğru bir yaklaşım olacağı düşünülmüştür. Bu düşünce ışığında bu çalışmanın amacı çocuklar tarafından sevilen bir eserin onlar üzerinde oluşturmuş olduğu olumlu duygulardan yararlanarak ön yargı ile yaklaşılan ve zorlanılan bir konunun, o sevilen eserden oluşturulan örnek fiilimsi metinleri ve cümleleri kanalıyla daha kolay ve kalıcı şekilde öğrenilmesini sağlamaktır.

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelenmesi tekniği kullanılmıştır. Doküman incelemesi yazılı, görsel malzemenin toplanıp incelenmesi yoluyla yapılan bir tekniktir. Bunun yanında araştırmadan elde edilen veriler nitel veri analizlerinden betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir.

Bu çalışma İbrahim Örs'ün Göl Çocukları adlı eserindeki fiilimsi gruplarının tahlilini içermektedir. Sözü geçen eserle ilgili daha önce yapılmış bir fiilimsi çalışması olmamasından dolayı bu eser üzerinde çalışmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Çalışmada ilk olarak her fiilimsi grubuyla ilgili olarak araştırmacıların düşünceleri belirtilmiş; daha sonra eserde yer alan fiilimsiler taranarak isim-fiiller, sıfat-fiiller, zarf-fiiller şeklinde sınıflandırması yapılmış; sonraki evrede de fiilimsi grupları tek tek bulunmuştur. Daha sonra çalışmanın sonuç kısmında, incelemeye esas olan fiilimsi gruplarının dağılımı verilip çalışmanın Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi yapılarak önemine değinilmiştir. Son

olarak öneriler kısmında fiilimsi öğretiminin edebî eserlerden faydalanarak gerçekleştirilmesinin gerekliliği üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Fiilimsiler, Fiilimsi Grupları, Göl Çocukları, İbrahim Örs.

ABSTRACT

DETECTION OF İBRAHİM ÖRS' ACTIVITIES IN THE WORK OF LAKE CHILDREN AND THE EVALUATION IN TERMS OF TURKISH TEACHING

M.Sc.Thesis

Preparer: Mehmet Onur ULUCAN

Advisor : Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN

2023-(XIV+103)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

Social Sciences and Turkish Education Department

Turkish Education Science

Jury

Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN

Assoc. Prof. Dr. Abdulkerim KARADENİZ

Assist. Prof. Dr. Ceren SELVİ

One of the aims of teaching Turkish is to teach basic grammar rules. Comprehending grammar rules greatly contributes to students' correct speaking, reading and writing skills. Therefore, since gerunds are also an important subject in grammar, its importance in this regard is obvious. In general, gerunds are included in the group of subjects that students have difficulty in understanding and cannot adopt sufficiently among grammar subjects. It is an important issue that grammar rules are taught by intuiting them without memorizing them. Based on this, it was thought that it would be a correct approach to teach grammar, especially gerunds, through literary texts. In the light of this thought, the aim of this study is to make use of the positive feelings that a work loved by children has created on them, to ensure that a subject that is approached with prejudice and is difficult to learn more easily and permanently through sample verb-like texts and sentences created from that favorite work.

In the study, document analysis technique, one of the qualitative research methods, was used. Document analysis is a technique made by collecting and examining written and visual material. In addition, the data obtained from the research were analyzed using descriptive analysis, one of the qualitative data analyses.

This study includes the analysis of the verb groups in İbrahim Örs's work named Göl Çocukları. It is thought that working on this work will contribute to the field, since there is no verb-like study about the aforementioned work. In the study, first of all, the opinions of the researchers regarding each verb group were stated; later, gerunds in the work were scanned and classified as

noun-verbs, adjectives-verbs, adverbs-verbs; In the next phase, the verb groups were found one by one. Then, in the conclusion part of the study, the distribution of the verb groups that are the basis of the study is given and the importance of the study is mentioned by evaluating the study in terms of Turkish teaching. Finally, in the suggestions section, the necessity of performing the verbal teaching by making use of literary works has been emphasized.

Keywords: Verbs, Verbal Groups, Children of the Lake, Ibrahim Ors.

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında İbrahim Örs'ün Göl Çocukları adlı eseri incelenerek eserde yer alan fiilimsi ve fiilimsi grupları belirlenmeye çalışılmış ve fiilimsilerin Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi ve sınırlıkları hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise İbrahim Örs'ün hayatı, edebî yönü, eserleri ve Göl Çocukları adlı eseri hakkında kısa bilgi verilerek ilgili yayın ve araştırmalara değinilmiştir.

Üçüncü bölümde araştırmanın modeli ortaya konmuş ve bilgi toplama kaynakları belirtilmiştir. Tezin gövdesini oluşturan bulgular ve yorumlar bölümünde ilk olarak fiilimsi gruplarının nasıl tanımlandıkları ve sınıflandırıldıkları ortaya konmuş ardından bu tanımlar ve sınıflandırmalar çerçevesinde eserde yer alan fiilimsiler tahlil edilmiştir.

Araştırmanın dördüncü bölümünde eserin ayrıntılı şekilde taraması yapılmıştır. Yapılan taramaya göre eserde her bir fiilimsi ekiyle yapılan fiilimsi cümleleri sırayla belirtilmiştir. Yine bu bölümde belirlenen fiilimsi sayıları ve grupları bulgular başlığı adı altında yorumlanarak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın son bölümünde ise bulgular kısmında yapılan değerlendirme sonucunda bulguların yorumlanmasıyla ortaya çıkan sonuç ve öneriler belirtilmiştir. Araştırmanın bu bölümünde eserde yer alan fiilimsi gruplarının sayısı verilmiş ve belirlenen araştırma sorularına cevap vermeye çalışmıştır. Daha sonra ise fiilimsilerin Türkçe öğretimi ve dilbilgisi öğretimi açısından önemine değinilmiştir.

Tez yazım sürecimin ilk dönemlerinde tez danışmanım olan fakat daha sonra elim bir hastalık sonucu aramızdan ayrılan merhume Dr. Öğr. Üyesi Umay ÇAKIR hocama rahmet diliyor ve teşekkür ediyorum.

Tezimin yazım sürecinde bana rehberlik edip beni yönlendiren değerli danışman hocam Prof. Dr. Ertuğrul YAMAN 'a yine bu zorlu süreçte yardımlarını esirgemeyen sayın hocalarım Doç. Dr. Abdulkerim KARADENİZ ve Dr. Öğr. Üyesi Ceren SELVİ'ye teşekkürlerimi sunarım.

Hayata merhaba dediğim ilk andan itibaren bir an bile desteklerini benden esirgemeyen, okumam için tüm fedakârlığı üstlenen annem ve babama minnet duyar; hayatımın dönüm

noktalarında yanımda olan sevgili eşim Seda'ya gönülden teşekkür ederim. Bu çalışmayı oğullarım Abdullah ve Mahmut Selim'e ithaf ediyorum.

Kırşehir-2023

Mehmet Onur ULUCAN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLOLAR LİSTESİ.....	xiii
SİMGELER VE KISALTMALAR	xiv
BÖLÜM I	1
1. GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	4
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	4
1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	5
1.4. VARSAYIMLAR	5
1.5. TANIMLAR	6
BÖLÜM II.....	8
2. KAVRAMSAL/KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR ..	8
2.1. İBRAHİM ÖRS VE ESERLERİ	8
2.2. GÖL ÇOCUKLARI	9
2.2.1. Eserin Başlıca Kahramanları.....	9
2.2.2. Kitabın Özeti	9
2.3. FİİLİMSİLER (EYLEMSİLER)	10
2.4. İSİM-FİİLLER.....	12
2.5. SIFAT-FİİLLER	13
2.6. ZARF- FİİLLER	14
2.7. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	15

2.7.1. İbrahim Örs İle İlgili Çalışmalar	15
2.7.2 Fiilimsilerle İlgili Çalışmalar	16
BÖLÜM III	19
3. YÖNTEM	19
3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ/MODELİ.....	19
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ/ÇALIŞMA GRUBU.....	19
3.3. VERİ TOPLAMA ARACI.....	20
3.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	20
3.5. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMALARI.....	20
BÖLÜM IV.....	22
4. BULGULAR.....	22
4.1. “GÖL ÇOCUKLARI” ADLI ESERDE YER ALAN İSİM-FİLLER.....	22
4.1.1. -mAk Eki.....	22
4.1.1.1. Değerlendirme ve Yorum.....	27
4.1.2. -mA Eki	28
4.1.2.1. Değerlendirme ve Yorum.....	36
4.1.3. -(y)İş Eki	38
4.1.3.1. Değerlendirme ve Yorum.....	39
4.2. “GÖL ÇOCUKLARI” ADLI ESERDE YER ALAN SIFAT-FİLLER..	40
4.2.1. -Dİk Eki	40
4.2.1.1 Değerlendirme ve Yorum.....	47
4.2.2 -mİş Eki	50
4.2.2.1. Değerlendirme Yorum	52
4.2.3. -(y)An Eki	52
4.2.3.1. Değerlendirme ve Yorum.....	59
4.2.4. -mAz Eki	61

4.2.4.1. Değerlendirme ve Yorum.....	61
4.2.5. -AcAk Eki	62
4.2.5.1. Değerlendirme ve Yorum.....	64
4.2.6. -(y)Ası Eki.....	64
4.2.6.1. Değerlendirme ve Yorum.....	65
4.2.7. -(A)r Eki.....	65
4.2.7.1. Değerlendirme ve Yorum.....	65
4.3. “GÖL ÇOCUKLARI” ADLI ESERDE YER ALAN ZARF-FİLLER ..	66
4.3.1. -(y)A Eki	66
4.3.1.1. Değerlendirme ve Yorum.....	69
4.3.2. -(y)ArAk Eki	69
4.3.2.1. Değerlendirme ve Yorum.....	73
4.3.3. -(y)İp Eki.....	74
4.3.3.1. Değerlendirme ve Yorum.....	78
4.3.4. -mAdAn Eki	80
4.3.4.1. Değerlendirme ve Yorum.....	81
4.3.5. -(A)r...-mAz Eki	82
4.3.5.1. Değerlendirme ve Yorum.....	83
4.3.6. -cAsInA Eki	83
4.3.6.1. Değerlendirme ve Yorum.....	84
4.3.7. -IncA Eki.....	84
4.3.7.1. Değerlendirme ve Yorum.....	86
4.3.8. -ken Eki.....	86
4.3.8.1. Değerlendirme ve Yorum.....	88

4.3.9. -(y)AII Eki.....	89
4.3.9.1. Değerlendirme ve Yorum.....	89
4.3.10. -dIkçA Eki.....	89
4.3.10.1. Değerlendirme ve Yorum.....	89
4.3.11. -dİğİnda Eki.....	90
4.3.11.1 Değerlendirme ve Yorum.....	90
4.4. ESERDE YER ALAN FİİLİMSİLERİN DAĞILIMI	91
BÖLÜM V.....	95
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	95
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	95
5.2.ÖNERİLER	99
KAYNAKÇA.....	100
ÖZGEÇMİŞ	103

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. İbrahim Örs'ün Eserleri.....	8
Tablo 5.1. Eserde Yer Alan Fiilimsilerin Türlerine Göre Dağılımı.....	101

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

Açıklamalar

BTS	Büyük Türkçe Sözlük
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
vd.	Ve diğerleri

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Dil, “insanların düşündüklerini ve duyduklarını belirtmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan” (Türk Dil Kurumu-Büyük Türkçe Sözlük, 2011) şeklinde tanımlanmaktadır. Korkmaz, (2007: 67) dili “İnsanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasını sağlayan, seslerden örülü, çok yönlü ve gelişmiş sistem” olarak ifade etmektedir. Bir başka tanımda ise “Dil; düşünce, duygu ve isteklerin bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.” şeklinde ifade edilmektedir (Aksan, 2009: 55). Tanımlar incelendiği zaman “düşünebilme” yetisinin sonucu olan “düşünce” kavramının önemle vurgulandığı görülmektedir. İnsan düşünen bir canlıdır ve düşüncelerini de bir araç yardımıyla aktarması gerekmektedir. Bu evrede devreye dil girmekte ve dil ile hem düşüncelerini ifade etmekte hem de başkalarının düşüncelerini alarak iletişim eylemini gerçekleştirmektedir. Bu özelliğinden ötürü dili bir anlatma ve anlaşma aracı olarak nitelendirebiliriz.

İletişimin önemli ögelerinden birisi ana dilde iletişimdir. Ana dilinde iletişim en önemli sekiz ana yetkinlikten birisidir. Bu ögeler MEB tarafından belirlenmiş anahtar yetkinliklerdendir. Ana dilinde iletişim “Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama; eğitim ve öğretim, iş yeri, ev ve eğlence gibi her türlü sosyal ve kültürel bağlamda uygun ve yaratıcı bir şekilde dilsel etkileşimde bulunmaktır.”(Millî Eğitim Bakanlığı, 2019: 4) şeklinde ifade edilmiştir. Öğrenme eyleminin tam anlamıyla gerçekleşmesi hatasız, doğru ve daha etkili bir ana dili kullanımına bağlıdır. Dolayısıyla ana dilini etkin ve başarılı kullanmanın okul başarısı ile sağlam ilişkisi bulunmaktadır (Yılmaz, 2007: 2). Bu bağlamda ana dili öğretiminin dil becerilerine ve okul başarısına pozitif katkısı olduğu açıktır. Öyle ki ana dili eğitimini eksiksiz ve iyi bir derecede alan birey temel dil becerilerini daha iyi kullanacak ve daha başarılı olacaktır.

Genel olarak temel dil becerileri ilk çocukluk dönemlerinde kazanılır. Okul öncesi ile ailenin olumlu etkisiyle dil gelişmeye devam eder ve okul çağıyla birlikte dilin kuralları ile daha çok haşır neşir olunur. Dil bireylerin gelişiminde büyük öneme sahiptir. Nitekim

Dilidüzgün (2001: 244) konu ile ilgili “Dil, doğru ve güzel kullanılabildiği ölçüde bireyi zenginleştirip donanımlı kılar.” şeklinde görüş belirtmiştir.

Göçer, ana diliyle ilgili kurallar bireylere benimsetilirken edebî türlere ait seçkin örneklerin dil eğitiminde pedagojik birer malzeme olarak kullanılması gerektiğini ifade eder ve çocuk edebiyatı ürünlerinin temel işlevleriyle ilgili şu görüşlere yer verir:

“Çocuk edebiyatının dil gelişimini kolaylaştırdığı bir gerçektir. Çocuklar duydukları dili öğrenirler, dili geliştirecek ne kadar çok ortam olursa çocuklar da dil öğreniminden o kadar çok yararlanırlar. Bu ortamı oluşturacak en zengin araçlar çocuk kitaplarıdır. Çocuk; öykü, roman vb. edebiyat ürünlerini okuyarak dilini geliştirir. Edebiyat ürünleri; başarılı konuşma, yazma, dinleme ve anlama için önemli bir etkidir.”

“İlköğretim, okul öncesi döneme göre dil eğitimi çalışmalarının daha sistemli yürütüldüğü bir dönemdir. Okul öncesi eğitimle özellikle dinleme ve konuşma becerileri belli bir seviyede geliştirilmiş olan öğrencilerin sahip oldukları hazır bulunuşluk düzeyiyle dil becerilerini daha üst seviyede geliştirmeleri söz konusudur. Bu becerilerin öğrencilere kazandırılması için ilköğretimin birinci ve ikinci kademesinde çocuk edebiyatı ürünlerine sıklıkla başvurmak gerekir. Okul öncesi dönemde ninni, masal vb. malzemeleri sözlü olarak dinleyen çocuklar artık çocuk edebiyatı ürünleri üzerinden yürütülecek etkinliklerle okuma, anlama, anlatma, yorumlama, sebep - sonuç ilişkisi kurma gibi zihinsel ve dilsel becerileri geliştirmeye çalışacaklardır.”(Göçer, 2010: 344-345).

Oğuzkan da benzer düşüncelere sahiptir. Öyle ki çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğun ana dilini kuralları çerçevesinde öğrenmesine fayda sağladığından ve edebî anlamda bazı etkinliklere çocuğu yönlendirdiğinden bahseder (Oğuzkan, 2001: 5-6). Bu doğrultuda ana dilinde yetkin bireyler yetiştirmek için çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanmak gerekir. Çocuk edebiyatı, “erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır.” (Sever, 2003: 9)

Türkçe eğitimi, örgün eğitimin her kademesinde verilmektedir. Bu eğitim esnasında üzerinde önemle durulan konulardan birisi de dil bilgisi eğitimidir. Bu noktada dil bilgisi eğitimi verilirken çocuklara hitap eden ürünlerden örnekler seçmek doğru bir yaklaşım olacaktır. Nitekim eğitim ile edebiyat iç içedir ve ayrı değerlendirilemez. Öyle ki Baş’ın, (2012: 6-7) “Edebiyatsız bir eğitim düşünülemez. Bu yönde çocuk edebiyatının eğitim

sürecine katkıları, planlı ve amaçlı bir şekilde yapılandırılmalıdır.” şeklindeki açıklaması bu düşünceyi desteklemektedir. Bu bağlamda çocuk edebiyatı ürünlerinin Türkçe ders kitaplarının ana eksenini oluşturan edebî metinlerde kullanılması önem arz etmektedir. “Ders kitaplarının asıl iletişim kurmaya çalıştığı kitle öğrencilerdir. Bu sebeple kitaplar ve kitaplara alınan metinler öğrencileri, öğrenciler metinleri anlamalıdır. Burada anlamak sözüyle kastedilen, ilgi, beceri, zekâ ve psikolojik özelliklerine uyum sağlamak, yaş düzeylerine uygun olmak ve ilgilerini çekebilecek nitelikte olmasıdır.” şeklindeki görüşü bu düşünceyi desteklemektedir (Payza, 2015: 45). Tüm bu düşüncelerden de anlaşılacağı üzere edebiyatın eğitimdeki yeri yadsınamaz ve eğitimde çocuk edebiyatı ürün ve materyallerini öğrencilerin okuma, dinleme, konuşma ve yazma gibi dil becerilerinin olgunlaşması amacıyla ders kitaplarında kullanarak bu ürünlerden istifade etmek gerekmektedir. Bunun yanında dil bilgisi öğretimi de ihmal edilmemeli ve dil bilgisi kurallarının öğretimi sürecinde çocuk edebiyatı ürünlerinin sağlayacağı yararlar da dikkate alınmalıdır. Bundan ötürü çocukların ilgi ve ihtiyaçları gözetilerek onların da sevdiği çocuk romanları ve hikâyelerinden metinler oluşturmak, yerinde bir uygulama olacaktır. Bu uygulamayla çocuklar dört temel dil becerileri ile birlikte, 2019 Türkçe öğretim programında okuma alanı içerisine dâhil edilen dil bilgisi kurallarını öğrenme noktasında olumlu anlamda güdülenecektir. Böylece dil bilgisinin genel manada öğrencilerin zorlandığı bir konu olan fiilimsilerin öğrenilmesi hususundaki ön yargılar da yerini olumlu yargılara bırakacaktır ve öğrencilerin konuyu öğrenme istekleri artacaktır. Bu doğrultuda İbrahim Örs’ün “Göl Çocukları” adlı eserinde yer alan fiilimsiler tespit edilerek Türkçe öğretimine olan katkısı belirlenmeye çalışılmıştır.

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu çalışmanın ana problemini “İbrahim Örs’ün ‘Göl Çocukları’ adlı eserinde hangi filimsi türleri ne sıklıkla kullanılmıştır?” cümlesi oluşturmaktadır. Ana problem cümlesi etrafında aşağıdaki soruların cevaplarına da ulaşılmak istenmektedir.

1. İbrahim Örs’ün “Göl Çocukları” adlı eserinde yer alan filimsilerin Türkçe öğretimine katkıları nelerdir?
2. İbrahim Örs’ ün “Göl Çocukları” adlı eserinde hangi filimsi grupları daha çok kullanılmıştır?
3. İbrahim Örs’ün “Göl Çocukları” adlı eserinde yer alan filimsilerin öğrencilerin dil bilgisi öğretimine katkısı nedir?

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

“Dil ulusal bütünlüğümüz ve geleceğimiz açısından önemli ve birleştirici bir ögedir. Dilin bireysel ve toplumsal işlevi üzerinde çok fazla düşünülmelidir. Geleceğimizi güvence altına almak, üstün başarılarla ulaşmak, milletler topluluğunda şerefli yerimizi koruyabilmek için Türkçe konusunda yüksek bir bilince ihtiyaç vardır.” (Yaman, 2015: 9). Görüldüğü gibi dilimizin kurallarını bilmek ve bu kurallara vâkıf olmak son derece önemlidir.

Türkçe Öğretim Programı öğrencilerin hayat boyu kullanabilecekleri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmelerini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve değerleri içeren bir bütünlük içinde yapılandırılmıştır. (MEB, 2019: 4). Bunun yanında temel dil bilgisi kurallarının benimsetilerek kavratılması da Türkçe öğretiminin önemli amaçlarından birisidir. Öyle ki dil bilgisi kurallarının kavratılması öğrencilere doğru konuşma, okuma ve yazma becerileri alışkanlığı kazandırarak bu noktada önemli ölçüde destek verir (Kavcar vd. 2004: 8).

Dil bilgisi öğretiminin amaçları, üç madde hâlinde belirtilebilir. Dil bilgisi öğretimi;

1. Öğrencilerin bilinçaltı yapılarını bilinç seviyesine çıkarmayı ve bunları kullanım alanına getirmeyi,
2. Dilin işleyiş düzenini öğrencilere kavratmayı,
3. Öğrencilerin bir iletişim aracı olarak dili doğru ve etkili bir biçimde kullanmalarını sağlamayı amaçlar (Demirel 2002: 114).

Dil bilgisi öğretiminin amaçları dilin kurallarını öğretmek değil; sahip olunan dili dil becerilerinin geliştirilmesi noktasında dayanak olarak kullanmaktır. Dil becerilerinden bağımsız dil bilgisi öğretimi, öğrencileri ezbere yönlendireceğinden istenilen sonuca ulaşamayacaktır (Erdem ve Çelik, 2011: 1033). Bundan dolayı dil bilgisi öğretimi, temel dil becerileriyle birlikte birbirini tamamlayan bir bütün gibi görülmeli ve birlikte değerlendirilmelidir.

Dil bilgisinin önemli konularından birisi de fiilimsilerdir. Maden ve Eğilmez, (2017: 5) “Fiilimsi yapıları doğru anlaşılabilirdiği zaman Türkçe de iyi anlaşılabilir. Bu nedenle fiilimsilerin dil bilgisi öğretimindeki yeri önemlidir.” şeklinde görüş belirtmektedirler. Bunun yanında fiilimsilerin, dile anlatım gücü kazandırması, anlatıma akıcılık vermesi, anlatılmak istenen fikirlerin daha kısa yoldan aktarılabilmesi ve tekrarı engelleyerek cümleleri birbirine bağlaması yönlerinden de önemi apaçık ortadadır.

Dil bilgisi öğretiminde çocukların ilgisini çekecek yeni yaklaşım ve yöntemler oluşturmak amacıyla genelde dil bilgisinin bütün konuları, özelde ise fiilimsiler konusunu ilgi çeken bir edebî eserden yararlanarak vermek fiilimsilerin kalıcı şekilde öğrenilmesi hususundaki önemini ortaya koymaktadır.

Bu görüşler ışığında bu çalışmada İbrahim Örs’ün Göl Çocukları isimli eserinde, fiilimsilere cümle içerisinde nasıl yer verildiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bunun yanında eserde yer alan fiilimsiler değerlendirilmiş ve bu eserden yola çıkarak fiilimsi ve dil bilgisi öğretiminin Türkçe öğretimi noktasındaki önemi belirtilmiştir.

1.3. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Sınırlılık, araştırma boyunca yapılmak istenilen fakat farklı sebeplerden ötürü yapılamayan ve vazgeçilen durumlar olarak düşünülebilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2020: 73)

Türkçedeki bütün fiilimsileri incelemek bir tez çalışması için mümkün değildir. Bu açıdan çalışmamızda İbrahim Örs’ün Göl Çocukları adlı çocuk romanı çocuklar tarafından severek okunan bir eser olması nedeniyle seçilerek bu eserdeki fiilimsiler incelenmiştir.

1.4. VARSAYIMLAR

Araştırma sürecinde doğruluğunun ispatlanmaya gerek olmadığı önermedir. Araştırma yapılırken varsayımlar herhangi bir şekilde doğrulanamaz veya reddedilemez (Mills ve Gay, 2009).

İbrahim Örs’ün Göl Çocukları adlı çocuklara hitap eden eserinin ortaokul yaş grubu

için uygun olduğu, bu sebeple söz konusu eserinde kullandığı fiilimsi (eylemsi) cümlelerinin Türkçe ders kitaplarında metin olarak kullanıldığı takdirde konunun öğrenilmesine katkı sağlayacağı varsayım olarak kabul edilmiştir.

1.5. TANIMLAR

İbrahim Örs'ün Göl Çocukları adlı eserindeki fiilimsilerin belirlenmesi ve Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada, araştırmanın ana hatlarını oluşturan birtakım kavramların yanı sıra çalışmaya yardımcı diğer kavramların da tanımlarına değinilerek çalışmanın okuyucu tarafından tam anlamıyla anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır.

Fiilimsi (Eylemsi): Olumsuz yapılabilen ve tümleç alabilen fakat eylemler gibi çekimlenemeyen kelimelerdir (Hatipoğlu, 1969: 39).

İsim-Fiil: Fiilin -mak/-mek veya -ma/-me ekleri alan ve isim gibi kullanılan biçimi, eylemlilik (TDK- BTS, 2011).

Sıfat-Fiil: Fiilden -en, -r, -ecek vb. eklerle türetilmiş ad ve sıfat görevinde kullanılan kelimeler, ortaç, durum ortacı, partisip (TDK-BTS, 2011). Üstüner (2000) ise sıfat-fiilleri, fiillerin cümle içinde isim olarak kullanılan, zaman ve hareket anlamı taşıyan şekilleri diyerek açıklar.

Zarf-Fiil: Zarf olarak kullanılan fiil soyundan kelime, ulaç, durum ulacı, bağ fiil, sıra sıygası (TDK-BTS, 2011). Korkmaz (2009) zarf fiilleri, zarf işleyişine girmiş bulunan, zarf olarak kullanılan fiil şekilleri diyerek tanımlar.

Çocuk Edebiyatı: “Temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçekliğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır.” (Şirin, 2007: 16).

Dil Bilgisi: “Bir dilin ses, biçim ve cümle yapısını inceleyip kurallarını tespit eden bilim, gramer:” (TDK-BTS, 2011).

Metin: “Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü, tekst (TDK-BTS, 2011). Bir başka tanımda ise metin kavramı bilgi, duygu ve düşüncelerin çeşitli biçim, anlatım ve noktalama özelliklerine göre yerleştirildiği yapılar şeklinde açıklanır. Metin “Duygu, düşünce, istek ya da olayı anlatma aracı olarak kullanılan,

dille farklı düzeylerde iletişim kurma ve dili somutlaştırma aracıdır.” (Güneş, 2013)

Sınırlılıklar: Araştırmanın süreçte kontrol edemediği fakat araştırmanın neticelerini negatif yönde etkileyen noktalardır (Mills ve Gay, 2009).

Varsayım: Araştırma sürecinde doğruluğunun ispatlanmaya gerek olmadığı önermedir. Araştırma yapılırken varsayımlar herhangi bir şekilde doğrulanamaz veya reddedilemez (Mills ve Gay, 2009).

Gerundiumlar: Şahsa ve zamana bağlanmayan hareket hâli ifade eden fiil şekilleridir. Gerundiumlar fiillerin zarf şekilleridir. Bunun için gerundiuma da zarf fiil denir (Ergin, 2005).

Partisipler: Hareket hâlinde bulunan nesnelere için kullanılan, hareket hâlindeki nesneyi ifade eden ve nesnelere hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleri hâlindeki kelimelerdir. Fiil kök veya gövdeleri bu şekillere girerek nesnelere hareketleri ile ifade ederler. Bu bağlamda partisiplere fiillerin isim şekilleri, kısaca isim-fiil denir (Ergin, 2005).

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL/KURAMSALAÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde İbrahim Örs ve eserleri ile fiilimsi, isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil kavramlarına ilişkin literatür taraması sonucu elde edilen bilgilere yer verilmiştir.

2.1. İBRAHİM ÖRS VE ESERLERİ

1928 yılında Trabzon'da dünyaya gelmiştir. İlk ve orta öğrenimini Trabzon'da, yüksek öğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü'nde almıştır. Lisedeyken Trabzon Yeni Yol gazetesinde yazmaya başlamıştır. Sonraki süreçte gazeteci olarak Son Saat ve Milliyet gazetelerinde çalışır. Milliyet gazetesinin Diyarbakır Büro Şefliği görevini üstlenir. Basın Şeref Kartı sahibi olan Örs, 1955 yılında Türkiye Gazeteciler Sendikası Haber Yarışması'nda derece almıştır. Yine haber ve fıkra dallarında Gazeteciler Sendikası ve Gazeteciler Cemiyeti'nden ödüller almıştır. 1970'ten sonra daha çok çocuk yazınına eğilen Örs, 1984 yılında "Türk Basınında Cumhuriyetin 60 Yılı" adlı araştırmayı Orhan Erdiç'le birlikte hazırlar. İki erkek çocuk babası olan İbrahim Örs 1992 yılında vefat etmiştir (Örs, 2021: 5).

1972 yılından itibaren çocuklara ve gençlere hitap eden kitaplar yazan İbrahim Örs'ün eserleri Tablo 2. 1'de verilmiştir.

Tablo 2. 1. İbrahim Örs'ün Eserleri

Sıra No	Eser Adı	Yayın Yılı
1	Muhtarın Yeğenleri	1972
2	Onur Çocuğu	1974
3	Mücahit'in Oğlu	1975
4	Cambazlar Kralı	1975
5	Balıklı Köy	1978
6	Göl Çocukları	1980
7	Çocuk Cumhuriyeti	1980
8	Büyük Tutku	1982
9	Yeşil Mağara	1982
10	Fındık Zamanı	1985

Kaynak: Nemesis Çocuk, 2021

2.2. GÖL ÇOCUKLARI

İbrahim Örs'ün çocuklara yönelik yazdığı 1980 yılında yayımlanan muazzam eseri, bir dönem Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen 100 Temel Eser arasında yer almaktaydı.

Göl Çocukları adlı eser 5 bölüm ve 123 sayfadan oluşmaktadır.

2.2.1. Eserin Başlıca Kahramanları

Selçuk: Eserin ana kahramanıdır. İlkokulu bitirmiş, çalışkan, zeki, inatçı, kararlı, cesur ve becerikli bir çocuktur.

Duygu: Selçuk'un en yakın arkadaşı ve sırdaşı olan cesur ve çalışkan bir çocuktur.

Kurt Goldman: Köye Almanya'dan tarihî eser aramak için gelen yabancı turist.

Muhtar Rüstem: Köyün genel sorunları ve idaresiyle uğraşan köy muhtarı.

Selami Çavuş: Jandarma karakol komutanı.

Tuğrul: Köyün öğretmeni.

Çetin: Selçuk'un babası.

Selim Ağa: Duygu'nun babası.

Arap: Selçuk'un köpeği.

Kitap, köye gelen Kurt Goldman isimli esrarengiz bir turistin köylülerin güvenini kazanmaya çalışarak köyün yanında bulunan göldeki tarihi eserleri kaçırmaya çalışmasını ve bu hırsızlık girişiminin köyün çocukları olan Selçuk, Duygu ve Selçuk'un köpeği Arap tarafından engellenmesi olayını anlatır.

2. 2. 2. Kitabın Özeti

Selçuk ve Duygu ilkokulu yeni bitirmiş iki arkadaştır. En büyük istekleri köylerine ortaokul yaptırılması ve eğitim hayatlarına devam edebilmeleridir. Ortaokul için köy muhtarı ve ahali tarafından bir dernek kurulmuştur ve belli bir miktar para toplanmıştır. Selçuk ve arkadaşları köye ortaokul yaptırmak isterler ama bunun için toplanan para yetersizdir.

Köyde bir göl vardır ve köy, ismini bu gölden almaktadır. Köy halkı geçimini bu gölde balıkçılık yaparak temin eder. Göl ayrıca çocuklar ve yetişkinler için bir eğlence kaynağıdır. Çocuklar köpeklerini suda yüzmek için ve tahta parçasını getirmek için eğitmişlerdir ve zaman zaman gölde suya atılan bir tahta parçasını köpekleri taşıması

mantığına dayanan yarışlar düzenlenir.

Bir gün göl kenarında köpek yarışı düzenlenecektir. Yarışın tam yapılacağı sırada otomobil ile konuşması çok iyi olmayan, çat pat Türkçe konuşan sarışın bir Alman turist gelir. İsmi Kurt Goldman'dır. Kurt Goldman köpek yarışında ilk üçe girenlere ödül vereceğini söyler ve köylünün sempatisini kazanır.

Çocuklar tahta parçalarını göle doğru atarlar ve köpekler tahta parçalarını almak için göle girdiklerinde yarış başlar. Köpek yarışını Selçuk'un köpeği Arap kazanır. Kurt Goldman hem çocuklara hem de Ortaokul Yaptırma Derneğine para bağışında bulunur, bu durum köylüler tarafından çok takdir görür. Bu sayede Kurt Goldman köylülerin güvenini kazanır. Köye dinlenmeye geldiğini ve bir su altı bilgini olduğundan bahseder. Bu sebeple her gün göle açılır.

Selçuk ve Duygu Kurt Goldman'ın her gün göle açılmasına en başta çok anlam veremezler ve pek ilgilerini çekmez fakat bir gün Anadolu'da bulunan göllerde tarihî eser olabileceğine dair bir haber okuyunca Kurt Goldman'dan şüphelenmeye başlarlar ve onu gizliden gizliye takip ederler. Belli bir süre Kurt Goldman'la ilgili olumsuz bir olaya rast gelmezler fakat bir gün Selçuk'un köpeği Arap gölde bir tahta parçası görür ve yüzerek onu kıyıya getirir ve sahibinin yanına giderek Selçuk'u kıyıya götürür. Tahta parçasına bağlı bir ip ve ona da bağlı bir heykel vardır. Köpeğinin de yardımıyla Selçuk ve arkadaşı Duygu Kurt Goldman'ın göl içindeki tarihî Hitit eserlerini arayan bir tarihî eser kaçakçısı olduğunu kanıtlarlar ve durumu direkt olarak Muhtar Rüstem'e haber verirler. Muhtar, bu olay karşısında şaşkınlığını gizleyemez ve çocukları bu başarılarından ötürü tebrik eder. Bu tarihî eser kaçakçılığı olayını valiye haber verirler, vali de başarılarından ötürü köye ortaokul açılacağı müjdesini verir.

2.3. FİİLİMSİLER (EYLEMSİLER)

Fiilimsi; fiilden türetilen, olumsuz yapılabilen mastar, sıfat-fiil, zarf-fiil vb. türleri bulunan ad, eylemsi şeklinde tanımlanır (TDK-BTS, 2011). Fiilimsiler, fiillerden türeyen ancak fiillerin tam olarak özelliklerini göstermeyen bununla birlikte verilmeye ve anlatılmaya çalışılan düşüncüyü daha pratik ve kestirme yoldan ifade eden kelimelerdir.

Fiilimsilerle ilgili dil bilgisi kitaplarında çeşitli adlandırmaların olduğu, eklerin farklılık arz ettiği ve bu konuda ihtilaf olduğu görülür. Fiilimsiler olumsuzluk eki, iyelik eki, çatı eki alabilirler buna rağmen eylemden çekime girmemeleri yönünden ayrılırlar (Bayraktar, 2000: 3).

Dil bilgisi kitaplarında fiilimsilerle ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır:

Banguoğlu, (2004: 419) fiilimsilerden “yatık fiiller” diye bahseder ve ilaveten “Fiilin isimleşmiş şekilleri sayılan yatık fiiller kişi ekleri almazlar (fakat isim olarak iyelik ekleri alanları vardır) ve ancak tamamlanmamış bir yargıya yüklem olurlar.” şeklinde tanımlar.

Gencan, (2001: 412) fiilimsilerle ilgili “Eylemden türedikleri hâlde ad, sıfat, bağlaç görevlerinde de kullanılan ve yan önerme kuran çifte görevli sözcüklere eylemsi denir.” şeklinde görüşlerini ifade eder.

Ediskun, (1999: 246) ise konuyla ilgili “Bir eylem adı oldukları için isim; bir ismi niteledikleri için sıfat; iki cümlecığı birbirine bağladıkları için bağlaç olan; özne, nesne, tümleç aldıkları için de cümlede yüklem görevinde bulunan kelimelere fiilimsi denir.” açıklamasını yapar.

Demircan, (1977) fiilimsilere söz dizimsel adlaştırma ekleri başlığı altında eylemleri ada dönüştüren ve eylemler arasında ayrıcalık tanımayan eklerdir tanımını getirir.

Korkmaz, (2009) fiilimsilerle ilgili diğer dilcilerden farklı olarak çekimsiz fiiller söylemini kullanır ve fiil kök ve gövdelerinden belirli eklerle türetilen; ancak, şahıs ekleri olarak çekime girmedikleri için, yargı bildirmeyen, bundan dolayı da bitmemiş fiil niteliğinde olan fiillerdir, diyerek tanımlar.

“Fiilimsiler fiillerin isim şekilleridir. Hareket kavramı taşıyabilirler, ancak çekimli fiiller gibi şahıs ekleri olarak bağımsız bir cümlede yüklem olmazlar. İsimler gibi ‘imek’ yardımcı fiilini olarak yüklem olabilirler. Hiç değişmeyen zarf-fiiller dışındaki fiilimsiler, mastar ve sıfat-fiiller iyelik eki alabilirler. Fiilimsi kavramıyla cümlede ortaya çıkan, kalıcı olmayan isimler kastedilir. Bunlardan mastarlar ve sıfat-fiiller birbirine daha yakındır. Sıfat-fiiller zaman kavramı taşımakla mastarlardan ayrılırlar. Zarf-fiiller ise yüklem olamaz ve iyelik eki alamazlar. Kısaca fiilimsiler hareket kavramı taşımakla ve fiil soylu kök veya gövdelerden türemekle fiillere; cümlede isim, sıfat, bağlaç ve zarf gibi kullanılmakla isimlere benzerler.” (Üstüner, 2000: 9).

Dil bilgisinin ana konularından olan fiilimsiler ile ilgili yapılan tanımlardaki ortak olan unsur fiilimsilerin birçok görevde kullanılabilecekleridir. Bu tanımlardan hareketle fiilimsilerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz.

- Fiillerden (eylemlerden) türetilirler. Bu sebeple mastar eki (-mak, -mek) alabilirler.
- Olumsuzluk eki (-ma, -me) alabilirler.
- Yarım yargı bildirir, yan cümlecikte yüklem olurlar.

- Kip ve kişi çekimleri yoktur. Fiil çekim eklerini alamazlar buna karşın isim çekim eklerini alabilirler.
- Cümlede isim, sıfat, zarf görevlerinde kullanılabilirler.

Fiilimsiler genel olarak cümle içinde değişik görevler almalarından ve değişik eklerle oluşmalarından dolayı *isim-fiiller*, *sıfat-fiiller*, *zarf-fiiller* olmak üzere üçe ayrılırlar (Bayraktar, 2000: 5).

2.4. İSİM-FİLLER

İsim-fiiller, Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük'ün master maddesinde, “Fiilin -mak/-mek veya -ma/-me ekleri alan ve isim gibi kullanılan biçimi, eylemlilik.” şeklinde ifade edilmiştir (TDK-BTS, 2011).

Gülsevin, (2017: 32) “Masterlar fiillerin isim şekilleridir. Bu yüzden herhangi bir ismin gireceği bütün hâllere girer ve isimlerin aldığı bütün ekleri alırlar.” demiştir.

Ediskun, (1999) “İsim-fiiller, bir yandan bir eylem adı oldukları için isim, öbür yandan da özne, nesne, tümleç aldıkları için fiil olan kelimelerdir. İsim-fiile master da denilir.” diyerek konuyla ilgili düşüncelerini paylaşır.

İsim-fiiller iş, oluş ve hareket bildiren kelimeler yapar. Bazı kelimelerdeki isim-fiil ekleri kalıplaşmasıyla farklı bir duruma bürünürler. Bu durumda bu ekler isim-fiil özelliğini kaybetmiştir ve bazı nesnelere adı olmuştur yani isimleşmişlerdir (Yılmaz, 2012).

“Ad-fiiller, fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları; şahıs ve zamana bağlı olmadan gösteren fiil adlarıdır. Daha açık bir anlatımla, bunlar, fiildeki oluş, kılış ve durumların adlarını bildirirler.” (Korkmaz, 2009: 864). Ayrıca Korkmaz, Türkçede -mAk, -mA ve -İş olmak üzere üç ad-fiil türünden bahseder. Bu eklerden farklı olarak çok az karşılaşılan -mAkIik eki de vardır (Yılmaz, 2009: 53). Buna karşın -mAk eki -lık, -lik ekiyle genişlemiş şekildedir ve anlam açısından farkı çok belirgin değildir. Bu bağlamda -mAkIik eki ayrı bir ek olarak kabul edilmez (Bayraktar, 2004: 11).

İsim-fiil eklerinin görevleri ve özellikleri hakkında şunları söyleyebiliriz:

- Masterlar, hareket isimleridir.
- Zaman kavramı taşımazlar.
- Çekimli fiiller gibi şahıs eki almazlar.
- İsim oldukları için iyelik ekleri de dâhil, bütün isim çekim eklerini alabilirler.
- Cümlede özne, nesne, tümleç olabilirler.

- İsimler gibi ek fiille cümlede yüklem olabilirler.
- Diğer fiilimsiler gibi yan cümlede yüklem olarak özne, nesne, tümleç olabilirler.
- Zaman kavramı taşımaksızın bir ismi hareket vasfıyla nitelendirebilirler.
- Bazen kalıplaşma yoluyla yeni kelimeler oluşturdukları için, yapım ekleriyle benzerlik gösterebilirler (Üstüner, 2000: 10-11).

“Mastar”, “ad fiil” gibi farklı isimler verilen isim-fiiller fiil kök veya gövdesine eklenen bazı özel eklerle cümle içinde kalıplaşmış isim ve fiilimsi görevlerinde kullanılır.

2.5. SIFAT-FİİLLER

Fiilimsilerin ikincisini oluşturan sıfat-fiillerle ilgili olarak Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük’te fiilden -en, -r, -ecek vb. eklerle türetilmiş ad ve sıfat görevinde kullanılan kelimeler, ortaç, durum ortacı, partisip şeklinde tanımlanır (TDK- BTS, 2011).

Sıfat-fiiller ortaç olarak da bilinir. Bir ismi nitelemeleri yönünden sıfat olan kelimelerdir, diğer taraftan özne, nesne, tümleç aldıkları için de fiil olan kelimelerdir (Ediskun, 1999).

Eylemin sıfat olarak kullanılan biçimi olan ortaçlar bazen isim olarak kullanılmaktadır. Ortaçlar olumsuz ve edilgen biçimleri yapılan, çatı eklerini alarak zaman anlamı taşıyan fiilimsilerdir. Bundan dolayı diğer sıfatlardan ve eylemliklerden ayrı özellikler gösterir (Hengirmen, 1999: 288).

Sıfat fiiller çekimsiz fiillerin ikinci türü olup sıfat gibi kullanılan fiil şekilleridir. Öyle ki “Sıfat-fiiller, bir yanları ile sıfat bir yanları ile fiildirler. Fiil özellikleri dolayısıyla, kendilerinde var olan hareket ve zaman kavramlarını, ad oldukları sığata aktararak varlıkları ve nesnelere hareket ve zaman gösterme özellikleri ile geçici olarak vasıflandırılır.” (Korkmaz, 2009: 909).

Sıfat-fiillere partisipler ismi de verilmektedir. “Nesnelerin hareket vasıflarını karşılayan fiil şekilleridir. Hareket vasıflarını belirtmek suretiyle nesnelere karşıladıklarına göre nesne karşılayan kelimeler olarak partisipler mânâ bakımından isim cinsinden kelimeler arasına girer. Partisiplerin asıl isimlerden farkı nesneyi hareketine göre adlandırması, onu asıl varlığı ile, şu veya bu kalıcı vasfı ile değil, hareketi ile ifade etmesidir. Yani partisip hareket hâlinde bulunan nesnelere için kullanılan, hareket hâlindeki nesneyi ifade eden kelimelerdir.” (Ergin, 2005: 333). Buradan hareketle sıfat-fiilleri isim cinsinden kelimeler içinde bulunan, hareket hâlinde olan nesnelere için kullanılan ve hareket hâlindeki nesneyi

bildiren kelimelerdir, diyebiliriz.

Sıfat-fiiller, fiillerin cümle içinde isim olarak kullanılan, zaman ve hareket kavramı taşıyan şekilleridir ve isim-fillerden zaman kavramı taşıma yönünden ayrılırlar (Üstüner, 2000: 21).

Sıfat-fiillerle ilgili gramercilerin farklı yorumları da vardır. Eraslan, (1980) sıfat-fillerle ilgili isim-fiillerin sıfat olarak görev almaları dışında hâl, iyelik, çokluk eki almaları ve edatlara bağlanmaları nedeniyle sözcük bakımından isim olduklarını belirtir. Bu sebeple sıfat-fiil kavramını kullanmaz. Konuyla ilgili isim-fiillerin, nesnelere geçici hareket özellikleri ile karşılayan isimler olmasından ötürü sözcük çeşidi olarak sıfat sayılabildiklerini dolayısıyla sıfat-fiil denildiğini belirtir.

Sıfat-fiiller, isim-fiiller gibi fiilden türerler. Cümlede bir sıfat gibi görev yaparlar, onları nitelerler. İsmi hâl eklerini alabilirler. Bazen sıfat-fiilin nitelediği isim düşer ve bu isme gelen iyelik eki, isim hâl ekleri gibi ekler sıfat-fiilin üzerine eklenir. Bu durumda sıfat-fiil bir nevi isimleşir (Bayraktar, 2000: 32). Açıklamadan da anlaşılacağı üzere böyle durumlarda sıfat-fiil isimleşmiş sıfat-fiil hâlini almaktadır.

2.6. ZARF- FİLLER

Türkçe Sözlük'te zarf-fiil için “Zarf olarak kullanılan fiil soyundan kelime, ulaç, durum ulacı, bağ-fiil, sıra sıygası” tanımı yapılmıştır (TDK-BTS, 2011).

Bir başka tanımda zarf-fiil “Eylemden türeyen ve belirteç görevi yapan sözcük” şeklinde açıklanır (Hengirmen,1999: 370).

Zarf filler farklı kaynaklarda gerundif, şahıssız kip, ulak, bağ fiil (bağ eylem), ulaç, ulaç- fiil, gerundium ve zarf-fiil gibi isimlerle de anlatılır. “Kişi ve zaman kavramı olmadan temel cümlelerin ya da yan cümlelerin yüklemine niteleyen, cümlede genellikle zarf-tümleci olarak görev yapan fiilimsilerdir. İkinci bir görevi yardımcı fillerle birlikte kullanılarak birleşik fiiller kurmak olan zarf-filler, cümlede bağlaç görevinde kullanılabilirler ve birleşik cümleler kurarlar.” (Bayraktar, 2000: 99)

“Türkiye Türkçesinde eylemden türeyen ancak tümce içinde çoğunlukla belirteç görevini yapan sözcüklere ulaç denir.” (Aksan, 1995: 137)

Zarf-filler gerundiumlar olarak da nitelendirilebilir. Hareket hâli ifade eden fiil şekilleridir. Zarf-fiillerde partisipler gibi nesne ifadesi yoktur ve fiil çekimleri gibi şekle, zamana ve şahsa bağlanmış bir hareket göstermezler. Bu yüzden gerundiumlar eylemlerin zarf şekilleridir dolayısıyla partisibe isim-fiil denilebileceği gibi gerundiuma da zarf-fiil

denilebilir (Ergin, 2005: 338).

Banguoğlu, (2004) ise tümü ile zamana bağlı olmayan zarf filleri, fiilin zarf işleyişine girmek üzere aldığı özel şekiller olarak değerlendirerek ad-fillere benzetir ve bu yönüyle sıfat-fillere ayırır.

Zarf-fiiller, “Fiil kök veya gövdesinden teşkil olundukları halde bağlaç niteliği taşıyan, fazla olarak nefislerindeki eylem kavramından dolayı yan cümleciklerde yüklem görevi alan kelimeler, bağ-fiillerdir.” (Bilgegil, 1984: 283)

“Bir hareket veya oluşu diğer bir hareket veya oluşla belirtmek için kullanılan zarf-fiillerin bir vasıflayıcı olmalarına rağmen kullanılışlarında sıfatlardan, dolayısıyla isimlerden ayrılığı kolayca görülür.” (Gemalmaz, 1978: 339)

Zarf-fiiller, fillerin zarf görevi yapan yardımcıları olduğundan çekimli fiile dönüşmelerinin mümkün değildir. “Bir yanıyla fiil, bir yanıyla da zarf özelliği taşıyan gramer kategorileri oldukları için, fiil yönleriyle yalnızca hareket ve zaman kavramını karşılarlar; zarf yönleriyle de bir oluş ve kılışın durum ve tarzını bildirme niteliğine sahiptirler. Bu nedenle cümlede, şahsa ve zamana bağlı bir yargı bildirmeyen; ancak yargı bildiren fiiller yanında, onlardaki oluş ve kılışın durum ve tarzını belirleyen zarf görevi yüklenirler.” (Korkmaz, 2009: 983)

Gramercilerin yaptıkları açıklamalar dikkate alındığında konu ile ilgili dil bilimcilerin bazı farklı yönlerden ufak tefek görüş ayrılıkları olmasına rağmen umumiyetle genel hatlarda ortak bir noktada buluştukları görülür.

2.7. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu kısımda konu ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir. Yapılan literatür taramasında genel olarak bir yazarın herhangi bir eseriyle ilgili fiilimsi taramasının yapılarak Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesiyle ilgili doktora tezi bulunmadığından bu konuyla ilgili yüksek lisans tezleri gösterilmiştir.

2.7.1. İbrahim Örs İle İlgili Çalışmalar

Alan yazında İbrahim Örs’le ilgili tek bir çalışma yapıldığı belirlenmiştir.

Acele (2019), *İbrahim Örs’ün Çocuklara Yönelik Eserlerinin Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi* adlı yüksek lisans tezinde İbrahim Örs’ün Çocuklara yönelik yazdığı eserlerinde yer alan eğitsel iletiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre İbrahim Örs’ün 13 eserinde 776 farklı ileti tespit edilmiştir. Bu iletilerden en çok 394 ileti sayısı ile

"Kişisel Gelişimi Destekleyen" iletilere yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

2.7.2 Fiilimsilerle İlgili Çalışmalar

Erez (2022), “*Aslı Der’in Kayıp Rüyacı Adlı Eserinde Yer Alan Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans tezinde Dil bilgisi konuları arasında önemli bir yer tutan fiilimsileri, ezberlettirmeden sezdirme yöntemiyle öğretilmesi noktasına değinmiştir. Bu kapsamda araştırmada, öncelikle fiilimsi kavramı tanımlamış; fiilimsilerin türleri ve ekleri hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra "Kayıp Rüyacı" adlı eserde yer alan cümleleri tek tek incelemiş ve bu cümlelerdeki fiilimsi gruplarını tespit etmiştir. Araştırmada elde edilen bulgular sonucunda, "Kayıp Rüyacı" adlı eserde 2.802 adet fiilimsinin kullanıldığı belirlenmiştir. Ayrıca eserde yer alan isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiillerin oransal olarak benzer olduğu, bu nedenle eserin fiilimsilerin öğretimi açısından kullanılmasının uygun olduğu sonucuna varmıştır.

Yıldırım (2022), “*Cengiz Aytmatov’un Toprak Ana Romanında Fiilimsiler*” adlı yüksek lisans tezinde Cengiz Aytmatov’un Toprak Ana adlı romanındaki fiilisi gruplarını tespit etmiştir. Türkçe öğretiminde ana öğelerden olan dil bilgisi çalışmalarına bir katkı sunmaya çalışmıştır.

Tunç (2021), “*Rabgûzî’nin Kısasü’l-Enbiyâ Adlı Eserinde Fiilimsiler*” adlı yüksek lisans tezinde Kısasü’l-Enbiyâ’nın içindeki fiilimsileri, dilbilim noktasında değerlendirmiştir. Daha sonra Aysu Ata’nın Kısasü’l-Enbiyâ adlı eseri, kaynak eser olarak kullanılmıştır. Kısasü’l-Enbiyâ’da dört farklı isim-fiil eki, on farklı sıfat-fiil eki bulunduğu görülmüştür; en fazla örneğe ulaşılan fiilimsi çeşidi ise zarf-fiil olmuştur. Bu eserde elli altı zarf-fiil eki bulunmaktadır. Harezmi Türkçesindeki bu zarf-fiil zenginliğinin Türkçenin o dönemdeki gelişmişliğinin ve anlatım imkânlarının genişlemiş olduğunun bir göstergesidir. Çalışmada, eserde yer alan fiilimsi ekleriyle ilgili örnek cümleler belirlemiş ve eklerin durumunu incelemiştir.

Keskin (2020), “*Mavisel Yener’in “Mavi Zamanlar” Adlı Eserinde Yer Alan Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans tezinde Mavisel Yener’in Mavi Zamanlar adlı eserinde yer alan fiilimsileri yer aldığı cümleler ile birlikte tespit etmiş ve Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesini yapmıştır. Araştırmanın sonucunda eserde yer alan sayfa, cümle ve kelime sayısı hakkında bilgi vermiş, incelenmiş olan 2285 adet fiilimsinin oransal dağılımını vermiştir ve edebî metinlerin Türkçe öğretiminde kullanılmasının önemi üzerinde durmuştur.

Pala (2019), “*Nâmık Kemâl’in Tiyatrolarında Fiilimsiler*” adlı yüksek lisans tezinde

Nâmık Kemâl'in altı tiyatro eserinin dörtte birinden elde edilen fiilimsileri yapısal işlevsel söz dizimi yöntemi ile incelemiştir. Nâmık Kemâl'in tiyatro eserleri aracılığıyla fiilimsi eklerinin cümlelerdeki işlevlerini; yan yargıların görevlerini, yapılarını, zaman değerlerini ve temel yargıyla ilişkilerini belirleyerek Nâmık Kemâl'in, dolayısıyla Tanzimat Dönemi tiyatrosunun dil ve üslubunu ortaya çıkarmaya çalışmıştır.

Taşdemir (2019), “*Rabgūzī'nin Kışaşū'l-Enbiyā'sında Fiilimsilerin Anlam Bakımından İncelenmesi*” adlı yüksek lisans tezinde Harezmi Türkçesinin bir yandan Doğu Türkçesi özelliklerini göstermesi öte yandan Oğuzca unsurları barındırması incelemelerde bazı sorunlara neden olabilmektedir. Bu sorunları aşmak ve bu duruma olumlu anlamda katkı sağlamak düşüncesiyle cümlede farklı görevlerle karşımıza çıkan, ifade imkânlarını zenginleştiren, anlatımı monotonluktan kurtaran yapılar olarak karşımıza çıkan fiilimsileri; cümleye kattığı anlamlar bakımından incelenmeye çalışmıştır.

Yazıcı (2018), “*Tarık Buğra'nın 'Yarın Diye Bir Şey Yoktur' Adlı Hikâye Kitabındaki Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans tezinde öncelikle her bir fiilimsi grubu ile ilgili olarak araştırmacıların görüşlerine yer vermiştir. Daha sonra eserde yer alan fiilimsi gruplarını belirlemiştir. Son olarak sonuç kısmında ise incelemeye esas olan fiilimsi gruplarının dağılımını vererek çalışmanın Türkçe öğretimi açısından önemine değinip Tarık Buğra'nın Yarın Diye Bir Şey Türkçe öğretimi açısından değerlendirmesini yapmıştır.

Durak (2014), “*Gülten Dayıoğlu'nun 'Yurdumu Özledim' ve 'Ben Büyüyünce' Adlı Çocuk Romanlarında Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans tezinde adı geçen eserlerdeki fiilimsileri yer aldığı cümleler ile birlikte belirlemiş ve bulunan sonuçlarda yer alan fiilimsi gruplarının dağılımını vererek fiilimsilerin Türkçe öğretimi yönünden önemini ifade etmiştir. Çalışma sonucunda en çok karşılaşılan fiilimsi grubunun zarf filler, daha sonra isim filler ve en az fiilimsi grubunun da sıfat filler olduğu tespit edilmiştir.

Akgül (2013), “*Mustafa Kutlu'nun "Mavi Kuş" İsimli Hikâyesinde Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*” adlı yüksek lisans tezinde Mustafa Kutlu'nun Mavi Kuş eserindeki yer alan fiilimsileri tek tek yer aldıkları cümleler ile birlikte tespit etmiş ve ulaşılan sonuçları değerlendirerek fiilimsilerin Türkçe öğretimindeki önemi üzerinde durmuştur. İnceleme sonucunda eserde fiilimsi içeren 1668 cümle tespit etmiştir.

Hopurcuoğlu (2010), “*Okul Öncesi Eğitimine Devam Eden Türk Çocuklarının Dil*

Gelişimi Açısından Fiilimsi Kullanımlarının İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde okul öncesi eğitimi döneminde olan 5-6 yaşındaki çocukların konuşmalarında ne sıklıkla fiilimsileri kullandıklarını ve konuşmalarındaki fiilimsi kullanımlarının ailelerinin soysa-ekonomik düzeylerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmeye çalışmıştır.

Kurt (2006), “*Zarf-Fiillerin Anlam Farklılıklarının Kavratılması.*” adlı yüksek lisans tezinde Türkçe öğretiminde zarf-fiillerin yeri ve zarf-fiillerin cümle içerisindeki anlam farklılıkları üzerinde durmuştur. Yirmi adet zarf-fiil ekinin işlevlerini tespit etmiştir. Bu işlevlerin tespitinde Türkiye Türkçesi ile yazılmış çeşitli türlerdeki edebi eserlerden yararlanmıştır. İşlevlerini tespit ettiği zarf-fiil eklerinden birbirinin yerine kullanılanları belirleyip bunların arasındaki farkları çeşitli örnek cümlelerin incelenmesi ve konu ile ilgili kaynakların taranması sonucu elde etmiştir.

Öztürk (2002), “*Memduh Şevket Esendal’ın İlk Sekiz Hikâye Kitabında Yer Alan Hikâyelerdeki Zarf-Fiiller ve Zarf-Fiil Grupları.*” adlı yüksek lisans tezinde Memduh Şevket Esendal’ın ilk sekiz hikâyesindeki cümlelerde yer alan zarf fiilleri ve zarf fiil gruplarını tek tek incelemiştir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmada izlenen yöntem/ desen /model, araştırmının evren ve örnekleme/araştırma grubu, veri toplama araçları, uygulama/işlem sürecinin detayları ve toplanan verilerin nasıl analiz edildiği açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1. ARAŞTIRMANIN DESENİ/MODELİ

Bu çalışmada, *İbrahim Örs'ün "Göl Çocukları"* adlı eseri kaynak olarak kullanılmıştır. Çalışmada ilk olarak *Göl Çocukları* eserindeki metinler çözümlenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelenmesi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma, "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma" (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39) olarak tanımlanabilir. Doküman incelemesi yazılı, görsel malzemenin toplanıp incelenmesi (Sönmez ve Alacapınar, 2013: 84) olarak tanımlanabilir. Yazılı kaynaklar kitaplar, dergiler, fermanlar, anılar, makaleler vb. görsel malzemeler ise resimler, filmler, pullar, anıtlar, flamalar vb. olabilir. Yıldırım ve Şimşek'e göre (2011: 188) doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Bu incelemede olduğu gibi nitel bir araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanılabilir. Araştırmanın amacı dikkate alındığında doküman incelemesi yönteminin kullanılması gerektiği görülecektir.

Çalışmada İbrahim Örs'ün *Göl Çocukları* adlı eserinde yer alan fiilimsiler tespit edilerek Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ/ÇALIŞMA GRUBU

Araştırmanın evrenini İbrahim Örs'ün çocuk, genç ve yetişkinlere yönelik yazdığı romanları oluşturmaktadır. Örneklem olarak İbrahim Örs'ün çocuklar tarafından sevilerek okunan ve bir dönem (2004-2018) MEB 100 Temel eser içerisinde de yer alan ve çocuklar tarafından severek okunan "*Göl Çocukları*" adlı çocuk romanı belirlenmiştir. Bu seçimi yaparken eserin hem bir dönem MEB tarafından da 100 Temel eser kategorisinde bulunması hem de çocuklar tarafından severek okunması gibi nedenler etkili olmuştur. Bunun yanında *Göl Çocukları* romanı çocuklar için sevecen, olumlu ve çekici bir üsluba sahip olmasından ötürü onların dil bilgisi öğrenimini kolaylaştıran ve yaşayarak öğrenmelerini sağlayan seçkin

bir eserdir. Bu durum da bu eserin seçiminde etkili olmuştur.

Çalışma materyali seçilirken amaçsal örneklemenin alt dalı olan uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçsal örnekleme çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak sunan seçkisel olmayan bir örnekleme yaklaşımıdır. Uygun örnekleme ise zaman, para ve iş gücü kaybını engellemeye noktası doğrultusunda oluşturulan bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2020). Uygun örnekleme yönteminde örneklem seçimi daha ekonomiktir. Bunun yanında örnekleme tabi nesnelere daha kolay bulunabilir (Etikan, Musa ve Alkassim, 2016).

3.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada, yazar İbrahim Örs'ün “Göl Çocukları” adlı eserinde yer alan fiilimsilerin tespit edilmesi ve Türkçe öğretimi açısından değerlendirilmesi amaçlandığından, araştırma öncesinde İbrahim Örs hakkında alan yazın taraması yapılmış ve farklı kaynaklardan bilgi toplanmıştır. Daha sonra, fiilimsiler ve fiilimsilerin öğretimi konusunda araştırma yapılmıştır. Alan yazın taraması sonrasında “*Göl Çocukları*” adlı eserde yer alan fiilimsilerin tespit edilmesi amacıyla fiilimsiler gruplandırılmış, söz konusu eser birçok kez okunarak ilgili fiilimsiler tespit edilmiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Göl Çocukları adlı eserde yer alan fiilimsilerin tespiti ve analiz edilmesinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analiz, derinlemesine analiz gerektirmeyen verilerin işlenmesinde kullanılan bir tekniktir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 89). Başka bir ifadeyle betimsel araştırmalar olguların ne olduğunu betimlemeye, açıklamaya çalışır. Bu sayede onları iyi anlayabilme, gruplayabilme olanağı sağlanmış olur ve aralarındaki ilişkiler saptanmış olur (Kaptan, 1998). Buradan hareketle bu çalışmada betimsel analiz tekniğinin kullanımı uygun görülerek ilk olarak fiilimsi kavramının çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Bunun neticesinde üç başlık altında veriler sınıflandırılmış ve sayısal olarak sunulmuştur. Son olarak elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

3.5. GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMALARI

Yıldırım ve Şimşek (2011) nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarının, nicel araştırmadan farklı olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik kavramları haricinde bulguların inanırılık durumu, sonuçların doğruluğu ve araştırmacının yetkinliği gibi ifadelerin kullanılması gerektiğini belirtir. Buna göre nitel araştırmalarda güvenirliliğin ve geçerliliğin (inandırılabilirlik)

sağlanmasının birtakım kriterleri bulunmaktadır (Başkale, 2016: 23- 24). Söz konusu kriterler Whitemore, Chase ve Mandle (2001) ve Houser'in (2015) kabul görmüş olan inanırlık, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik, aktarılabirlik olmak üzere dört ana grupta sınıflandırılmıştır.

Nitel araştırmalarda araştırmacının veri kaynağı ile olan etkileşimini arttırması, verilerin inandırıcılığına katkı sağlamaktadır. Bu araştırmada, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğinin sağlanması amacıyla veri kaynağı defalarca okunmuş, notlar alınmış ve veriler, veri havuzuna aktarılıp veri raporu hazırlanmıştır.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde İbrahim Örs'ün “*Göl Çocukları*” adlı eserinin çözümlenmesiyle elde edilen fiilimsiler türlerine göre belirtilerek sınıflandırılmıştır.

4.1. “GÖL ÇOCUKLARI” ADLI ESERDE YER ALAN İSİM-FİİLLER

4.1.1. -mAk Eki

Genellikle bütün fiil kök ve gövdelerine getirilebilen bir ektir. Geçmişte Uygur Türkçesiyle oluşturulan yazılarda bugünkü görev ve fonksiyonuyla yer almaktadır. Köktürkçe metinlerde ise bir tek örnek dışında görülmemektedir. Bundan dolayı net olarak bir yorumda bulunamayız. Bu ek daha sonraki tarihsel süreçte -mağ / -mek, -mağ / -meh ve kendinden sonra ünlü geliyorsa -mağ / -meg biçimlerinde de karşımıza çıkmaktadır. (Bayraktar, 2004: 11).

Fiil kök ve gövdeleri, cümlenin öteki öğeleri ile olan ilişkilerini şekil, zaman, kişi ve sayı ekleri olarak ve çekime girerek sağladıkları için, kök ve gövdelerin karşıladıkları soyut hareketler, ancak fiil kök ve gövdelerine getirilen -mAk ad-fiil eki ile karşılanır. Böylece, -mAk eki, fiildeki soyut oluş ve kılışları adlandıran, onları ad durumuna getiren bir ektir. Ayrıca her fiile gelebilen yaygınlıktadır. (Korkmaz, 2009: 864)

-mAk isim fiil eki alan kelimeler cümle içerisinde özne, nesne, tümleç olabildiği gibi bunun yanında ek eylem sayesinde yüklem görevinde de kullanılabilirler.

Eserde -mAk ekinin isim-fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. Görevleri, küçük sahiplerinin attıkları tahta parçalarının yanına **varmak**, onları ağızlarına alıp sahile doğru **yüzmekti**. (s. 10)
2. Ama çocuklar bunu, kendilerine çıkar **sağlamak** için yapmıyorlardı ki... (s. 11)
3. Muhtar Rüstem de haberi duyunca, işin hiçbir resmi yanı **olmamakla** birlikte kalkmış, sahile inmişti. (s. 11)
4. Başta muhtar **olmak** üzere çokça bir topluluk araca doğru yürüyordu. (s. 14)
5. Pek belli olmuyordu ama görünmeyen ayaklarıyla suyu itip biraz daha ileriye **atılmak** için büyük çaba harcıyordu. (s.17)
6. Oyun dışı **kalmamak** için tahtayı yakalamaya zorunluydu. (s. 19)
7. Onu **kutlamak** için yarış ediyorlardı. (s. 20)

8. Yarışma yerinde düzenin gittikçe bozulması üzerine Muhtar **karışmak** gereğini duydu. (s. 21)

9. **Konuşmak**, gürültü **yapmak** yok! (s. 21)

10. Şimdi size, ödül alan arkadaşlarınızın çok soylu bir davranışını haber **vermek** istiyorum! (s. 23)

11. Ailesini **geçindirmek** için buna zorunluydu. (s. 24)

12. Fakat ben **okumak** istiyorum! (s. 26)

13. Çünkü, köyde ortaokul açılmadığı sürece, köylüler için çocuklarını ilkokuldan sonra **okutabilmek** başlıca bir sorundu. (s. 26)

14. Bu nedenle gidip **gelmek** güçtü. (s. 26)

15. Muhtar Gölüstü köyünün konukseverliğini **göstermek** için onu gece **ağırlamak** istemiş, o da hiç tereddüt etmeden kabul etmişti. (s. 29)

16. Başta Muhtar **olmak** üzere, sofradakiler, ne yapacaklarını, ne diyeceklerini şaşırıyorlar. (s. 30)

17. Bu yöntemlerin uygulanması sonucu, gölde çeşitli türde balık ya da su ürünleri **yetiştirmek** olanağı yaratılabilirdi. (s. 34)

18. Bunlar da sahipleri tarafından balık tutmaktan çok, **gezme** için kullanılırdı, çoğunluk, bütün gün kıyıda, bağlı bir at gibi, hiçbir işe yaramadan çekili dururlardı. (s. 34)

19. “**Dinlenmek** istiyor ben... Başka zaman...” diye eklerdi. (s. 35)

20. **Yüzme** için o kadar açılmaya gerek yok. (s. 36)

21. Gölde **açılmak** için sandal sorunu yoktu. (s. 37)

22. Üç dört yıl önce Selim Ağa bir sandal **yaptırmak** gereğini duyduğu zaman ona çok sevdiği kızının adını koymuştu. (s. 37)

23. Doğru eve gideceksin, ha!.. Sağa sola **uğramak** yok!.. (s. 39)

24. Gölün çalkalanan suları giderek dalgalara dönüşmüş ve bu dalgalar ortasında Selçuk'un, sandalı **yürütmek** ve dengesini **sağlamak** için harcadığı çabalar sonuçsuz kalmaya başlamıştı. (s. 43)

25. Kendisinden başka arkadaşını da **kurtarmak** zorunda olan Selçuk, bu sırada: “Aman Duygu sandala yapış!” diye bağırdı. (s. 44)

26. Her zamankinden çok Selçuk'a sokuluyor, susta durarak ön ayaklarıyla onu **kucaklamak** istiyordu. (s. 46)
27. Kısmette **okumak** varsa açılır, okuruz biz de. (s. 47)
28. Kafalarındaki düşünceyi **atmak** istediler. (s. 50)
29. Köpek yarışına ödül koydu diye, ortaokula bağışta bulundu diye, kendilerini boğulmaktan kurtardı diye onun bu davranışına seyirci mi **kalmak** gerekecekti? (s. 51)
30. Duygu, fikri kendisi ortaya **atmakla** birlikte bir an istekli görünmedi. (s. 53)
31. Her ikisi de annelerinden şöyle bir **dolaşmak** için izin aldılar. (s. 53)
32. Belliydi o da **gelmek** istiyordu Selçuk'la. (s. 53)
33. Düğmeleri çözüp brandayı **kaldırmak** aslında güç bir iş değildi. (s. 54)
34. Fakat bunu **yapmak** onlar için kolay olmadı.(s. 54)
35. Ağacın altında upuzun yatmış duran köpeği, **kalkmak** için ondan işaret bekliyordu. (s. 56)
36. Temel'i **buldukmak**, güç olmadı köyde. (s. 59)
37. Suç mu? Ne suç? Hırsızlığa **girişmek!** (s. 64)
38. Alman turist, her gün botu ile göle açılır, gölün altına dalar, uzun süre **çıkılmak** bilmezdi. (s. 67)
39. Ve belki çıkardığı tarihi yapıt vardır, bunları yakalayalım diyerek çadırda bir arama **yapılmak** kararına varmışlardı. (s. 67)
40. "Bay Kurt Goldman'ı **izlemek** de belki işimize yarar," dedi. (s. 70)
41. En iyisi, tarlanın bitimine kadar gidip oradan **gözlemekti.** (s. 70)
42. Yakın olmak, çok daha yakın **olmak** gerekiyor." (s. 72)
43. Ertesi gün, annesi Selçuk'a inekleri **otlatılmak** görevi vermişti. (s. 73)
44. Kimsenin dikkatini **çekmemek** için dürbünü saklamaya gerek duymuştu. (s. 73)
45. Kestane Burnu'na **varılmak** için dik, düzensiz, yer yer de sivri kayaların üzerinden **sıçramak** gerekiyordu. (s. 74)
46. Buraya, birçok köy çocuğu gibi, onlar da tüm yaşamlarında ancak iki kez gelmişler, ne **yüzılmak** ne de **gezmek** açısından hiçbir ilginç yanı olmadığını görmüşlerdi. (s. 74)

47. Uç noktaya **gelmek** pek kolay olmadı. (s. 75)
48. Tam buruna geldiklerinde, dürbüne bile gerek görmeden Kurt Goldman'ın botunu, gölün ortasında daha iyi **görebilmek** olanağına sahip olmuşlardı. (s. 75)
49. Anlaşılan içi rahat etmemiş, arkadaşını yalnız **bırakmamak** için her şeyi göze almıştı. (s. 80)
50. Sandal, kıyıdan uzaklaşırken beş on metre kadar ötede, "Ahmet'in Lokantası"nın önlerinde **serinlemek** için göle giren iki çocuk, arkadaşlarına bağırdı. (s. 81)
51. **Varmak** ne **demek**, yolun yarısına bile gelmemişti. (s. 82)
52. "Çocuklar! Çocuklar, ne iş var sizin burada? Var **dönmek!** Var **dönmek** çabuk!" (s.84)
53. Bir kez, adam kötü girişimini **gizlemek** için yollar arar. (s. 85)
54. Bu tarihi yapıta sahip **olmak** için belki bize kötülük de yapabilir. (s. 85)
55. Ağızlarından bir şey **kaçırmamak** için birbirlerini uyardılar. (s. 85)
56. Bu arada Duygu da elindeki dürbünü başaltına **saklamak** gereğini duydu. (s. 85)
57. Selçuk sesini **duyurmak** için ellerini ağzına götürdü ve seslendi. (s. 86)
58. Bunu biliyor, bakışlarını o yana **kaydırmamak** için kendilerini zorluyorlardı. (s. 87)
59. Şimdi, siz istiyor ben anne-babaya **söylemek**, yoksa **söylememek**? (s. 87)
60. Ama bundan sonra yok siz izinsiz, bir başına göle **açılmak!** (s. 87)
61. Alman'ın kuşkusunu **çekmemek** için... (s. 88)
62. Dengeyi **sağlamak** için geriye doğru çekildiler, bunun sonucu olarak da düşmediler. (s. 89)
63. Selçuk, onu sandala **almak** için çok uğraştı. (s. 89)
64. Herhâlde canı **yüzmek** istiyor. (s. 89)
65. "Biz var **gitmek!** " dedi. (s. 90)
66. O geliyor arkadan, çünkü biliyor iyi **yüzmek** o. (s. 90)
67. Karaya **çıkılmak** için yorulacaktı. (s. 90)
68. "Şimdi sen var sandala **atılmak!**.. Onu köye **götürmek!**.. Kimseye bir şey

söylememek!..” diye seslendi. (s. 92)

69. Onları eve **götürmek** gerek. (s. 92)

70. Var ben sizi **götürmek** otomobille. (s. 93)

71. “**Demek**, dedi, siz çıktığı sandal gezisine?” (s. 93)

72. Çocuklar bir an önce buradan **ayrılmak** istiyorlardı. (s. 94)

73. Yok sandala binip **açılmak**, var bana konuk **olmak**...Tamam mı? Zaman yok size **bağırarak**, yok sizi **dövmek**... (s. 95)

74. Bu arada Selim Ağa ile Çetin, alacakaranlığa karşın çocukların hâlâ eve dönmelerini merak etmiş, onları **aramak** için sokağa çıkmışlardı. (s. 96)

75. Ben var Muhtar **bulmak**, dedi. (s. 96)

76. Bu cismin ne olduğunu **anlamak** için inekleri orada bırakıp sandala atladıklarını ve göle açıldıklarını... (s. 97)

77. Ancak Alman’ın onun yanına **yaklaştırmamak** için geri döndüğünü... (s. 97)

78. “Bu gece hava ne kadar güzel,” dedi. “ Var **içmek** göle karşı?” (s. 98)

79. Zaten epeydir canı da **içmek** istiyordu. (s. 98)

80. Göl kenarındaki küçük lokanta, Ahmet’in Lokantası, yenilip **içilmek** için en uygun yeri. (s. 99)

81. Çünkü amaçları yiyip **içmek** değildi. (s. 100)

82. Yalnızca yüzüp karaya **çıkılmak** için mi? Hayır! (s. 101)

83. Bütün üstelemelerine karşın bir türlü sandala **çıkılmak** istememişti ya... (s. 101)

84. Şimdi **dönmek** zamanı gelmişti. (s. 102)

85. Fakat ön ve arka ayaklarının su içindeki çirpimşikleri sonuçsuz kalıyor, hemen hemen yerinde sayıyordu, çünkü ağzındaki tahta, kolay kolay **ilerlemek** bilmiyordu, kendine göre ağırdu. (s. 102)

86. Ne denli **saklamak** istediye de heyecanını açığa vurdu. (s. 104)

87. “Ben de öyle! Yatmadan şöyle bir **dolaşmak** var ben,” dedi. (s. 112)

88. Siz biliyor, ben çok seviyor bu gölde botla **gezmek**. (s. 112)

89. Muhtar, Alman’ dan gerçeği biraz da onu **kırmamak** için sakladı. (s. 112)

90. Başta Muhtar **olmak** üzere birçok kişiyi geceleyin tedirgin etmişler, üstelik de ıslanmalarına yol açmışlardı. (s. 113)

91. Örneğin şimdi Arap'ın sahibine **söylemek** istediği bir şey vardı. (s. 114)

92. “ Benimle gel” **demek** istiyordu. (114)

93. Selçuk'un pantolonunun paçasından çekip çekip **bırakmak**, birkaç metre koşup arkasına **bakmak** ve **havlamak** yoluyla. (s. 114)

94. Çocuklar, bir bakıma onu **izlemek** zorundaydılar ya. (s. 115)

95. Temel önce inkâr etmeye kalkışmış, sıkıştırılınca da durumu **açıklamak** zorunda kalmıştı. (s. 119)

96. Siz, köyümüze iyi niyet elçisi olarak değil, tarihi yapıtlarımızı **kaçırmak** için geldiniz. (s. 120)

97. Alman turist, kurtuluş yolu olmadığını görünce her şeyi **açıklamak** zorunda kaldı. (s. 121)

98. Gölüstü köyüne, gölünde tarihi eser **aramak** amacıyla gelmişti. (s. 121)

99. Amacı, kimse görmeden, gece gelip tarihi eseri gölden **çıkarmak** ve hemen otomobiline atlayıp köyden **uzaklaşmaktı**. (s. 121)

100. Fakat Kurt Goldman, göl altında bulduğu heykelin başından **ayrılmak** istemiyor, “Siz var **bırakmak**, ben onu seyrediyor!” diye yalvarıyordu. (s. 122)

101. Onu **çıkarmak** için çok çalıştı ben. (s. 122)

4.1.1.1. Değerlendirme ve Yorum

Sıklıkla kullanılan -mAk ile yapılan isim-fiil kalıplaşma yoluyla hareket bildirme özelliğini kaybederek birtakım nesne adları da yapar (Korkmaz,2009: 881).

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde, Korkmaz'ın da belirttiği düşünce çerçevesinde, -mAk isim-fiil ekini, alışlagelmiş bilinen görevi dışında fiilleri kalıcı ada yani nesne isimlerine dönüştürme görevinde az da olsa kullanmıştır. Bu kullanımlar şu şekildedir:

“Özellikle akşamları köye gelir; **ekmek**, peynir, yumurta gibi yiyecekler alır; Muhtarla sohbet eder, sonra çadırına dönerdi.” (s. 35)

“Muhtarın, “Kal, birlikte **yemek** yiyelim, “ biçimindeki çağrısına teşekkürle karşılık

verirdi.” (s. 35)

“Ancak **yemeklerin** yetmeyeceği düşünölmüş, evlere de çeşitli köy **yemekleri** ismarlanmıştı.” (s. 99)

İbrahim Örs -mAk isim-fiil ekini, için ve üzere edatları ile birlikte kullanarak edat grubu oluşturmuştur. Bunun yanında bu edatları yüklem amaç ve maksat anlamları katacak şekilde yine birlikte kullanmıştır. Bu kullanımlardan birkaç tanesi şu şekilde belirtilmiştir:

“Onu gömülü olduğu yerden **çıkarmak** için uzun çabalar harcamıştı.” (s. 121)

“Bulunan yılanlı cambazın, müzeye **verilmek** üzere yollanması isteniliyordu.” (s. 122)

“Bu yönünüzü **saklamak** için başvurduğunuz bütün yollar boşa çıkmış bulunuyor.” (s. 121)

4.1.2. -mA Eki

-mAk isim-fiil ekinde k sesinin kaybolmasından oluşmuş olan bu ek Türkiye Türkçesinde diğer isim-fiil eklerine oranla daha geniş bir kullanıma sahiptir (Banguoğlu, 1990: 421). Ek eylem olan i- eki haricinde eylemlerden tamamına gelebilen (Bayraktar, 2004: 30) bu ek -mAk ekinden hareket ifade etmemesi yönüyle ayrılıp o hareketle oluşturulan işi belirtir. Bundan dolayı -mak ekinden daha açık ve kuvvetli fiilden isim yapma ekidir (Ergin, 2005: 186).

Korkmaz, (2009) -mA ve -mAk ekleri ile ilgili benzer ve farklı noktaları belirterek, “Kestirme bir anlatımla, -mAk’lı ad-fiilleri fiilin gösterdiği hareketin, -mA’lı ad-fiiller ise fiilin gösterdiği işin adlarıdır.” diye görüş belirtir.

Eserde -mA ekinin isim-fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. Fırlatılan tahta parçalarının, ipin öteki tarafına **düşmesi** oyunun başlıca koşullarındandı. (s. 10)

2. Komutla birlikte göle atılırlar ve **yüzmeye** başlarlardı.(s.10)

3. Köpeklerin derece **alması**, arkadaşları, anne ve babaları, hatta muhtar tarafından **kutlanmaları** yetiyordu onlara.(s.11)

4. Onun için, birkaç çocuğun “yarış var” diye köy sokaklarında **bağırması**, haberin tüm köyde **yayılmasına** ve yediden yetmişe tüm çocukların soluğu sahilde **almasına** yetmişti bile. (s. 11)

5. Arap'ı hem Selçuk'un köpeği olarak hem de elinde büyümüş bir köpek olarak seviyor ve **kazanmasını** istiyordu. (s. 12)
6. Selçuk gülerek karşılık verdi ve gözlerini Temel'e dikip komutunu **beklemeye** başladı. (s. 13)
7. Köylüler yabancı plakayı görünce, önce Almanya'ya **çalışmaya** gidenlerden birinin döndüğünü sandılar, heyecanlandılar. (s. 13)
8. Mavi gözleri, açık teni, **beyazlaşmaya** yüz tutmuş sarı saçları, bakışı ve tüm davranışlarıyla bir yabancıya benziyordu. (s. 14)
9. O da en az çocuklar kadar sonuca ilgi **duymaya** başlamıştı. (s. 15)
10. Ve Muhtar, Temel'e yarışı **başlatması** için işaret verdi. (s. 17)
11. Özellikle 500 kuruştan fazlasını ceplerinde **görmeye** alışık olmayan çocuklar için az para değildi bu. (s. 17)
12. Hepsi yolunu, hedefini biliyor, aralarındaki iki metre uzaklığı **bozmamaya** dikkat ediyordu. (s. 18)
13. İpin ötesindeki tahta parçalarına **uzanmalarıyla**, onları dişleri arasına **sıkıştırmaları** bir oldu. (s. 18)
14. Kalabalığın en soğukkanlı kişisi, Muhtar Rüstem'di. Ya da öyle **görünmeye** çalışıyordu. (s. 18)
15. Taraf **tutmaması** olanaksızdı. (s. 18)
16. Hiçbir köpeği tutmuyordu ama, belli bir köpeğin **kazanmasını** isteyen seyirci kadar heyecanlıydı. (s. 19)
17. Oyun dışı kalmamak için tahtayı **yakalamaya** zorunluymuştu. (s. 19)
18. O bunu **yapmaya** çalışırdı Arap öne geçti. (s. 19)
19. Tarzan kaçırdığı tahtayı yakalayıp yeniden **yüzmeye** başladı, ama boşuna! (s. 19)
20. Yarışma yerinde düzenin gittikçe **bozulması** üzerine Muhtar karışmak gereğini duydu. (s. 21)
21. Muhtar, yabancı konuğu koluna girip **götürmeye** hazırlanırken, Selçuk: "Rüstem Amca, " diye seslendi. (s. 22)
22. Ben bu parayı Ortaokul **Yaptırma** Derneği'ne bağışlıyorum... (s. 22)

23. “Bravo! Bravo!” diye dile **getirmeye** çalışıyordu. (s. 23)
24. Bu nedenle, kazandığı bu parayı Ortaokul **Yaptırma** Derneği’ne **bağışlaması** şaşırtıcı olmuştu. (s. 25)
25. Çünkü çeşitli nedenlerle bir ilkokul **bitirememenin** ve yalnızca bir “okur yazar” olmaktan ileri **gidememenin** ezikliği içindeydiler. (s. 25)
26. İlkokulu bitirmiş Gölüstülü çocukların, öğrenimlerini ortaokulda sürdürmeleri için ya yatılı **okumaları** ya bucakta bir yakınlarının yanında **kalmaları** ya da yurt gibi bir yerde yatıp **kalkmaları** gerekiyordu. (s. 26- 27)
27. Varlıklı **olmayı** gerektiriyordu. (s. 27)
28. Selçuk, bu yıl köylerinde ortaokul **açılmasını** hem kendisi için hem biraz da Duygu için istiyordu. (s. 27)
29. Gölüstü köyü için yıllardan beri hâlâ ortaokulun **yapılmaması**, doğrusu bir kara yazıydı. (s. 27)
30. Bu süre içinde ortaokulun **açılması** olanaksızdı, görünüşe göre. (s. 28)
31. Muhtarın bahçesi konuk **ağırlamaya** elverişliydi. (s. 29)
32. Yemeğin **bitmesinden** sonra ayağa kalktı. (s. 30)
33. Muhtar teşekkür etti ve arkadaşlarını, bu davranışı için Kurt Goldman’ı **alkışlamaya** çağırdı. (s. 30)
34. Üç bini aşkın nüfusuyla yakında bucak **olmaya** adaydı. (s. 32)
35. Toprak damlı evler arasında, tek tük de olsa, kenttekilere benzer birkaç katlı kâgir, kırmızı damlı evler bile **yükselmeye** başlamıştı. (s. 33)
36. Her yıl iyi bir ürün **almalarını** da yine bu göle borçluydular... (s. 33)
37. Bu yöntemlerin **uygulanması** sonucu, gölde çeşitli balık ya da su ürünleri yetiştirme olanağı yaratılabilirdi. (s. 34)
38. Yüzmek için o kadar **açılmaya** gerek yok. (s. 36)
39. Onu yalnızca **yüzmede** değil, bu tür konularda da iyi yetiştirmişti. (s. 39)
40. Kuma küçücük bir kürek darbesi, birkaç metre **açılmalarına** yetmişti bile. (s. 39)
41. Selçuk yorulmamıştı ama, Duygu’nun **üstelemesi** üzerine kürekleri ona vermişti. (s. 40)

42. “Gezmeye çıktık!..” (s. 42)
43. Bu sırada rüzgâr daha da güçlenmiş, göl **çalkalanmaya** başlamıştı. (s. 42)
44. Bulutlar bütün göğü kaplamış, öğlen **olmasına** karşın hava kararmıştı. (s. 42)
45. Çakan şimşekler, gök **gürlemeleri** korku veriyordu. (s. 42)
46. ” Dalıp ne yapıyorsun?” **demeye** fırsat bulamadan küreklere asıldı. (s. 42)
47. Şimdi bir an önce sahile **çıkmanın** yollarını aramalıydılar. (s. 43)
48. “Korkacak bir şey yok!” diye **avutmaya** çalıştı arkadaşını. (s. 43)
49. Gölün çalkalanan suları giderek dalgalara dönüşmüş ve bu dalgalar ortasında Selçuk’un, sandalı yürütmek ve dengesini sağlamak için harcadığı çabalar sonuçsuz **kalmaya** başlamıştı. (s. 43)
50. Sonunda adam boyu bir dalga sandalın alabora olup **batmasına** yetiverdi. (s. 44)
51. Selçuk, bir yandan tutunduğu sandaldan **kopmamaya** çalışırken, bir yandan da, Kurt Goldman’a bağıriyordu. “Bay Goldman, ne olur kurtarın Duygu’yu!” (s. 44)
52. Ancak kocaman dalgalar, botun **ilerlemesine** olanak vermiyordu kolay kolay. (s. 44)
53. Alman turist, dalgaların izin verdiği oranda Duygu’yu kaldırıp yuttuğu suları **çıkarmasını** sağladı. (s. 45)
54. Sonra yatırıp kollarını hareket **ettirmeye** başladı. (s. 45)
55. Kimi köylüler, fırtına dindikten sonra öbür sandallara atlamışlar ve bota doğru **ilerlemeye** başlamışlardı. (s. 46)
56. Kitapları yanına koyup önce gazeteyi **okumaya** başladı. (s. 46)
57. Selçuk, gazetede küçük başlıklarla yer almış kısa bir haberi **okumaya** başladı. (s.48)
58. Bu arada uzmanlar, Hazreti İsa’nın bindiği eşeğin mumyasının bu göllerin birindeki batık kilisede **olma** olasılığının güç kazandığını bildirmişlerdir. (s. 48)
59. İki de aynı şeyi düşünüyorlar, fakat düşündüklerini de **açıklamaya** bir türlü cesaret edemiyorlardı. (s. 50)
60. “Darılma ama Duygu, ben bu adamdan **kuşkulanmaya** başladım.” (s. 50)
61. Alman turistin kırmızı lastik botunu gölün açıklarında **görmeleri** buna yetmişti.

(s. 50)

62. Kurt Goldman'ın bizi **kurtarması** bir insanlık göreviydi. (s. 51)

63. Yabancı konuğu **huylandırmaları** bir yana, fırtınadan sonra bir daha sandala izinsiz **binmemeye** de söz vermişlerdi anne ve babalarına. (s. 52)

64. Kimsenin onları çadırın yanında **görmesini** istemiyorlardı. (s. 54)

65. Orada **oturmasını**, bir yere **gitmemesini** tembihledi. (s. 54)

66. Balık **avlamaya** yarar araç gereçler. (s. 55)

67. Alman turist, işin bir kovuşturma konusu **yapılmasını** istemiyordu. (s. 58)

68. Muhtar sakın **olmaya** çalışarak: “Buyur,” dedi. (s. 58)

69. “İsteğini yerine **getirmeye**, köyün muhtarı olarak hazırım.” (s. 58)

70. Hırsızların ikinci bir kez çadırına **gelmesinden** korkuyor, bunun için de bekçilik yapacak birini arıyordu. (s. 59)

71. Hemen **soruşturmaya** girişti. (s. 60)

72. Onun için, çokça bir çaba harcamadan soruşturmayı **sonuçlandırmasını** bildi. (s. 61)

73. Onların, hırsızlık amacıyla Alman turistin çadırına **girmeleri** olanaksızdı. (s. 61)

74. Sonra çadırın içinde ve çevresinde **araştırmalar** yaptım. (s. 62)

75. Sonra Selami Çavuş'a çocukların babalarını **çağırmasını** söyledi. (s. 63)

76. Selami Çavuş her ikisine de **çağırılma** nedenini söylememiş, işi Muhtara bırakmıştı. (s. 63)

77. Muhtar, soruşturmayı Selami Çavuş'un yaptığını, onun eski ve deneyimli bir jandarma olarak **yanılmasının** söz konusu olamayacağını söyledi. (s. 64)

78. Yalan sevmezler, **söylemesini** de beceremezlerdi. (s. 66)

79. **Dövmeye** bile kalkıştılar da bereket versin Muhtarla Selami Çavuş bırakmadılar. (s. 66)

80. Yoksa her iki çocuğun da babalarının ayakları altında **ezilmeleri** işten bile değildi o sırada. (s. 66)

81. Selçuk bir ara hıçkırıklarını **yenmeye** çalışarak: “Biz,” dedi. (s. 66)

82. Selçuk, Muhtarın bu sorusunu yanıtlamak için kafasını **toparlamaya** çalıştı. (s. 66)
83. Ve belki çıkardığı tarihi yapıt vardır, bunları yakalayalım diyerek çadırda bir **arama** yapmak kararına varmışlardı. (s. 67)
84. Muhtar uzun **konuşmasını** şöyle bitirdi: (s. 68)
85. Ben sizden bir muhtar olarak, onlara sahip **olmanızı**, bilip bilmeden başkalarına çamur **atmalarını engellemenizi** istiyorum. (s. 69)
86. Selçuk'un, birincilik ödülü olan 500 lirayı yine Ortaokul **Yaptırma** Derneği'ne verdiğini görünce de: "Olmaz, bu sende kalsın!" demişti. (s. 70)
87. Duygu'nun bir subay olan rahmetli büyük dedesinden **kalma** bir dürbünü vardı evlerinde. (s. 70)
88. İki arkadaş sırayla dürbünü gözlerine getirip Alman turistin **çıkmasını** beklediler. (s. 71)
89. Onun için çocuklar onu bu yerden **izleme** işini bir gün sonraya bıraktılar. (s. 73)
90. Bu da evinden uzunca bir süre **ayrılması** için yeterli bir nedendi. (s. 73)
91. Duygu da annesinden, ona arkadaşlık **etmesi** için izin aldı. (s. 73)
92. Kimsenin dikkatini çekmemek için dürbünü **saklamaya** gerek duymuştu. (s. 73)
93. " Görüyorsunuz, inek **otlatmaya**," karşılığını verdi. (s. 73)
94. Kimsenin peşlerine **takılmasını** istemiyorlardı. (s. 74)
95. Selçuk'un inekleri orada **bırakması** gerekiyordu. (s. 74)
96. Onun için, cesaretle **ilerlemeye** başladılar. (s. 75)
97. Önlerinde, arkalarında uzanan irili, ufaklı dallar **tutunmalarına**, rahatça **oturmalarına** yardım ediyordu. (s. 75)
98. Sık geniş yapraklar arasında artık **görünmeleri** olanaksızdı. (s. 76)
99. Ve Kurt Goldman akşama doğru botuna çıkıp kıyıya, çadırına doğru kürek **çekmeye** başladı. (s. 76)
100. Selçuk'la Duygu da sözde hayvan **otlatmaya** gitmişlerdi. (s. 77)
101. Yavaş yavaş **çekmeye** başladı. (s. 77)
102. Dürbünle **bakmalarına** karşın, çocuklar bunun ne olduğunu anlayamadılar. (s.

78)

103. Havlayarak onlara **yetişmeye** çalışıyordu. (s. 79)

104. Ne **yapmaları** gerekti? (S. 79)

105. Büyüklerine, bir daha izinsiz sandala **binmemeye** söz vermişti. (s. 80)

106. "Siz **yüzmenize** bakın!.. (s. 81)

107. **Açılmaya** başladılar. (s. 81)

108. Ya Alman turistin göl altından bir tarihi yapıtı **kaçırmaya** yeltendiği meydana çıkacaktı ya da suçsuz bir kişi olduğu. (s. 82)

109. Kürek **çekmeyi** bırakıp aralarında konuştular: "Görüyor musun Duygu, adam oraya **gitmemizi** istemiyor." (s. 84)

110. Böylece biz, şayet ortada bir tarihi yapıtı varsa, bunun ortaya **çıkmasını** engellemiş oluruz. (s. 85)

111. Bu **konuşmalardan** sonra iki arkadaş gerçek amaçlarını Alman turistten **saklamaya** karar verdiler. (s. 85)

112. Alman turist heyecanlıydı. Fakat bunu **gizlemeye** çalışıyordu. (s. 86)

113. Fakat renk **vermemeye**, hiçbir şey belli **etmemeye** zorunlu idiler. (s. 87)

114. Sonra gölde halka halka **dalgalanmalar** oldu. (s. 89)

115. Daha sonra da bu **dalgalanmaların** arasında Arap'ın siyah başı görüldü. (s. 89)

116. Hayvan olduğu yerde yüzüyor, hiç de **çıkmaya** niyetli görünmüyordu. (s. 89)

117. Uğraş, beş dakika kadar sürdü, Arap'ı sudan **çıkarma** çabasına Duygu da Kurt Goldman da katıldılar. (s. 89)

118. Alman turist bir yandan böyle diyor, bir yandan da lastik botunu sandalın arkasına **bağlamaya** çalışıyordu. (s. 90)

119. Sonra küreklere geçti ve şişkin pazulu kollarıyla **çekmeye** başladı. (s. 90)

120. Alman turist, Temel' e botu kenara **çekmesini** söyledikten sonra Duygu'yla Selçuk' a döndü. (s. 91)

121. Kurt Goldman, lastik botu kenara **çekmesini** bekledikten sonra Temel'e: "Şimdi sen var sandala atlamak!.." (s. 92)

122. Onun için Selçuk'la Duygu bu **konuşmalardan** bir şey anlamadılar. (s. 92)

123. Çocuklar, bu ortak yanıtı verirken asıl amaçlarını **saklamaya** özellikle dikkat ettiler yine. (s. 93)
124. Hiç renk vermemiş **olmalarına** karşın yine de korkuyorlardı ondan. (s. 93)
125. Hem sizin bizi **götürmenize** de gerek yok. (s. 94)
126. Artık akşam **olmaya** başladığı için kıyı tenhaydı. (s. 95)
127. Bu arada Selim Ağa ile Çetin, alacakaranlığa karşın çocukların hâlâ eve **dönmemelerini** merak etmiş, onları aramak için sokağa çıkmışlardı (s. 96)
128. Alman Selçuk'un **konusmasına** fırsat vermedi. (s. 96)
129. "Bizden **söylemesi,**" deyip çekildiler. (s. 100)
130. Selçuk'sa köpeğini, Arap'ı düşünüyor, onun hâlâ eve **gelmemesini** kuşkuyla karşılıyordu.
131. Bütün **üstelemelerine** karşın bir türlü sandala çıkmak istememişti ya... (s. 101)
132. Yarışlarda genellikle birinci **gelmesinde** aldığı bu eğitimin, edindiği bu alışkanlığın rolü büyüktü. (s. 102)
133. Bu ağırlık, tahtanın kalınca bir naylon sicimle suyun altında bulunan bir cisme bağlı **olmasından** geliyordu. (s. 102-103)
134. Bir ara Öğretmen Tuğrul, Alman turistten sualtındaki bilimsel **çalışmalarıyla** ilgili bilgi istedi. (s. 104)
135. Sonra kendini **toparlamaya** çalışarak: "Suyun altı çok güzel, çok güzel!.." dedi. (s. 105)
136. Elleri **titremeye** başladı. (s. 105)
137. Bana kalırsa o, sualtında pek yasal olmayan **incelemeler** yapıyor. (s. 106)
138. Alman'ın bu durumu Muhtarın da gözünden kaçmamış, ancak üzerinde **durmaya** gerek duymamıştı. (s. 106)
139. "Deli değil de, belki göle **açılmamızı** istemeyen biri var Muhtar." (s.110)
140. Habire küreklere asılıyor, sandallara **yaklaşmaya** çalışıyordu. (s. 112)
141. Alman turist, bu kez **bağırmaya** gerek duymadan konuştu. (s. 112)
142. Başta Muhtar olmak üzere birçok kişiyi geceleyin tedirgin etmişler, üstelik de **ıslanmalarına** yol açmışlardı. (s. 113)

143. Artık hiçbir şeyi **düşünmeye** gücü kalmamıştı. (s. 113)
144. Ne Alman'ı ne Alman'ın göl ortasında bıraktığı cismi ne alaycı bakışları ne **paylamaları** ne de Arap'ı. Hiçbirini, hiçbirini... (s. 113)
145. Öylesine derin bir uykuya daldığından Arap'ın bahçedeki **havlamalarını** duymamıştı bile. (s. 113)
146. Kimi elele vererek, kimi birbirlerini tutarak, kimi birbirlerini çekerek Kestane Burnu'na **varmaya** çalışıyorlardı ister istemez. (s. 115)
147. Selçuk'la Duygu'nun yanına **gelmelerini** bekledi. (s. 115)
148. Selçuk, yavaş yavaş **çekmeye** başladı ipi. (s. 116)
149. Hiç zaman **yitirmeye** gelmezdi. (s. 117)
150. Bay Kurt Goldman bir yerden çıkıp **almaya** kalkışırsa Arap yanımda! (s. 118)
151. Giderken Selami Çavuş'u da yanına **almayı** gerekli buldu. (s. 118)
152. Selami Çavuş, dün gece kıyıdaiki dört sandalın da tapalarının çıkarılışı ve iskarmozlarının kırılışı karşısında seyirci kalamamış, bir **soruşturmaya** girişmişti. (s. 119)
153. Temel önce inkâr **etmeye** kalkışmış, sıkıştırılınca da durumu açıklamak zorunda kalmıştı. (s. 119)
154. Muhtarın "Nereye?" diye **sormasına** bile zaman vermeden: "Ben Alman'ı **yakalamaya** gidiyorum!" dedi. (s. 120)
155. **Koşmaya** başladı. (s. 120)
156. Fakat her şeye karşın aşırı heyecanını **saklamaya**, kendisini suçsuz **göstermeye** çalışıyordu. (s. 120)
157. Bugüne dek size bilmeden dostluk ettik, ama bundan sonra bizden dostluk **görmenize** olanak yok. (s. 121)
158. En çok ağrına giden de **yakalanmasında** en büyük rolü, hiç önemsemediği iki çocukla bir köpeğin oynamasıydı. (s. 121)
159. Bulunan yılanlı cambazın, müzeye verilmek üzere **yollanması** isteniliyordu. (s. 122)

4.1.2.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -mA isim-fiil ekini diğer isim-fiil eklerine

göre daha fazla kullanmış ve alışlagelmiş bilinen kullanımları dışında bu ekleri kalıcı ad şeklinde çok kez kullanarak esere farklılık katmıştır. Bu kullanımlar şunlardır:

“Sahilde yedi **yarışmacı** köpek, on- on beş yaşlarındaki sahipleriyle birlikte sıralanmışlardı.” (s. 11)

“**Yarıştırmacı** çocuklar, sol elleriyle köpeklerini tasmaından tutuyorlar, sağ ellerinde de az sonra fırlatacakları tahta parçalarını taşıyorlardı. (s. 11)

“Sonra Kurt Goldman’ a dönüp **yarışma** üzerine bilgi verdi.” (s. 15)

“Derece alan sahiplerine gelince; onlara da kaybeden **yarışmacılar** tarafından tatlı ya da şeker ziyafeti.” (s. 16)

“Böyle bir **yarışma** ödölsüz olamaz!” (s. 16)

“Ardından da yüksek sesle **yarışmacılara** ve kalabalığa açıkladı durumu: “Ey **yarışmacı** çocuklar!..” (s. 16)

“Az önce köyümüzü ziyaret eden Türk dostu Alman Turist Kurt Goldman, şimdi başlayacak olan **yarışmaya** ödöl koymuş bulunuyor.” (s. 16)

“Her **yarışmacı** köpek kendisine ait tahta parçasını tanıyor, biliyordu.” (s. 18)

“ Muhtarın yanındaki Kurt Goldman, elli yıllık yaşamı boyunca ilk kez gördüğü böyle bir **yarışma** karşısında kendisinden geçmişti.” (s. 19)

“**Yarışma** yerinde düzenin gittikçe bozulması üzerine Muhtar karışmak gereğini duydu. (s. 21)”

“ Alman turist, işin bir **kovuşturma** konusu yapılmasını istemiyordu.” (s. 58)

“Sonra çadırın içinde ve çevresinde **araştırmalar** yaptım.” (s. 62)

“Muhtar **soruşturmayı** Selami Çavuş’ un yaptığını, onun eski ve deneyimli bir jandarma olarak yanılmasının söz konusu olamayacağını söyledi.” (s. 64)

“Arkadaşlar, ben bunu bir **kovuşturma** konusu yapmayacağım.” (s. 65)

“**Soruşturma** sonunda, kimi kişilerin Temel’i sandalların yanında gördüklerini saptamıştı.” (s. 119)

İbrahim Örs -mA isim-fiil ekini yaptırma sözcüğünde diğer örneklerden farklı olarak bir derneğin özel adı olarak tam kalıplaşmış şeyliyle kullanmıştır. Bu kullanımlardan bazıları şu şekildedir:

“Gerçi üç yıl kadar önce Muhtarın başkanlığında bir “Ortaokul **Yaptırma** Derneği” kurulmuştu. “

“Bu arkadaşlarımız, aldıkları ödülleri, Ortaokul **Yaptırma** Derneği’ne bağışlamış bulunuyorlar. “

4.1.3. -(y)Iş Eki

“Orhon Türkçesinden itibaren kullanılmaya başlanan bu isim-fiil eki, fiillerin tarzını göstererek ondan hareket ve oluş isimleri türetir. Ek fiil i- dışında bütün fiillere getirilebilir. Türkiye Türkçesinde -ış/-iş, -uş/üş biçimleriyle kullanılan bu ek, fiil ismi (infinitif) yapma görevinde sıklıkla kullanılmaktadır.” (Bayraktar, 2004: 32).

Eserde -(y)Iş ekinin isim-fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. Tahtaların **atılışından** sonra, iş, köpeklere düşerdi. (s. 10)
2. Alman’ın bu **davranışı**, Muhtarın ve yanındakilerin çok hoşuna gitmişti.
3. Muhtar, Selçuk’un bu **davranışı** karşısında şaşkına dönmüştü. (s. 22)
4. “Sayın köylüler! Şimdi size, ödül alan arkadaşlarımızın çok soylu bir **davranışını** haber vermek istiyorum! (s. 23)
5. Ama senin bu **davranışın**, Muhtarın dediği gibi, hali vakti yerinde olup da keselerinin ağzını açmayanlara örnek olacak! (s.25)
6. Bu süre içinde ortaokulun açılması olanaksızdı, **görünüşe** göre. (s. 28)
7. Fakat bu **gidişle** binanın biteceği yoktu. (s. 28)
8. O gece Muhtarın sofrasında bulunanları Kurt Goldman’ın bu sözleri değil de başka bir **davranışı** etkiledi. (s. 30)
9. Muhtar teşekkür etti ve arkadaşlarını, bu **davranışı** için Kurt Goldman’ı alkışlamaya çağırdı. (s. 30)
10. **Çağrılışının** nedenini sordu. (s. 60)
11. Bitmeyen **dahışlarından** birini daha yapmıştı. (s. 76)
12. Bir **atılıştan** sandala çıkıverdi. (s. 88)
13. Çünkü adam, o denli içten **davranışına** karşın telaşını gizleyemiyordu. (s. 91)
14. Gecenin karanlığı ve sessizliği içinde ıslık biçimindeki **soluyuşları** duyuluyordu. (s. 101)

15. Fakat ön ve arka ayaklarının su içindeki **çirpimışları** sonuçsuz kalıyor, hemen hemen yerinde sayıyordu, çünkü ağızındaki tahta, kolay kolay ilerlemek bilmiyordu, kendine göre ağırdu. (s. 102)

16. Belki daha da uyuyacaktı ama, Arap'ın **havlayışlarını** duyunca dayanamadı, kalktı. (s. 113)

17. Öyle heyecanlıydılar ki, kalplerinin **atışlarını** duyuyorlardı. (s. 116)

4.1.3.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -(y)İş isim-fiil ekini çok sık kullanmamış ve alışılmış kullanımları dışında bu ekleri kalıcı ad şeklinde de kullanmıştır. Bu kullanımlar şunlardır:

“Mavi gözleri, açık teni, beyazlaşmaya yüz tutmuş sarı saçları, **bakışı** ve tüm **davranışlarıyla** bir yabancıya benziyordu.” (s. 14)

“Ara sıra da etkin **bakışlarını**, çöşku içindeki kalabalık üzerinde gezdiriyordu.” (s. 18)

“Taşkın bir **davranış** istemiyorum!..” (s. 21)

“Selçuk, kazandığı ödülü ortaokul için bağışlarken, anne-babasının karşı bir **davranışta** bulunacaklarına olasılık vermemişti.” (s. 25)

“O da bu türlü **davranışları** gülerek ve şapkasını çıkararak yanıtlar: “Merhaba!” derdi.” (s. 35)

“Hele muhtarlıkta babalarını, onların gözlerindeki sert **bakışları** görünce: “Eyvah!“ diye içlerini çektiler.” (s. 65)

“Muhtar, **bakışlarını** çocuklara yönelterek sürdürdü sözlerini: “Yalnız, sizin kulaklarınızı çekmek gerek!” (s. 67- 68)

“Ters **davranış** nankörlüktür.” (s. 68)

“Bu süre içindeki içten **davranışlarıyla** köylüler ona daha da yakınlaşmıştı.” (s. 69)

“Bunu biliyor, **bakışlarını** o yana kaydırmamak için kendilerini zorluyorlardı.” (s. 87)

“**Bakışlarında** bir değişiklik, **davranışlarında** bir olağanüstülülük vardı.” (s. 93)

“**Bakışları** değişti.” (s. 105)

“Ne Alman’ı ne Alman’ın göl ortasında bıraktığı cismi ne alaycı **bakışları** ne paylamaları ne de Arap’ı.” (s. 113)

Eserde geçen -İş ile yapılan kalıcı isimler dışında zaman zaman geçici isim olarak kullanılan kelimelerde mevcuttur. Bu kullanımlar şunlardır:

“Selami Çavuş, dün gece kıyıdaki dört sandalın da tapalarının **çıkartılışı** ve iskarmozlarının **kırılışı** karşısında seyirci kalamamış, bir soruşturmaya girişmişti.”

4.2. “GÖL ÇOCUKLARI” ADLI ESERDE YER ALAN SIFAT-FİİLLER

4.2.1. -DİK Eki

“En sık kullanılan sıfat-fiil eklerinden biridir. Geçmiş zaman anlamı verir. Orhon Türkçesinden itibaren kullanılmaya başlar. Türkiye Türkçesine gelinceye dek her dönemde kullanılmıştır. İsmi hâl eklerini, iyelik eklerini alır.” (Bayraktar, 2004: 47). Aynı düşüncelere sahip olan Ergin (2005) konuyla ilgili, geçmiş zaman anlamı veren ve oldukça fazlaca kullanılan partisip eki olduğundan bahseder. Bununla birlikte ekin göze çarpan yönü iyelik eki olarak kullanılmasıdır. Diğer partisiplerde de bu ortak payda olmasına karşın bu partisipte belirgin şekilde iyelik ekleriyle kaynaşma daha bariz şekildedir.

Türkiye Türkçesinde geçmiş zaman anlamı veren sıfat fiil eklerindedir. Sıklıkla kullanılan bir sıfat fiil olmasına karşın, sıfat olarak ekin olumlu ve yalın şeklindeki tasarrufu çok nadirdir. Fakat ekin iyelik ekleriyle kullanımlarında ekin adlar önündeki sıfat hâlleri çoğunluktadır. Zaman zaman iyelik eki almış şekliyle, yalnız başına geçici bir ad; iyelik ekiyle beraber belirtme ya da iyelik ekiyle birlikte yönelme eki aldığı nesne ve tümleç görevlerinde de kullanılır. Bazen de iyelik ekiyle birlikte yönelme, bulunma ve çıkma durum eklerini alarak farklı zarf görevlerinde kullanılır. Bunun yanında bu sıfat-fiil eki bazı edatlarla kullanılarak edat grupları oluşturur. Bu şekildeki kullanımlar edatın katmış olduğu anlam yönüyle cümlede zarf görevinde kullanılır (Korkmaz, 2009). Bu bulgulara dayanarak -dik zarf-fiil ekinin cümle içerisinde birden çok işlevde kullanılabildiği yorumu yapılabilir.

Eserde -DİK ekinin sıfat-fiil olarak kullanıldığı cümleler şunlardır:

1. “Komutu, çocukların “abi” **dedikleri** 16 yaşlarındaki Temel verirdi genellikle. (s. 9)

2. Görevleri, küçük sahiplerinin **attıkları** tahta parçalarının yanına varmak, onları ağızlarına alıp sahile doğru yüzmekti. (s. 10)

3. Onların küçük sahiplerine ise, öteki yarışmacılar, aralarında **topladıkları** parayla şeker ya da tatlı şöleni çekerlerdi. (s. 10)
4. Çünkü bugüne değin **girdikleri** yarışların çoğunda derece almışlar, böylece hayli sevgi, ilgi, daha doğrusu yandaş toplamışlardı. (s. 12)
5. Araçtan, Almanya yolcusu bir **bildik** değil, hiç **tanımadıkları** bir kişi çıktı. (s. 14)
6. Bu yarış, öncekilere benzemiyordu, çünkü ortada, Alman turistin **koyduğu** ödül vardı... (s. 17)
7. Muhtarın yanındaki Kurt Goldman, elli yıllık yaşamı boyunca ilk kez **gördüğü** böyle bir yarışma karşısında kendisinden geçmişti. (s. 19)
8. Çocuklarınkine eş bir coşkuyla **olduğu** yerde tepiniyor, el çırpıyordu. (s. 19)
9. Tarzan **kaçırdığı** tahtayı yakalayıp yeniden yüzmeye başladı, ama boşuna! (s. 19)
10. Çok **sevdiği** arkadaşıyla köpeğini kutlarken yerinde duramıyor, ayakları üzerinde ip atlar gibi zıp zıp zıplıyordu. (s. 21)
11. **Bulunduğu** taşın üzerinden, kalın sesiyle alabildiğine bağırdı. (s. 21)
12. Ödül olarak **aldıkları** paraları, değil ceplerinde, daha avuçlarında bile ısınmadan uzattılar Muhtara. (s. 23)
13. Yabancı konuk **bildiği** Türkçesiyle, Muhtarla çocuklar arasında geçenleri anlayabilmiş, çok duygulanmıştı. (s. 23)
14. Bu arkadaşlarınız, **aldıkları** ödülleri, Ortaokul Yaptırma Derneği'ne bağışlamış bulunuyorlar. (s. 23)
15. Topraklarından **aldıkları** ürün, ineklerinden **sağladıkları** süt, geçimlerine yetmezdi. (s. 24)
16. Selçuk'un **kazandığı** ödül, zar zor geçinen böyle bir aile için hatırı sayılır bir paraydı, hani. (s. 24)
17. Bu nedenle, **kazandığı** bu parayı Ortaokul Yaptırma Derneği'ne bağışlaması şaşırtıcı olmuştu. (s. 25)
18. Ama senin bu davranışın, Muhtarın **dediği** gibi, hali vakti yerinde olup da keselerinin ağzını açmayanlara örnek olacak! (s.25)
19. Selçuk, **kazandığı** ödülü ortaokul için bağışlarken, anne-babasının karşı bir davranışta bulunacaklarına olasılık vermemişti. (s. 25)

20. Ama, çok **beklediği** hâlde bu “söz” ü alamadı. (s. 26)
21. Çünkü, köyde ortaokul **açılmadığı** sürece, köylüler için çocuklarını ilkokuldan sonra okutabilmek başlıca bir sorundu. (s. 26)
22. Yarış günü Selçuk Kurt Goldman’dan **aldığı** ödülü derneğe bağışlamıştı, derece alan iki arkadaşını da aynı davranışa itmişti ya... (s. 28)
23. Duygu babasından **öğrendiği** bu olayı Selçuk’a anlattıktan sonra: “Ne dersin,” dedi, “bu yıl şu ortaokul işi gerçekleşebilecek mi acaba?” (s. 31)
24. On- on iki kilometrekarelik bir alanı **kapladığı** söylenirdi. (s. 32)
25. Sonra tepeler yavaş yavaş alçalır, **alabildiğine** bir kumsala dönüşürdü. (s. 32)
26. Gölüstülülerin **kullandıkları, içtikleri** su, hep bu gölün suyuydu. (s. 33)
27. Yazın aylarca yağmur **yağmadığı** zamanlar, motopomplarla çekilen sular, yanıp tutuşan tarlaların imdadına yetişirdi. (s. 33)
28. Göl köy halkının pek yüz **vermediği** alımsız balıklarla baş başa bırakılmıştı. (s. 33-34)
29. Ara sıra yolu düşen turistler gelirler, **alabildiğine** uzanan kumsalın herhangi bir yerinde kamp kurarlar; bol bol yüzer, bol bol güneşlenirler, günlerce kalırlardı. (s. 34)
30. Özellikle ortaokul için **yaptığı** bağıştan ötürü, köyde Kurt Goldman’ı tanımayan kalmamıştı. (s. 35)
31. Büyük küçük herkes ona saygı duyar, **rastladıkları** yerde önünde eğilirdi. (s. 35)
32. Selçuk, arkadaşının **gösterdiği** noktaya baktı. (s. 36)
33. Üç, dört yıl önce Selim Ağa bir sandal yaptırmak gereğini **duyduğu** zaman ona çok **sevdiği** kızının adını koymuştu. (s. 37)
34. Çevresine baktı, **tanıdık** bir çocuk aradı. (s. 37-38)
35. Hoş, köyde **tanımadığı** çocuk yoktu ya... (s. 38)
36. Not defterinden **kopardığı** kağıda büyük harflerle şunları yazdı. (s. 38)
37. Sahibinin iki kat ederek **uzattığı** kağıdı dişlerinin arasına almış ve düşmesin diye de sıkılmıştı bile. (s. 39)
38. Kayık, güneşin yıldız gibi **parladığı** suların üstünde yağ gibi kayıyordu. (s. 40)
39. **Buldukları** yerden, botta adam olup olmadığını görmeleri olanaksızdı. (s. 40)

40. Gölün çalkalanan suları giderek dalgalara dönüşmüş ve bu dalgalar ortasında Selçuk'un sandalı yürütmek ve dengesini sağlamak için **harcadığı** çabalar sonuçsuz kalmaya başlamıştı. (s. 43)
41. Selçuk, bir yandan **tutunduğu** sandaldan kopmamaya çalışırken, bir yandan da, Kurt Goldman' a bağıırıyordu. (s. 44)
42. Alman turist, dalgaların izin **verdiği** oranda Duygu'yu kaldırıp **yuttuğu** suları çıkarmasını sağladı. (s. 45)
43. Az kalsın, çok **sevdiği** arkadaşının ölümüne yol açacaktı. (s. 45)
44. Bu arada uzmanlar, Hazreti İsa'nın **bindiği** eşeğin mumyasının bu göllerin birindeki batık kilisede olma olasılığının güç kazandığını bildirmişlerdir. (s. 48)
45. **Buldukları** yerden gölün büyük bir bölümü görünüyordu. (s. 49)
46. **Düşündükleri** şeyi; Kurt Goldman'a, onun gibi iyi kalpli, yardımsever bir kişiye yakıştıramıyorlardı. (s. 50)
47. Kamp **yaptığı** yeri bir gözden geçirelim. (s. 52)
48. **Beklediği** işareti sahibinden alınca o da zıpladı yerinden. (s. 56)
49. **Çiğnedikleri** kumsalda belirli ayak izleri bırakarak. (s. 56)
50. Köy yoluna **çıktıkları** zaman derin bir soluk aldılar. (s. 56)
51. Duygu ile kafa kafaya verip böyle düşünmüşlerdi. Ve belki **çıkardığı** tarihi yapıt vardır, bunları yakalayalım diyerek çadırda bir arama yapmak kararına varmışlardı. (s. 67)
52. Duygu, annesinden izin isteyerek dürbünü evde asılı **olduğu** yerden aldı ve arkadaşının yanına geldi. (s. 70)
53. Duygu'yla Selçuk, onun bota **çıktığı** kanısına vardılar. (s. 71)
54. Kestane Burnu, Kurt Goldman'ın **açıldığı** ve durup **daldığı** yere uzaklığı yarıya yakın oranda azaltacaktı.(s. 72- 73)
55. Hem Alman'ın gölde **seçtiği** yer, bu uç noktasına daha da yakındı.(s. 73)
56. Artık köyden epey uzaklaşmışlar, yarımadaçığın **başladığı** bölgeye gelmişlerdi. (s. 74)
57. Yaşlı ağaç, tam uçta, kayaların toprağa **dönüştüğü** birkaç metrekarelik yerde kendiliğinden büyümüş, zamanla da gelişip serpilmişti. (s. 75)

58. En **sevdikleri** oyuncuğa kavuşmuş gibi sevindiler. (s. 76)
59. Arap da kestane ağacının altında dolanıp duruyor, arada bir eline **geçirdiği** bir kemik parçasını kemiriyordu. (s. 77)
60. **Olduğu** yerde bir daire çiziyordu. (s. 77)
61. Alman turist **daldığı** yerde bir cisim bırakmıştı. (s. 78)
62. İki arkadaş, Alman turistin **bıraktığı** cismin ne olduğu hakkında bir fikir birliğine varamadılar. (s. 78)
63. Ancak, **birleştikleri** nokta şu oldu: Bu ne olursa olsun belli bir amaçla bırakılmıştı. (s. 78)
64. “Acaba Bay Kurt Goldman gölün altında **aradığı** şeyi bulmuş da yerini bu cisimle belirlemiş olamaz mı?” (s. 78)
65. Yani, gece tekrar gelip, **bulduğu** şeyi gölden çıkaracak, çadırına götürecekt ve kimse görmeden alıp gidecek. (s. 79)
66. “ Ama önce **bıraktığı** cismin ne olduğunu anlamalı.” (s. 79)
67. Hayvanları öylece bağlı **olduğu** yerde bıraktı. (s. 79)
68. Anne ve babasından habersiz sandalla göle **açıldığı** ve o görülmemiş fırtınaya **yakalandığı** günü anımsadı. (s. 80)
69. Sandal hareket **edeceği** sırada Duygu seslendi. “Ben de geliyorum!”(s. 80)
70. Duygu, gazeteye **sardığı** dürbünü çıkartıp baktı. (s. 81)
71. Kurt Goldman’ın gölün ortasında **bıraktığı** cisim yerinde duruyordu. (s. 81)
72. Heyecanları, şimdi ne olduğunu **bilmedikleri** bu cisme karşı olan meraklarından ileri geliyordu. (s. 81)
73. İçlerinde öyle bir duygu vardı ki bu cismin yanına **vardıkları an**, her şey aydınlanacaktı. (s. 81)
74. Ya Alman turistin göl altından bir tarihi yapıtı kaçırmayay**eltendiği** meydana çıkacaktı ya da suçsuz bir kişi olduğu. (s. 82)
75. Selçuk, arkadaşından **aldığı** dürbünü gözlerine getirdi. (s. 82)
76. Botta içinde ne olduğunu **bilmedikleri** uzunca bir tahta çanta da vardı. (s. 86)
77. Çocuklar, **buldukları** sandaldan Alman’ın botunu seyrederken Arap’ın gözleri

uzaklardaydı. (s. 86)

78. Akılları hep Alman turistin **daldığı** yerde **bıraktığı** tahta parçasındaydı. (s. 88)

79. **İsteddiği** yana bakabilirdi. (s. 88)

80. Ama en çok **baktığı** şey gerilerde kalan tahta parçasıydı. (s. 88)

81. Hayvan sandalın yan **yattığı** sırada dengesini yitirmiş ve göle düşmüştü. (s. 89)

82. Hayvan **olduğu** yerde yüzüyor, hiç de çıkmaya niyetli görünmüyordu. (s. 89)

83. Temel, Alman turistin hırsızlığa karşı yanına **aldığı** çocuk, oradaydı. (s. 90)

84. Belli ki akli orada, **daldığı** yerde **bıraktığı** tahta parçasındaydı. (s. 91)

85. Gizemini bir türlü **çözemedikleri** tahta parçası gözlerinin önüne geldi. (s. 92)

86. Alman'ın **daldığı** yerde bir cisim bıraktığını... (s. 97)

87. Artık kendilerinin de **önemsedikleri** bir durumu köyün yöneticisine haber vermektir. (s. 100)

88. Hani saatler öncesi Kurt Goldman, gölde bontan Duygu'yla Selçuk'un **buldukları** sandala çıkarken kayık yana yatmış ve Arap da suya düşmüştü ya... (s. 101)

89. Bu neden, göl ortasında **gördüğü** tahta parçasına karşı **duyduğu** tutkudan başka bir şey değildi. (s. 101)

90. Alman turistin, **daldığı** yerde **bıraktığı** tahta parçasına... (s. 101)

91. Sahibinin göle **fırlattığı** bir cisim ne denli uzak olursa olsun, yüzerek gider, onu dışlarının arasına sıkıştırır ve yine yüzerek dönerdi. (s. 101- 102)

92. Yarışlarda genellikle birinci gelmesinde **aldığı** bu eğitimin, **edindiği** bu alışkanlığın rolü büyüktü. (s. 102)

93. Şimdi de herhâlde Alman'ın gölde **bıraktığı** tahta parçasını, Selçuk tarafından atılmış sanmıştı. (s. 102)

94. Ne Duygu'nun ne Selçuk'un ne de Kurt Goldman'ın olasılık **vermedikleri**, akıllarına bile **getirmedikleri** bir işti bu. (s. 102)

95. Gelgelelim, **giriştiği** iş bu kez kolay olmadı. (s. 102)

96. Sandal kıyıya **vardığı** zaman, o ancak hedefine ulaşmıştı. (s. 102)

97. Yüzüyor, beş-on dakikalık bir çabaya karşın tahtayı, daha doğrusu onun bağlı **olduğu** cismi en çok yarım metre sürükleyebiliyordu. (s. 103)

98. Ağzındaki tahta parçasıyla birlikte, suyun altında ona bağlı cismi de sürüklerken şimdiye dek **çekmediği** yorgunluğu çekiyordu. (s. 103)

99. Zar zor Kestane Burnu'nun tam ucundaki küçük kumluğa **vardığı** zaman kendinden geçmişti. (s. 103)

100. Muhtar, bu sözler üzerine sofraya yeni oturduğunda Duygu'yla Selçuk'un, babaları aracılığıyla **yaptıkları** ihbarı anımsadı. (s. 105)

101. Yahu Bay Kurt Goldman, senin göle **daldığın** yerde bugün bir şeyler görmüşler. (s. 105)

102. Onların tahta parçası olarak **niteledikleri** cisimden söz edince nasıl heyecanlanmıştı Alman!.. (s. 106-107)

103. "Gölde Alman'ın **daldığı** yerde bir cisim arayacağız." (s. 107)

104. Tahta parçası **dedikleri** şeyi onlar görmüşler, yerini onlar biliyorlar. (s. 107)

105. Geç de olsa **verdiği** karardan ötürü Muhtara teşekkür ettiler. (s. 107)

106. Sonunda Kurt Goldman'ın daldığı yere geldiler. (s. 111)

107. Fakat ne onların "burası" **dedikleri** yerde ne çevresinde ne de başka yerlerde çocukları haklı gösterecek hiçbir şeye rastlamadılar. (s. 111)

108. Bot, Muhtarın **bulunduğu** sandala iyice yaklaşmıştı. (s. 112)

109. Ne Alman'ı ne Alman'ın göl ortasında **bıraktığı** cismi ne alaycı bakışları ne paylamaları ne de Arap'ı. Hiçbirini, hiçbirini... (s. 113)

110. Örneğin şimdi Arap'ın sahibine söylemek **istediği** bir şey vardı. (s. 114)

111. Sonra ağzını suyla kumun **birleştiği** yere uzattı. (s. 115)

112. Çünkü Arap'ın dişleri arasındaki şey, Alman turistin gölde, **daldığı** yerde **bıraktığı** tahta parçasından başka bir şey değildi. (s. 116)

113. Akıllı Alman'ın **bıraktığı** tahta parçasında kalmış ve ne yapıp yapıp onu yarışlarda **edindiği** alışkanlıkla kıyıya çıkarmıştı. (s. 116)

114. Sonunda ipin bağlı **olduğu** sualtındaki cisim çıktı ortaya. (s. 117)

115. Karakol binasına **vardığı** zaman Selami Çavuş ona konuşma fırsatı vermeden atıldı: "Şimdi ben de sana geliyordum Muhtar... (s. 118)

116. "Sana benden **istediğin** kadar kemik ziyafeti Arap!" dedi. (s. 119)

117. Bu yönünüzü saklamak için **başvurduğunuz** bütün yollar boşa çıkmış bulunuyor. (s. 121)

118. Günlerce göle daldıktan sonra **aradığı** bir esere rastlamıştı. (s. 121)

119. Onu gömülü **olduğu** yerden çıkarmak için uzun çabalar harcamıştı. (s. 121)

120. En çok ağrıya giden de yakalanmasında en büyük rolü, hiç **önemsemediği** iki çocukla bir köpeğin oynamasıydı. (s. 121)

121. Fakat Kurt Goldman, göl altında **bulduğu** heykelin başından ayrılmak istemiyor, “Siz var bırakmak, ben onu seyrediyor!” diye yalvarıyordu. (s. 122)

122. **İsteddiği** sözü aldı Vali’den. (s. 123)

4.2.1.1 Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -dİk sıfat-fiil ekini cümlede genel kullanımı olan sıfat görevi dışında önündeki ismin düşmesi neticesinde kalıcı, geçici isim; adlaşmış sıfat fiil, nesne ve edatlar vasıtasıyla zarf görevi gibi birden çok işlevde kullanmıştır. Bu kullanımlar şunlardır:

“Köylüler yabancı plakayı görünce, önce Almanya’ya çalışmaya gidenlerden birinin **döndüğünü** sandılar, heyecanlandılar.” (s. 13)

“Ortaokulun, köyleri için kaçınılmaz bir zorunluluk **olduğunu** kabul ediyorlardı.” (s. 25)

“Fakat kız çocuğu **olduğundan**, onu uzaklara göndermekten yana değİllerdi.” (s. 27)

“Gündüzleri ne **yaptığını**, nasıl vakit **geçirdiğini** doğrusu kimse bilmiyordu.”(s. 35)

“Ama, şişirme bir lastik botu **olduğunu**, bununla göle açılıp saatlerce **dolaştığını** bilmeyen kalmamıştı.”(s. 36)

“ Hem ne **yaptığını** görür hem de konuşuruz.”(s. 37)

“Ama habersiz göle **açıldıklarında** anne ve babaları merak ederdi onları.” (s. 37)

“Buldukları yerden, botta adam olup **olmadığını** görmeleri olanaksızdı.” (s. 40)

“Selçuk, Duygu’nun **yorulduğunu**, daha doğrusu **zorlandığını** görünce küreklere kendisi geçti.” (s. 40)

“ Fakat Duygu, korkuya kapılmış, arkadaşının **dediğini** yapamamıştı.” (s. 44)

“Ancak suyun yüzünde kalabilecek kadar yüzme **bildiğinden** azgın dalgaların

arasında çabalayıp duruyordu, çaresizlik içinde.” (s. 44)

“İyi bir denizci **olduğu** anlaşılıyordu.” (s. 44)

“Fırtına sırasında iki çocuğun gölde **olduklarını** haber alan yüzlerce kişi gölün kenarında toplanmış, haber bekliyorlardı.” (s. 45- 46)

“ Ben yetmiş altı yaşındayım, gölün böylesine **kudurduğunu** bir çocukluğumda gördüm, bir de şimdi... Ne suçu var çocukların? ” (s. 46)

“Anadolu’daki çeşitli göllerin altında çok eski uygarlıklara ait kalıntılar **bulunduğu**, uzmanlarca ileri sürülmektedir.” (s. 48)

“Bu arada uzmanlar, Hazreti İsa’nın bindiği eşiğin mumyasının bu göllerin birindeki batık kilisede olma olasılığının güç **kazandığını** bildirmişlerdir.” (s. 48)

“Hem sözü edilen mumyanın bizim gölün altında **yatmadığını** kim ileri sürebilir”? (s. 49)

“Onu bilmem ama, başka kalıntıların **olmadığı** da söylenemez.” (s. 49)

“İkisi de aynı şeyi düşünüyorlar, fakat **düşündüklerini** de açıklamaya bir türlü cesaret edemiyorlardı.” (s. 50)

“Selçuk’un **aradığı** bunlar değildi.” (s. 55)

“ Selçuk, arkadaşının **dediğini** de yaptı.” (s. 55)

“Fakat **aradığını** da bulamadı.” (s. 55)

“Ortada çalınmış bir mal **olmadığına** göre, bu işi böylece kapatmakta köyümüz açısından yarar var.” (s. 60)

“Köylülerden, onların olay günü Alman turistin çadırına doğru **gittiklerini** saptadım.” (s. 60)

“Muhtar, soruşturmayı Selami Çavuş’un **yaptığını**, onun eski ve deneyimli bir jandarma olarak yanılmasının söz konusu olamayacağını söyledi.” (s. 64)

“Belki suçu kabul etmeyecekler, suçsuz **olduklarını** kanıtlayacaklardır.”(s. 65)

“**Söylemediklerini** bırakmadılar çocukları için.” (s. 66)

“Bir gazetede, Anadolu’daki göllerin altında tarihi yapıtlar **olduğunu** okumuşlardı ya?” (s. 66)

“Selçuk’un, birincilik ödülü olan 500 lirayı yine Ortaokul Yaptırma Derneği’ne

verdiğini görünce de: “Olmaz, bu sende kalsın!” demişti.” (s. 70)

“Arap da çoğu kez **olduğu gibi** peşlerine takılmıştı.” (s. 73)

“Buraya, birçok köy çocuğu gibi, onlar da tüm yaşamlarında ancak iki kez gelmişler, ne yürümek ne de gezmek açısından hiçbir ilginç yanı **olmadığını** görmüşlerdi.” (s. 74)

“Tam buruna **geldiklerinde**, dürbüne bile gerek görmeden Kurt Goldman’ın botunu, gölün ortasında daha iyi görebilmek olanağına sahip olmuşlardı.” (s. 75)

“Kendisini **izlediğimizi** sezebilir belki.”(s. 75)

“Dürbünle bakmalarına karşın, çocuklar bunun ne **olduğunu** anlayamadılar.” (s. 78)

“İki arkadaş, Alman turistin bıraktığı cismin ne **olduğu** hakkında bir fikir birliğine varamadılar.” (s. 78)

“ Ama önce bıraktığı cismin ne **olduğunu** anlamalı.” (s. 79)

“Yarımadacığı oluşturan kayaları nasıl **geçtiklerini** anlamadılar.” (s. 79)

“Selçuk, onun **nazlandığını** görünce: ‘Anlıyorum seni Duygu,’ dedi.” (s. 80)

“Ya Alman turistin göl altından bir tarihi yapıtı kaçırmaya **yeltendiği** meydana çıkacaktı ya da suçsuz bir kişi **olduğu**.” (s. 81- 82)

“Botta içinde ne **olduğunu** bilmedikleri uzunca bir tahta çanta da vardı.” (s. 86)

“Adam o denli içten konuşuyordu ki çocuklar neredeyse onun için kötü şeyler **düşündüklerine** utanacaklar, üzüleceklerdi.” (s. 88)

“Onların **geldiğini** görünce hemen ayağa kalktı.” (s. 91)

“Onun için ben sizin anne-babadan saklıyor göle **çıktığımızı**.” (s. 95)

“Almanla birlikte **geldiklerini** görünce sevindiler.” (s. 96)

“Çetin, oğlunun omuzlarından tutmuş sarsıyor ve hâlâ ineklerin nerede **olduğunu** soruyordu.”(s. 97)

“Kestane Burnu’na gidip dürbünle Alman’ı gölün ortasında **izlediklerini**...” (s. 97)

“Alman’ın daldığı yerde bir cisim **bıraktığını**...” (s. 97)

“Bu cismin ne **olduğunu** anlamak için inekleri orada bırakıp sandala **atladıklarını** ve göle **açıldıklarını**...” (s. 97)

“Cismin tahta parçasından başka bir şey **olmadığını**...”(s. 97)

“Ancak Alman’ın onun yanına yaklaştırmamak için geri **döndüğünü...**”(s. 97)

“Sonra kendilerini alıp kamp yerine **götürdüğünü...**”(s. 97)

“Uzun süre **alkoyduğunu...**”(s. 97)

“Bu sorulara karşılık bulamıyor, ancak bir şeyler **olduğunu** seziniyordu.” (s. 109)

“Ah, Selçuk onun gölde **çektiklerini** bir bilse!..” (s. 114)

“Arkadaşına nereye **gittiğini** sordu.” (s. 115)

“Selçuk, tahtayı köpeğin ağzından aldıktan sonra onun naylon bir iple bağlı **olduğunu** ve ipin ucunun gölün içine doğru **uzandığını** gördü.” (s. 116)

“Muhtar, **duydıklarına** inanamadı.” (s. 118)

“Alman turist, kurtuluş yolu **olmadığını** görünce her şeyi açıklamak zorunda kaldı.”(s. 121)

-dİk sıfat-fiili ile kurulan yapılarda doğrudan sıfat fiil olarak kullanılanlar (görünen köy, alınan not); bir de bulunanlar, görülenler örneğinde olduğu gibi adlaşmış sıfat fiiller yanında tanıdık, bildik vb. örneklerdeki gibi tamamen kalıplaşmış olanlar da vardır.

4.2.2 –mİş Eki

Geçmiş zaman anlamına gelen bu ek çok kullanılan partisip ekleri grubundadır. Ek aynı zamanda şekil ve zaman eki durumunda da kullanılır. Partisip eki olarak bu ekin öğrenilen geçmiş zaman ifadesi pek olmamakla birlikte sadece geçmiş zaman kullanımı vardır (Ergin, 2005: 335).

Sıfat-fiillerden -miş yapılı sıfat-filler, geçmiş zaman anlamı sayesinde geçici nitelikler gösterebilir (Ediskun, 1985: 251). Türkiye Türkçesinde bu ekin -mış/-miş; -muş/müş olmak üzere dört biçimi vardır ve eklendiği sözcüğün ünlüsünün dar ya da yuvarlak olmasına göre kullanılacak olan biçim belirlenir (Bayraktar, 2004: 60).

Geçmiş zaman sıfat-fiillerinden -miş ekiyle kurulan sıfat-fiiller; sıfat, geçici ad, kalıcı ad ve zarf görevlerinde kullanılabilir (Korkmaz, 2009: 923). Öte yandan bu ekle oluşturulan geçici adların edatlar ile birleşmesi de bir iki edata dayanmaktadır. Genellikle ek, “gibi” karşılaştırma ve benzetme edatları ile oluşturulur. Ekin bir başka sıfat fiil veya çekimli fiil önünde zarf görevinde de kullanıldığı görülür (Korkmaz, 2009: 932).

Eserde –mİş ekinin sıfat-fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. Bunlar, özel olarak köy marangozuna **yaptırılmış**, bir karış büyüklüğünde, kare

biçiminde, birbirinin aynı olan **tahta parçaları**ydı. (s. 10)

2. Arap'ı hem Selçuk'un köpeği olarak hem de elinde **büyümüş bir köpek** olarak seviyor ve kazanmasını istiyordu. (s. 12)

3. Mavi gözleri, açık teni, beyazlaşmaya yüz **tutmuş sarı saçları**, bakışı ve tüm davranışlarıyla bir yabancıya benziyordu. (s. 14)

4. Kurt Goldman, kalabalığı, kalabalığın önünde **dizilmiş** birbirinden güzel, birbirinden bakımlı **çoban ya da kurt türü köpekleri**, köpeklerin başında bekleyen çocukları görmüş, büyük bir ilgi duymuştu. (s. 15)

5. Etlerine **yapışmış tüyleriyle**, birer uyuz hayvan görünümü içindeydiler. (s. 20)

6. Selçuk, gazetede küçük başlıklarla **yer almış kısa bir haberi** okumaya başladı. (s. 48)

7. Göl altından **çıkarılmış tarihi yapıtlardı**, kalıntılardı. (s. 55)

8. Ağacın altında upuzun **yatmış duran köpeği**, kalkmak için ondan işaret bekliyordu. (s. 56)

9. Ortada **çalınmış bir mal** olmadığına göre, bu işi böylece kapatmakta köyümüz açısından yarar var. (s. 60)

10. Canevlerinden **vurulmuş olan iki baba**, Selami Çavuş'un yüzüne baktılar. (s. 64)

11. Anne ve babasından habersiz sandalla göle açıldığı ve o **görülmemiş fırtınaya** yakalandığı günü anımsadı. (s. 80)

12. Artık uzaklarda **kalmış tahta parçasındaydı**. (s. 86)

13. Sandalın başına **kurulmuş olan Arap'ın** böyle bir kuşkusu yoktu. (s. 88)

14. Kıyıdan yüzlerce metre uzakta yapayalnız **kalmış olan Arap...** (s. 92)

15. **Görülmemiş bir şey bu!** (s. 110)

16. **Büyümüş gözlerle** sudan çıkacak şeyi bekliyorlardı. (s. 116)

17. Gövdesine **sarılmış şey**, ne kadar da yılana benziyordu! (s. 117)

18. Selami Çavuş'un yanında **süt dökmüş kedi gibi** duruyordu. (s. 120)

19. Bu, İsa'dan 1500-2000 yıl önce Hititler tarafından **yapılmış ilginç bir heykeldi**. (s. 122)

4.2.2.1. Değerlendirme Yorum

İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -miş sıfat-fiil ekini sıfat olarak genel kullanımı dışında adlaşmış sıfat-fiil, zarf oluşturacak şekilde de kullanarak ekin zenginliğini tüm yönleriyle eserinde göstermiştir. Bu kullanımlar şu şekildedir:

“Az önce köyümüzü ziyaret eden Türk dostu Alman Turist Kurt Goldman, şimdi başlayacak olan yarışmaya ödül **koymuş** bulunuyor.” (s. 16)

“Bu arkadaşlarımız, aldıkları ödülleri, Ortaokul Yaptırma Derneği’ne **bağışlamış** bulunuyorlar.” (s. 23)

“Kadro **verilmiş** olsa Köy Odası’ndan, Muhtarlık’tan, hatta caminin bir bölümünden pekala geçici bir süre için ortaokul olarak yararlanılabilecekti de.” (s. 28)

“Aslında önemli olan, binaydı. Ortaokul binası **tamamlanmış** olsa, akan sular duracaktı.” (s. 28)

“Selim Ağa’nın tarlasındaki bir ağacın gölgesinde **oturmuş** dinleniyorlardı.” (s. 47)

“Şimdi de herhâlde Alman’ın gölde bıraktığı tahta parçasını, Selçuk tarafından **atılmış** sanmıştı.” (s. 102)

“Arap’ın arkasına **takılmış** gidiyorum.” (s. 115)

-miş /-muş sıfat-fiil eki edatlarla da birleşebilir. Bu birleşim yalnız bir iki edata dayanmaktadır. Eserlerde görülen örnekler, genellikle ekin, gibi karşılaştırma ve benzetme edatı ile oluşturulan edat grupları biçimindedir. Duyulan geçmiş zaman veya çekimsiz fiiller, bir edatla birleşerek isimleşince zamana bağlı hareket özelliğini kaybederler. Bu türlü edat grupları cümlede zarf veya yüklem görevindedir (Korkmaz, 2009: 931-932). Korkmazın bu düşüncesinden hareketle eserde edat grubu şeklinde kullanılan sıfat-fiiller şu şekildedir:

“Muhtar, kaba etine iğne **batırılmış** gibi zıpladı yerinden.” (s. 57)

“Kalpleri yerinden **fırlayacakmış gibi** atıyordu.” (s. 65- 66)

“En sevdikleri oyuncağa **kavuşmuş gibi** sevindiler. (s. 76)

“Gölün bu kesimi, bir ışıldakla **taranıyormuş gibi** aydınlandı.” (s. 111)

4.2.3. -(y)An Eki

Geçişli ya da geçişsiz her türlü fiil kök ve gövdesine gelebilen bu ek, Eski Türkçede -GAn şeklinde iken zamanla ‘g’ sesinin düşmesiyle -An şekline dönüşmüştür. Geniş zaman bildiren sıfat-fiil grubunda yer alır. Eklendiği fiille sıfat veya ad olarak kullanılabilen bu ek

bol örnekler veren bir türdür. Sıfat tamlamaları da yapan -An eki bir isim tamlamasının tamlayanı olarak da kullanılabilir (Korkmaz, 2009: 939).

Eski Türkçede geniş zaman partisipi yapmak için en sık başvurulan eklerden olan -An eki, o dönemlerde -ğan, -gen biçiminde kullanılmaktadır. Bununla birlikte ek, şekil ve zaman eki durumuna geçmemekte sadece partisip eki olarak kullanılmaktadır (Ergin, 2005: 334).

“Bu ekle yapılan ortaçlar genellikle geniş zaman ve şimdiki zamanda durum anlamı verir.” (Hengirmen, 1999: 289)

Eserde öncelikle -An ekinin sıfat fiil oluşturduğu cümleler belirlenmiştir. Daha sonra aynı ek ile yapılan, önündeki ismin düşmesi sonucu oluşan adlaşmış sıfat fiillere yer verilmiştir.

Eserde –An ekinin sıfat fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. Bunlar, özel olarak köy marangozuna yaptırılmış, bir karış büyüklüğünde, kare biçiminde, birbirinin **aynı olan tahta parçalarıydı.** (s. 10)

2. **Fırlatılan tahta parçalarının,** ipin öteki tarafına düşmesi oyunun başlıca koşullarındandı. (s. 10)

3. Derece **alan köpeklerin ödülü,** birer kemik parçasından öteye gitmezdi. (s. 10)

4. Köyün okula **giden ve gitmeyen çocukları** için bundan güzel eğlence mi olurdu? (s. 11)

5. Onun için, öteki köpeklere **yapılan gösteriler,** Arap ya da Tarzan’a **yapılan gösteriler** yanında cılız kalıyordu. (s. 12)

6. Arap için en büyük gösteri, kalabalık arasında **bulunan** on iki yaşlarında, okul önlüklü, esmer bir **kızdan** geliyordu. (s. 12)

7. Tasmaından **tutan Selçuk’ un** çevresinde bir daire çizdikten sonra eski durumunu aldı. (s. 13)

8. Köylüler yabancı plakayı görünce, önce Almanya’ya çalışmaya **gidenlerden birinin** döndüğünü sandılar, heyecanlandılar. (s. 13)

9. Kurt Goldman, kalabalığı, kalabalığın önünde dizilmiş birbirinden güzel, birbirinden bakımlı çoban ya da kurt türü köpekleri, köpeklerin başında **bekleyen çocukları** görmüş, büyük bir ilgi duymuştu. (s. 15)

10. Temel, **gelen yabancı** nedeniyle yarışı başlatmamıştı. (s. 15)
11. Derece **alan sahiplerine** gelince; onlara da **kaybeden yarışmacılar** tarafından tatlı ya da şeker ziyafeti.” (s. 15- 16)
12. Az önce köyümüzü **ziyaret eden Türk dostu Alman Turist Kurt Goldman**, şimdi başlayacak **olan yarışmaya** ödül koymuş bulunuyor. (s. 16)
13. Özellikle 500 kuruştan fazlasını ceplerinde görmeye **alışık olmayan çocuklar** için az para değildi bu. (s. 17)
14. Yarıştırıcı çocuklar, ellerindeki özel tahta parçalarını, ustalıkla, şamandıralar arasına **çekilen ipin** öbür yanına düşürebilmişlerdi. (s. 17)
15. Pek belli olmuyordu ama **görünmeyen ayaklarıyla** suyu itip biraz daha ileriye atılmak için büyük çaba harcıyordu. (s.17)
16. Yüz metre kadar uzaklığa **çekilen ipe** ilk **varan Çomar** oldu. (s. 18)
17. Çünkü Çomar’ı **yatıştıran Orhan**, torunuydu. (s. 18)
18. Yüksek bir taşın üzerine çıkmış, yüzünde hafif bir gülücük, **yarışan köpekleri** seyrediyordu. (s. 18)
19. Hiçbir köpeği tutmuyordu ama, belli bir köpeğin kazanmasını **isteyen seyirci** kadar heyecanlıydı. (s. 19)
20. Selçuk, bir ara, kendisini, kalabalığı yarıp yanına **gelebilen Duygu’nun** kollarında buldu. (s. 21)
21. Ortada yalnızca yarışta **derece alan üç çocuk**, Selçuk, Orhan ve Metin kalmıştı. (s. 21)
22. Gölün bu kesiminden **yükselen alkışlar** dalga dalga çevreye yayılıyor, gerilerdeki tepelerde yankı yapıyordu. (s. 22)
23. “**Ödül alan öteki arkadaşlarımın** da aynı şeyi yapacaklarına inanıyorum.” (s. 22)
24. Selçuk’un bu sözlerini duyan **Orhan’la Metin**, önce duraksadılar. (s. 23)
25. Şimdi size, **ödül alan arkadaşlarınızın** çok soylu bir davranışını haber vermek istiyorum! (s. 23)
26. Selçuk’un kazandığı ödül, zar zor **geçinen böyle bir aile** için hatırı sayılır bir paraydı, hani. (s. 24)

27. Gerçi beş yüz liranın, okul için **gerekli olan paranın** yanında bir değeri yok. (s. 25)
28. Gölüstü köyünde, onun için, ortaokula **giden çocukların sayısı** parmakla gösterilebilecek kadar azdı. (s. 27)
29. Bugüne dek köylülerden **toplanan para**, yüz bin lirayı geçmemişti. (s. 28)
30. Ortaokul binası tamamlanmış olsa, **akan sular** duracaktı. (s. 28)
31. Yarış günü Selçuk, Kurt Goldman'dan aldığı ödülü derneğe bağışlamıştı, **derece alan iki arkadaşını** da aynı davranışa itmişti ya... (s. 28)
32. Tepelerden dimdik **inen karşı kıyılar**, genellikle mavi gri karışımı bir görünüm verirdi. (s. 32)
33. İki dönemden beri **muhtarlık yapan Rüstem**, Gölüstü'ne çok şeyler kazandırmıştı. (s. 32-33)
34. **Kurulan kooperatiflerle** de köyün sebze ve meyve gibi ürünlerini değerlendirme olanağı sağlanmıştı. (s. 33)
35. Yazın aylarca yağmur yağmadığı zamanlar, motopomplarla **çekilen sular**, yanıp **tutuşan tarlaların** imdadına yetişirdi. (s. 33)
36. Örneğin balıkçılığa hiç önem verilmemiş, bu konuda kazanç **getiren hiçbir adım** atılmamıştı. (s. 33)
37. Ara sıra yolu düşen turistler gelirler, alabildiğine **uzanan kumsalın** herhangi bir yerinde kamp kurarlar; bol bol yüzer, bol bol güneşlenirler, günlerce kalırlardı.(s. 34)
38. Kurt Goldman da bir rastlantı sonucu yolu köye **düşen** ve burasını çok **beğenen turistlerden** biriydi. (s. 34-35)
39. Göl çevresinde başka kamp **kuran turist** yoktu. (s. 35)
40. Bunda, yavaş yavaş gölü kaplamaya **başlayan sis tabakasının** da etkisi vardı. (s. 40)
41. Birden karşı dağları ardından kopup **gelen siyah bulut yığınları** da gölün üzerine, koyu bir gölge düşürmüştü. (s. 40)
42. Alman turist teşekkür ettikten sonra yaşından **beklenmeyen bir çeviklikle** bota çıktı. (s. 42)
43. **Çakan şimşekler**, gök gürlmeleri korku veriyordu. (s. 42)

44. Gölün çalkalanan suları giderek dalgalara dönüşmüş ve bu dalgalar ortasında Selçuk'un sandalı yürütmek ve dengesini sağlamak için harcadığı çabalar sonuçsuz kalmaya başlamıştı. (s. 43)

45. Kendisinden başka arkadaşını da **kurtarmak zorunda olan Selçuk**, bu sırada: “Aman Duygu sandala yapış!” diye bağırdı. (s. 44)

46. Fırtına sırasında iki çocuğun gölde olduklarını **haber alan yüzlerce kişi** gölün kenarında toplanmış, haber bekliyorlardı. (s. 45- 46)

47. Bir müze yetkilisine göre İsa'dan binlerce yıl öncesine ait uygarlıklar, zamanla bu göllerin sularına gömülmüş, bunun sonucu olarak da bugünün insanı, değeri milyarlarla bile **belirlenemeyen tarihi değerlerden** yoksun kalmıştır. (s. 48-49)

48. Hem **sözü edilen mumyanın** bizim gölün altında yatmadığını kim ileri sürebilir? (s. 49)

49. Bir solukta vardılar çadırın yanına, çadırın çevresinde **dikkati çeken bir şey** yoktu. (s. 54)

50. Biçimlerinden başka hiçbir özelliği **olmayan** yosun tutmuş birkaç **taş parçası**. (s. 55)

51. Ağacın altında upuzun **yatmış duran köpeği**, kalkmak için ondan işaret bekliyordu. (s. 56)

52. Hatırlarsınız, köpek yarışında **komut veren bir çocuk** vardı ya, işte o...(s. 59)

53. Muhtar, gelip karşısında bir çeşit “esas duruş” a **geçen Temel'e** durumu anlattı. (s. 59)

54. Çünkü Alman turisti eli açık, **iyilik seven biri** olarak tanıyordu. (s. 59)

55. Muhtar, eliyle **zonklayan başını** tutuyor, bir yandan da: “Ne yapsak? Ne yapsak?” diye söyleniyordu. (s. 63)

56. “ Kendilerini ölümden **kurtaran bir kişiye** karşı hiç bu yapılır mıydı?” (s. 64)

57. Canevlerinden **vurulmuş olan iki baba**, Selami Çavuş'un yüzüne baktılar. (s. 64)

58. Selçuk'un, birincilik ödülü **olan 500 lirayı** yine Ortaokul Yaptırma Derneği'ne verdiğini görünce de: “Olmaz, bu sende kalsın!” demişti. (s. 70)

59. Az önce gölün ortasında bir nokta gibi **görünen Kurt Goldman'ın lastik botu**,

dürbünün yuvarlağında büyüyor, daha iyi seçiliyordu. (s. 71)

60. Duygu'yu kayadan kayaya atlamaktan çok, kayaların üzerinde **güneşlenen kocaman kertenkeleler** ürkütüyordu. (s. 75)

61. Önlerinde, arkalarında **uzanan irili, ufaklı dallar** tutunmalarına, rahatça oturmalarına yardım ediyordu. (s. 75)

62. **Bitmeyen dalışlarından** birini daha yapmıştı. (s. 76)

63. Fakat bundan çok onları **ilgilendiren bir şey** daha oldu: Alman turist daldığı yerde bir cisim bırakmıştı. (s. 77-78)

64. Hem pek de iyi **olmayan** bir amaçla! (s. 78)

65. Yarımadaçığı **oluşturan kayaları** nasıl geçtiklerini anlamadılar. (s. 79)

66. Sandal, kıyıdan uzaklaşırken beş on metre kadar ötede, "Ahmet'in Lokantası"nın önlerinde serinlemek için göle **giren iki çocuk**, arkadaşlarına bağırdı. (s. 80- 81)

67. Heyecanları, şimdi ne olduğunu bilmedikleri bu cisme **karşı olan meraklarından** ileri geliyordu. (s. 81)

68. Selçuk, bir yandan, başını dizlerine **yaslayan köpeğini** okşuyor, bir yandan da Kurt Goldman'dan yana bakıyordu. (s. 83)

69. Suyun üzerinde hafif **yalpalar yapan tahta parçasının** yanına gitsinler miydi? (s. 84)

70. Botun içinde oturmuş, sırtını arkaya dayamış, **boş kalan yerlere** de oksijen tüpünü, paletlerini yerleştirmişti. (s. 86)

71. Sandalın başına **kurulmuş olan Arap'ın** böyle bir kuşkusu yoktu. (s. 88)

72. Ama en çok baktığı şey gerilerde **kalan tahta parçasıydı**. (s. 88)

73. Araba, kamp yerine **inen bozuk yoldan** çıkmış, köy yoluna girmişti, çocuklar, derin bir soluk aldılar. (s. 94)

74. Birlikte Selçuk'la Duygu'nun evlerine **giden toprak yola** vurdular. (s. 95)

75. Evde sabırsızlıkla sonucu **bekleyen çocuklar**, babalarından Muhtarın yanıtını öğrenince hem şaşırıldılar hem de üzüldüler. (s. 100)

76. Belki de milyonlarca **değeri olan bir tarihi yapıt**, göz göre göre gidecekti ellerinden. (s. 100)

77. Bu ağırlık, tahtanın kalınca bir naylon sicimle suyun altında **bulunan bir cisme** bağlı olmasından geliyordu. (s. 102-103)
78. Ağzından **düşen tahta parçası**, gecenin karanlığında, gölün uslu dalgalarına kapılmış, gidip geliyordu. (s. 103)
79. Öğretmen, kısa bir süre otomobilin gittikçe **uzaklaşan far ışıklarını** seyrettikten sonra Muhtarın yanına sokuldu. (s. 106)
80. Bana kalırsa o, sualtında pek **yasal olmayan incelemeler** yapıyor, orada bir şeyler arıyor. (s. 106)
81. Ceplerden **çıkan mendiller**, deliklere sıkıştırıldı. (s. 110)
82. Bu köyde bir deli mi çıktı birdenbire ortaya, sandallara **dadanan**? (s. 110)
83. “Deli değil de, belki göle açılmamızı **istemeyen biri** var Muhtar.” (s. 110)
84. Kabahat sizde değil, çocuk aklınıza uyup da bu saatlerde buralara kadar **gelen bizlerde!** Hadi dönelim!” (s. 111)
85. Üzerine **tutulan ışıklar** altında **kamaşan gözlerini** büzerek: “Hayrola? Var bir şey?” diye bağırdı. (s. 112)
86. Yarımadaacağı **oluşturan kaya parçalarını** zıplayarak atlıyor, sonra durup “geliyorlar mı” diye arkasına bakıyordu. (s. 115)
87. Şimdi önlerinde upuzun **yatan bu yılanlı heykel**, hiç kuşkuları yoktu ki büyük tarihi değer taşıyordu. (s. 117)
88. Şu Kurt Goldman **denen adamın** yanındaki Temel. (s. 118)
89. Muhtar kumda **sırtüstü yatan heykeli** görünce: “Vay canına!..” dedi. (s. 119)
90. Fakat suç **işleyen konuklarımızı** da bağışlamayız. (s. 121)
91. Uzman, göl altından **çıkan heykeli** inceledikten sonra raporunu verdi. (s. 122)
92. **Bulunan yılanlı cambazın**, müzeye verilmek üzere yollanması isteniliyordu. (s. 122)
93. Bu, ilkokulu bitirip de öğrenimini **sürdüremeyen nice Gölüstülü öğrencinin dileği...** (s. 123)
94. Ama hepsinden çok, **tarihi eser kaçakçılığını ortaya çıkaran Duygu’yla Selçuk’un dileği.** (s. 123)

4.2.3.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -(y)An sıfat-fiil ekini çoğunlukla kabul gören işlevinde, fiillere geniş zaman anlamı yükleyerek cümlede sıfat olarak sıklıkla kullanmıştır. Bunun yanında bazı cümlelerde ise önündeki ismin düşmesi sonucu geçici ad ya da adlaşmış sıfat fiil görevinde kullanmıştır. Bu kullanımlar şunlardır:

“Köpekleri **yatıştıranlar**, çocuklardı.” (s. 9)

“Tahta parçası, ipin beri tarafına düştü mü, onu **atan** da köpeği de oyun dışı bırakılırdı.”

“Onu **izleyenler** de sırasıyla ikinci ve üçüncü...” (s. 10)

“Onları **tutanlar** ötekilerden daha çoktu.” (s. 12)

“Kendisini ve yanındaki köy ileri **gelenlerini** tanıttıktan sonra: “Çocukların bir yarışı var,” dedi.” (s. 14)

“Derece **alanlara** ne ödül veriyo siz?” (s. 15)

“Selçuk’un babası Çetin, uzakta **olanları** seyrediyor, kendisini **kutlayanlara**, büyük bir mutluluk içinde: “Varolun!..” karşılığını veriyordu.” (s. 21-22)

“Şimdi bu yabancı konuğumuz Kurt Goldman derece **alanlara** ödülleri verecek.” (s. 21)

“Yabancı konuk bildiği Türkçesiyle, Muhtarla çocuklar arasında **geçenleri** anlayabilmiş, çok duygulanmıştı.” (s. 23)

“Bu davranış, hali vakti yerinde olup da keselerinin ağzını **açmayanlara** örnek olsun!” (s. 23)

“Ama senin bu davranışın, Muhtarın dediği gibi, hali vakti yerinde olup da keselerinin ağzını **açmayanlara** örnek olacak!” (s. 25)

“Aslında önemli **olan**, binaydı.” (s. 28)

“Elimizden **geleni** yapacağız!..” (s. 29)

“Çağrılanlar arasında ihtiyar heyeti üyeleri, Jandarma Karakol Komutanı Selami Çavuş, Tuğrul Öğretmen, köyün ileri **gelenleriyle** Duygu’nun babası Selim Ağa da vardı.” (s. 29)

“O gece Muhtarın sofrasında **bulunanları**, Kurt Goldman’ın bu sözleri değil de başka bir davranışı etkiledi.” (s. 30)

“Özellikle ortaokul için yaptığı bağıştan ötürü, köyde Kurt Goldman’ı **tanımayan** kalmamıştı.” (s. 35)

“Hani merak **edenler** vardı ama, “hatır sorma” bahanesiyle bile olsa, gidip bakmıyorlardı.” (s. 35-36)

“Ama, şişirme bir lastik botu olduğunu, bununla göle açılıp saatlerce dolaştığını **bilmeyen** kalmamıştı.”(s. 36)

“Başta Duygu’yla Selçuk’un anne ve babaları, Muhtar, Karakol Komutanı ve köyün öteki ileri **gelenleri**...” (s. 46)

“**Gelen** olursa haber ver, olur mu?” (s. 54)

“Para aradı **anlaşılan**.” (s. 57)

“Ne var ki komutanlığını göstermeli, bu adamın çadırına **girenleri** saptamalısın.” (s. 60)

“Alman turistin çadırına **girenleri** saptadım Muhtar,” dedi. (s. 62)

“Bu köpek de **anlaşılan** Arap’tan başkası değil.” (s. 62)

“Kurt Goldman’ın çadırına **girenler** bizleriz.” (s. 66)

“Sizleri o fırtınada ölümden **kurtaran**, o değil mi sanki?” (s. 68)

“**Anlaşılan** içi rahat etmemiş, arkadaşını yalnız bırakmamak için her şeyi göze almıştı.” (s. 80)

“Bir şey demediler ama, birbirlerinin içinden **geçeni** anladılar.” (s. 82)

“Ortalarda **görünenlerin** sayısı on kişiyi geçmiyordu.” (s. 95)

“Köyün bütün ileri **gelenleri** orada toplandılar.” (s. 99)

“Oysa sırada daha **bekleyenler** vardı: Öğretmen Tuğrul, çocukların babaları, ihtiyar heyetinden kimileri...” (s. 108)

“Sandaldakiler **denileni** yaptılar.” (s. 109)

“Muhtar Rüstem, **olanları** anlayamıyordu.” (s. 109)

“En çok ağrıma **giden** de yakalanmasında en büyük rolü, hiç önemsemediği iki çocukla bir köpeğin oynamasıydı.” (s. 121)

-An sıfat fiili ile kurulan yapılarda doğrudan sıfat fiil olarak kullanılanlar (görünen köy, alınan not); bir de bulunanlar, görülenler örneğinde olduğu gibi adlaşmış sıfat fiiller

yanında gelen, giden vb. örneklerdeki gibi tamamen kalıplaşmış olanlar da vardır.

4.2.4. -mAz Eki

-r, -Ar, -Ir sıfat-fiil eklerinin olumsuz biçimi olan –mAz eki de birleştiği fiilde süreklilik gösteren bir sıfat-fiil türüdür. Ad olarak kullanımları da mevcut olmakla birlikte bu kullanımlar çok nadir görülür. Ekte şimdiki ve gelecek zamanı kaplayan bir süreklilik durumu mevcuttur. Bununla birlikte ek, hareket bildiren geçici sıfatlar türetir (Korkmaz, 2009: 957).

Eskiden beri sıklıkla kullanılan geniş zaman partisip eklerinden biridir. “-maz, -mez ekinin aslında -ma, -me- menfi eki ile -z partisip veya isim yapma ekinin birleşmesinden ortaya çıktığı açıktır. Türkçede başlangıçtan beri kullanılan -maz, -mez eki geniş zaman çekiminin menfisinde şekil ve zaman eki durumuna da geçmiştir.” (Ergin, 2005: 336).

Bayraktar (2000) ekle ilgili, Eski Anadolu Türkçesinde ekin isim fonksiyonuyla kullanımının yaygın olmadığından ve Türkiye Türkçesinde de aynı şekilde yaygın olmadan az da olsa kullanımlarının olduğundan bahsederek “yaramaz” sözcüğünü bu ekin isim fonksiyonuyla kullanımına örnek verir.

Eserde -mAz ekinin sıfat fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. Ortaokulun, köyleri için **kaçınılmaz bir zorunluluk** olduğunu kabul ediyorlardı. (s. 25)
2. Orada küçük bir not defteriyle bir **tükenmez kalem** bulundururdu her zaman... (s. 38)
3. Ödül olarak alacağı bir kemik parçası için, belki de **bilinmez başka bir şey** için... (s. 103)

4.2.4.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -mAz sıfat-fiil ekini eylemleri hareket bildiren sıfatlar yapan işlevde çok sık olmayacak şekilde kullanmıştır. Bunun yanında bu eki alışılmış kullanımları dışında kalıcı ad şeklinde de bir cümlede kullanmıştır. Genel anlamda isim fonksiyonuyla çok nadir görülen bu eki eserinde kullanması kendine has, özgün bir tarzının olduğunun göstergesidir.

“Bu tahta parçası bottan düşmüş ya da işe **yaramaz** diye Alman turist tarafından atılmış olamaz mıydı?” (s. 82)

4.2.5. -AcAk Eki

Eski Anadolu Türkçesinin sonlarında ortaya çıkmış olan ve gelecek zaman ifade eden bu ek, en çok kullanılan partisip eklerindedir (Ergin, 2005: 336).

Türkiye Türkçesinde sıklıkla kullanılan eklerdendir. Olumsuzluk eki, ismin hâl ekleri ve iyelik ekleriyle de kullanılabilen bu ek, gelecek zaman anlamını kaybetmemiştir (Bayraktar 2000: 74). Fiil kök ve gövdelerine gelebilen -AcAk eki gerçekleşmesi gelecek zamana yönelmiş geçici sıfatlar ve geçici hareket adları kurar. Ekin geçici sıfat ve adlar oluşturma görevi çok işlek ve yaygındır. (Korkmaz, 2007: 966).

Eserde -AcAk ekinin sıfat fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. Yarışa **katılacak köpekler**, gölün kenarında küçük sahiplerinin yanında yerlerini alır, **verilecek komutu** beklerlerdi. (s. 9)

2. Yarıştırmacı çocuklar, sol elleriyle köpeklerini tasmaından tutuyorlar, sağ ellerinde de az sonra **fırlatacakları tahta parçalarını** taşıyorlardı. (s. 11)

3. Onun **vereceği komutu** bekliyorlardı. (s. 11)

4. **Yarışacak köpekler** arasında bir de Arap'la Tarzan vardı. (s. 12)

5. Az önce köyümüzü ziyaret eden Türk dostu Alman Turist Kurt Goldman, şimdi **başlayacak olan yarışmaya** ödül koymuş bulunuyor. (s. 16)

6. Selçuk, yoksul **sayılabilecek bir ailenin çocuğu** idi. (s. 24)

7. Duygu, varlıklı **sayılabilecek bir ailenin** kızıydı. (s. 27)

8. Ailesi, kendisini bucakta **okutabilecek güce** sahipti. (s. 27)

9. Balıkçılığı **geliştirecek uygar yöntemler** vardı. (s. 34)

10. Şimdi **verilecek buyruğu** bekliyordu. (s. 39)

11. “**Korkacak bir şey yok!**” diye avutmaya çalıştı arkadaşını. (s. 43)

12. Gerçekten bu adam göl altında izinsiz tarihi eser arıyorsa, amacı, **bulacağı eseri** kaçırmaktı. (s. 51)

13. **Yapacağı işe** karşı **alacağı paranın** sözünü bile etmedi. (s. 59)

14. Sandal hareket **edeceği sırada** Duygu seslendi: “Ben de geliyorum!” (s. 80)

15. Alman'ın **vereceği buyruğu** bekledi. (s. 91)

16. **Olacak şey** miydi bu? (s. 96)

17. Artık **yapılacak bir şey** kalmamıştı. (s. 100)

18. Ödül olarak **alacağı bir kemik parçası**_için, belki de bilinmez başka bir şey için... (s. 103)

19. Değil ayaklarını **oynatabilecek**, suyun üstünde **kalabilecek**_kadar bile **gücü** kalmamıştı. (s. 103)

20. Fakat ne onların “burası” dedikleri yerde ne çevresinde ne de başka yerlerde çocukları haklı **gösterecek hiçbir şeye** rastlamadılar. (s. 111)

21. Gelgelelim **yapılacak bir şey** yoktu. (s. 112)

22. Büyümüş gözlerle sudan **çıkacak şeyi** bekliyorlardı. (s. 116)

23. Gözleri yerdeki tarihi heykele takılmca büyüdükçe büyümüş, yuvalarından **uğrayacak duruma** gelmişti. (s. 120)

Eserde -AcAk ekinin önündeki ismin düşmesi sonucu adlaşmış sıfat fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. “Ödül alan öteki arkadaşlarımın da aynı şeyi **yapacaklarına** inanıyorum.” (s. 22)

2. Selçuk, kazandığı ödülü ortaokul için bağışlarken, anne-babasının karşı bir davranışta **bulunacaklarına** olasılık vermemişti. (s. 25)

3. Bu ortaokulun kolay **yapılacağı** yok. (s. 26)

4. Ama, köyde bir ortaokul **açılacak** olursa gönderirlerdi. (s. 27)

5. **Göndereceklerini** de söylemişlerdi. (s. 27)

6. Fakat bu gidişle binanın **biteceği** yoktu. (s. 28)

7. Başta Muhtar olmak üzere, sofradakiler, ne **yapacaklarını**, ne **diyeceklerini** şaşırıyorlardı. (s. 30)

8. Hakkını fazlasıyla **vereceğinden**_kuşkusu yoktu. (s. 59)

9. “Sen bu çocukların hırsızlık **yapabileceklerine** inanıyor musun Selami Çavuş?” (s. 63)

10. Çetin de Selim Ağa da çocuklarının böyle bir şey **yapacaklarına** inanmıyor, bir yanlışlık olasılığı üzerinde duruyorlardı. (s. 64)

11. Muhtar, soruşturmayı Selami Çavuş’un yaptığını, onun eski ve deneyimli bir jandarma olarak yanılmasının söz konusu **olamayacağını** söyledi. (s. 64)

12. Her iki babanın da çocuklarının böyle bir iş **yapmayacaklarına** güvenleri tamdı. (s. 65)

13. Muhtar, durumu anlattıktan sonra ne **diyeceklerini** sordu. (s. 66)

14. Sonra baktı ki Arap'ın tüm uğraşlara karşın kayığa **çıkacağı** yok, o da Duygu'ya katıldı bu kez. (s. 90)

15. Ancak yemeklerin **yetmeyeceği** düşünülmüş, evlere de çeşitli köy yemekleri ismarlanmıştı. (s. 99)

4.2.5.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -(y)AcAK sıfat-fiil ekini fiilleri gerçekleşmesi gelecek zamana yönelmiş sıfatlar ve önündeki ismin düşmesi sonucu adlaşmış sıfat fiiller görevlerinde kullanacak şekilde örnekler vermiştir. Bunun yanında kendine has bir anlatım tarzı oluşturarak -(y)Acak sıfat-fiil ekini az da olsa kadar gibi bazı edatlarla kullanarak edat grubu da oluşturmuştur.

“Gölüstü köyünde, onun için, ortaokula giden çocukların sayısı parmakla **gösterilebilecek** kadar azdı.” (s. 27)

“Ancak suyun yüzünde **kalabilecek** kadar yüzme bildiğinden azgın dalgaların arasında çabalayıp duruyordu, çaresizlik içinde.” (s. 44)

-AcAk sıfat fiili ile kurulan yapılarda doğrudan sıfat fiil olarak kullanılanlar (kurulacak köy, alınacak not); bir de gidecekler, yapılacaklar örneğinde olduğu gibi adlaşmış sıfat fiiller yanında gelecek, tanıdık örneklerdeki gibi tamamen kalıplaşmış olanlar da vardır.

4.2.6. -(y)Ası Eki

Eskiden -ğası, -gesi şeklinde olan bu ekin -ğa, -ge gelecek zaman partisip eki ile -sı, -si iyelik ekinin birleşmesinden çıktığı anlaşılmaktadır. Gelecek zaman ifade eden sıfat-fiil eklerindedir. Eskiden beri işlek olan bu ek -acaq, -ecek kadar fazla kullanılmaz (Ergin, 2005: 337).

“Yapısı bakımından yine bir birleşik ek durumuna olan -AsI (<-gA+sıg) eki, Eski Türkiye Türkçesine özgü bir sıfat-fiil ekidir. O dönemde hayli işlektir. Günümüz yazı dilinde ise, kısmen kalıplaşmış bazı şekiller halinde o dönemden uzanagelen veya bazı yazarlar kanalıyla Anadolu ağızlarından ve konuşma dilinden yazı diline aktarılmış şekiller olarak yer almıştır. İşlek bir ek sayılmaz.” (Korkmaz, 2009: 978).

4.2.6.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -(y)Ası sıfat fiil ekiyle yapılmış herhangi bir fiilimsi örneği kullanmamıştır.

4.2.7. -(A)r Eki

Sıfat-fiil ekleri içinde çeşit olarak en fazla şekilde kullanılan ektir. -(y)ur / -(y)ür; -(y)ır / -(y)ir; -ar / -er ve -r olmak üzere yedi biçimi vardır. (Bayraktar, 2004: 62).Eskiden bu yana bütün Türk lehçelerinde kullanılan geniş zaman sıfat-fiil ekidir (Üstüner, 2000: 160). Eski Türkçe ek daha çok -Ur şeklinde kullanılmıştır (Ercilasun, 1983: 116).

Fiillere gelerek eklendiği fiili ya da eylemi bir şahsın, bir nesnenin vasfı durumuna getirir. Bu sıfat-fiilin kapsamı şimdiki zamandan gelecek zamana uzanan bir genişliktedir. “Hangi fiil kök ve gövdelerinin -Ar, hangilerinin -Ir / -Ur aldığı konusunda kesin bir kurak koymak mümkün değildir. -Ar eki genellikle geniş-düz ve yuvarlak ünlülü kök ve gövdelerden sonra gelebildiği gibi bazen de dar-düz ve yuvarlak ünlülü kök ve gövdelerden sonra gelebilmektedir.” (Korkmaz, 2009: 950).

Geniş zaman ifade eden partisip ekidir. Bunun yanında çok fazla kullanımı görülmemektedir (Ergin, 2005: 335). “Geniş zaman eki -r, aynı zamanda geniş zaman ortacı yapar. Eylemin ortaç görevi yapabilmesi için bir adın önüne gelerek sıfat görevini üstlenmesi gerekir. Bu ortaç genellikle geniş zaman kavramı verir.” (Hengirmen, 1999: 288)

Eserde -(A)r ekinin sıfat fiil olduğu cümleler şunlardır:

1. Siyah saçlı, kara gözlü, **güler yüzlü**, dolgun yanaklı güzel bir kızdı Duygu. (s. 12)
2. **Koşar adımlarla...** (s. 115)

4.2.7.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -(A)r sıfat-fiil ekini eklendiği fiilleri bir varlığın niteliği durumuna gelecek şekilde kullandığı görülmektedir. Bunun yanında bir örnekte de kendine has bir anlatım tarzı oluşturarak -Ar sıfat-fiil ekini gibi edatıyla kullanarak edat grubu oluşturmuştur.

Korkmaz (2009) bu hususla ilgili, bu sıfat-fiilin geçici ad olarak gibi edatı ile kullanımının bolca olduğundan bahseder Bu kullanımlar şunlardır:

“Kahveciye buyruk **verir** gibi seslendi: “Çabuk bana Selami Çavuş’u çağır!..” (s. 58)

4.3. “GÖL ÇOCUKLARI” ADLI ESERDE YER ALAN ZARF-FİİLLER

4.3.1. -(y)A Eki

Anadolu’da kullanılan Eski Türkçede -(y)A zarf fiil eki tek başına kullanılabildiği gibi birbiri ardınca tekrar eden kelimelerde de kullanımı görülmektedir. Günümüzde ise bu ekin tek başına kullanımı tarihsel süreçte yaygınlığını kaybetmiş olup birbiri ardınca tekrar eden -(y)A...-(y)A şeklindeki kullanımı görülmektedir (Korkmaz, 2009: 984). Tiken (2004) aynı düşüncelere sahip olup ekin Eski Türkçe döneminden günümüze kadarki tarihsel süreçte sürekli olarak kullanıldığını fakat günümüzdeki kullanımlarında, Türkiye Türkçesinde, çoğunlukla tekrarlı kullanımının yaygınlığından bahseder. Günümüzde Türkçede kullanılan “diy-e” kelimesi -(y)A zarf-fiil ekini edat haline gelerek zarf-fiil olma özelliğini yitirmiş kelime vasfına ulaşmıştır (Kurt, 2006: 25). Nitekim Ergin, (2005) bugün tek olarak kullanılan “di-y-e” zarf fiilini(gerundiumu) edat durumuna düşmüş kelime gibi nitelendirerek bir nevi zarf fiil özelliğini yitirdiği hususuna dem vurmaktadır.

Eserde -(y)A eki ile oluşturulan zarf filler şunlardır:

1. Sonra ağır ağır, sözcüklerinin üzerine **basa basa** konuştu: Bu ortaokulun kolay yapılacağı yok. (s. 25- 26)
2. Belki de milyonlarca değeri olan bir tarihi yapıt, göz **göre göre** gidecekti ellerinden. (s. 100)

Eserde -(y)A zarf fiil ekinin “diye” edatı şeklinde kullanıldığı örnekler şunlardır:

1. “Ben biraz Türkçe konuşur,” **diye** sürdürdü sözlerini. (s. 14)
2. “Ben başlat demeden başlatma sakın!” **diye** seslendi. (s. 15)
3. “Ya ödül” **diye** sordu. (s. 15)
4. “Olmaz!..” **diye** karşı koydu. (s. 16)
5. Parayı alsın mı, almasın mı, **diye** düşünürken Selçuk devam etti sözlerine: “Ödül alan öteki arkadaşlarımın da aynı şeyi yapacaklarına inanıyorum.” (s. 22)
6. “Ne olur, bana söz verin!..” **diye** yalvardı. (s. 26)
7. “ Var siz bunu kabul etmek Bay Muhtar!..” **diye** ekledi. (s. 30)
8. “Bu ne olacak?” **diye** sordu. (s. 38)
9. Sahibinin iki kat ederek uzattığı kağıdı dişlerinin arasına almış ve düşmesin **diye** de sıkıştı bile. (s. 39)

10. Belki botuna uzanmış uyuyordur, **diye** düşündüler. (s. 40)
11. “A!.. A!..” **diye** bağırdı. (s. 41)
12. “Korkacak bir şey yok!” **diye** avutmaya çalıştı arkadaşımı. (s. 43)
13. “Anneciğim!..” **diye** ağlıyor, Selçuk’un avutucu sözleri fayda sağlamıyordu. (s. 43)
14. “Aman, Duygu sandala yapış!” **diye** bağırdı. (s. 44)
15. “N’olur,” **diye** karşılık verdi. (s. 47)
16. Köpek yarışına ödül koydu **diye**, ortaokula bağışta bulundu **diye**, kendilerini boğulmaktan kurtardı **diye** onun bu davranışına seyirci mi kalmak gerekecekti? (s. 51)
17. “Yok,” **diye** bağırdı arkadaşına içeriden. (s. 55)
18. “Bize iki çay yap,” **diye** seslendi. (s. 56)
19. “Vay alçaklar!” **diye** bağırdı. (s. 58)
20. Köyümüzde hırsızlık **diye** bir şey olmazdı. (s. 58)
21. Muhtar, odasında bir ileri, bir geri gidiyor, sonra durup masasını yumrukluyor, çevresine bakıp durmadan “Olmaz, olmaz!” **diye** homurdanıyordu. (s. 58)
22. “Hayrola Selami Çavuş,” **diye** sordu. (s. 61)
23. “ Ne yapsak? Ne yapsak?” **diye** söyleniyordu. (s. 63)
24. Sizleri, durumu bilersiniz, bilersiniz de çocuklarımızın kulaklarını çekesiniz **diye** çağırdım. (s. 65)
25. “Eyvah!” **diye** içlerini çektiler. (s. 65)
26. “Aa!..” **diye** bağırdı. (s. 70)
27. “Nereye?” **diye** sordular. (s. 73)
28. “Aaa!.. Aaa!..” **diye** bağırdı. (s. 83)
29. “Merhaba Bay Goldman!” **diye** bağırdılar. (s. 86)
30. “Luuup” **diye** bir ses. (s. 89)
31. “Arap!” **diye** seslendi. (s. 89)
32. “Zavallı Arap’ım!” diye içini çekti. (s. 90)
33. “Ya sandal?” **diye** sordular. (s. 91)

34. Kimseye bir şey söylememek!.. **diye** seslendi. (s. 92)
35. “Ben sizi seviyor,” **diye** sürdürdü sözlerini. (s. 95)
36. “Nerede kaldınız?” **diye** çıkışmadan da yapamadılar. (s. 96)
37. İnekleri otlatıyoruz **diye** evden çıkın, sonra inekleri bırakıp Alman turiste konuk olun... (s. 96)
38. “Var bir şart,” **diye** ekledi. (s. 99)
39. Muhtar “Allah Allah!” **diye** başını iki yana sallayarak birkaç dakika izin istedi ve çıktı. (s. 100)
40. “Sağlığınıza!.. Köyünüzün onuruna!..” **diye** kadeh kaldırıyordu. (s. 104)
41. Anımsadı ya, biraz da iş olsun **diye** sordu: “Yahu Bay Kurt Goldman, senin göle daldığın yerde bugün bir şeyler görmüşler.” (s. 105)
42. “Ne oluyorsunuz yahu?” **diye** homurdandı. (s. 109)
43. “Öteki sandallara!” **diye** bağırdı. (s. 110)
44. Su sızdırmasın **diye** iyice bastırıldı. (s. 110)
45. İyi biliyoruz, buradaydı!” **diye** üstelediler. (s. 111)
46. “Hayrola? Var bir şey”? **diye** bağırdı. (s. 112)
47. Selçuk, iş olsun diye: “Bir şey mi var?” **diye** sordu. (s. 114)
48. Yarımadaçığı oluşturan kaya parçalarını zıplayarak atlıyor, sonra durup “geliyorlar mı” **diye** arkasına bakıyordu. (s. 115)
49. “Aaa!.. Aaa!..” **diye** bağırdılar. (s. 116)
50. “Yaşasın!” **diye** bir çığlık attı. (s. 116)
51. Muhtar Rüstem, Selami Çavuş’u dinledikten sonra “hımmmm” **diye** mırıldandı. (s. 119)
52. Muhtarın “Nereye?” **diye** sormasına bile zaman vermeden: “Ben Alman’ı yakalamaya gidiyorum!” dedi. (s. 120)
53. “Olmaz!..” **diye** bağırdı. (s. 120)
54. Fakat Kurt Goldman, göl altında bulduğu heykelin başından ayrılmak istemiyor, “Siz var bırakmak, ben onu seyrediyor!” **diye** yalvarıyordu. (s. 122)

4.3.1.1. Değerlendirme ve Yorum

-(y)A zarf-fiil eki genel anlamda eylemleri zarf görevine sokar ancak kimi zaman da bu ekler kalıplaşarak sözcüğün edat görevinde kullanılmasını sağlar. Örneği göre, diye vb... İbrahim Örs de Göl Çocukları adlı eserinde **-(y)A** zarf-fiil ekini zarf olarak birbiri ardınca tekrar eden şekliyle ve “diye” edatı biçimiyle kullanmıştır. Diğer bir ifadeyle -(y)A zarf-fiil ekini fiilleri ikilemelere dönüştürme ve eklendiği fiili diye edatıyla yükleme bağlama görevlerinde kullanmıştır.

4.3.2. -(y)ArAk Eki

-(y)ArAk eki, Oğuz lehçeleri dönemine ait bir ektir. Bununla birlikte ekin Osmanlı Türkçesi dönemi ile birlikte gelişmiştir ancak asıl gelişimini bugün Türkiye Türkçesi döneminde göstererek en geniş ölçüdeki kullanımlarına ulaşmıştır (Korkmaz, 2009: 993).

-ArAk zarf-fiil eki kurdukları önermelerle birlikte kendilerinden sonra gelen fiillerin ya da fiilimsilerin ne durumda, ne zamanda yapıldıklarını gösteren birer durum belirtici olurlar (Gencan, 2001). Eylemleri birbirine bağlayıp yüklem ne şekilde oluştuğunu izah eder.

Eserde -(y)ArAk ekinin zarf-fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. Bunlar, özel **olarak** köy marangozuna yaptırılmış, bir karış büyüklüğünde, kare biçiminde, birbirinin aynı olan tahta parçalarıydı. (s. 10)

2. Duygu ellerini **birleştirerek** zafer işareti yaptı. (s. 13)

3. Selçuk **gülerek** karşılık verdi ve gözlerini Temel’e dikip komutunu beklemeye başladı. (s. 13)

4. Muhtar, kasketini **düzelterek** Temel’e: “Ben başlat demeden başlatma sakın!” diye seslendi. (s. 15)

5. Muhtar **gülerek**: “Hiç!” Karşılığını verdi. (s. 15)

6. Arap birinci, Çomar ikinci, Tarzan üçüncü **olarak** sudan çıktılar ve ağızlarındaki tahta parçalarını sahiplerine teslim ettiler. (s. 20)

7. Çocuklar ödülleri teşekkür **ederek** aldılar. (s. 22)

8. Muhtar, çocukları tek tek **kucaklayarak** kalabalığa doğru seslendi. (s. 23)

9. Sonra Çetin derin bir iç **çekerek**: “Bakalım,” dedi. (s. 26)

10. Selçuk, bir annesinin, bir de babasının boynuna **atılarak**: “Ne olur, bana söz

verin!..” diye yalvardı. (s. 26)

11. Kadro verilmiş olsa Köy Odası’ndan, Muhtarlık’tan, hatta caminin bir bölümünden pekâlâ geçici bir süre için ortaokul **olarak** yararlanılabilecekti de. (s. 28)

12. İçini **çekerek**: “İnşallah!..” dedi. (s. 31)

13. “Bir dakika, **diyerek** elini spor gömleğinin cebine attı.” (s. 38)

14. Duygu, siyah gözlerini **açarak** arkadaşını izledikten sonra: “Bu ne olacak?” diye sordu. (s. 38)

15. Sahibinin iki kat **ederek** uzattığı kağıdı dişlerinin arasına almış ve düşmesin diye de sıkılmıştı bile. (s. 39)

16. Duygu, gözlerini bir gökte, bir gölde **gezdirerek**: “Acaba fırtına mı çıkacak?” dedi. (s. 41)

17. Duygu **gülerek** ekledi sözlerine: “Bu arada sizin de bir hatırnızı soralım dedik.” (s. 42)

18. Sürekli **olarak** kürek çekiyorlardı. (s. 43)

19. Gölün çalkalanan suları **giderek** dalgalara dönüşmüş ve bu dalgalar ortasında Selçuk’un, sandalı yürütmek ve dengesini sağlamak için harcadığı çabalar sonuçsuz kalmaya başlamıştı. (s. 43)

20. Sonra fırtına **giderek** dindi. (s. 45)

21. Her zamankinden çok Selçuk’a sokuluyor, susta **durarak** ön ayaklarıyla onu kucaklamak istiyordu. (s. 46)

22. Bir ara, yaşlı bir köylü, Duygu ile Selçuk’un babalarının yanına **sokularak**: “Sakın çocukları paylamayın,” dedi. (s. 46)

23. Selçuk, ellerini kıvrıkcık, kumral saçlarında **gezdirerek**: “Canım sıkılıyor Duygu,” dedi. (s. 47)

24. Yine ortaokul işini **açarak** benim de canımı sıkma. (s. 47)

25. Duygu **koşarak** eve gitti. (s. 48)

26. Bir ara Selçuk başını gazetenin iç sayfalarından **kaldırarak**: “Bak Duygu,” dedi, “ne yazıyor?” (s. 48)

27. Bir müze yetkilisine göre İsa’dan binlerce yıl öncesine ait uygarlıklar, zamanla

bu göllerin sularına gömülmüş, bunun sonucu **olarak** da bugünün insanı, değeri milyarlarla bile belirlenemeyen tarihi değerlerden yoksun kalmıştır. (s. 48-49)

28. Duygu **dayanamayarak** başını içeri uzattı. (s. 55)
29. Çiğnedikleri kumsalda belirli ayak izleri **bırakarak**. (s. 56)
30. “Yok,” dedi Alman başını **sallayarak**. (s. 57)
31. Muhtar, yumruklarını **sıkarak**: “Vay alçaklar!” diye bağırdı. (s. 57-58)
32. Muhtar sakin olmaya **çalışarak**: “Buyur,” dedi. (s. 58)
33. “İsteğini yerine getirmeye, köyün muhtarı **olarak** hazırım.” (s. 58)
34. Çünkü Alman turisti eli açık, iyilik seven biri **olarak** tanıyordu. (s. 59)
35. “Bu benim görevim,” **diyerek** ayrıldı muhtarlıktan. (s. 60)
36. Selami Çavuş, bir sır saklıymış gibi çevresine baktı, sonra Muhtarın kulağına doğru **eğilerek** fısıldadı: “Duygu’yla Selçuk!” (s. 62)
37. Muhtar, soruşturmayı Selami Çavuş’un yaptığını, onun eski ve deneyimli bir jandarma **olarak** yanılmasının söz konusu olamayacağını söyledi. (s. 64)
38. Selami Çavuş, gözlerini yere **dikerek**: “Tüm deliller böyle gösteriyor,” dedi. (s. 64)
39. Selçuk bir ara hıçkırıklarını yenmeye **çalışarak**: “Biz,” dedi. (s. 66)
40. Ve belki çıkardığı tarihi yapıt vardır, bunları yakalayalım **diyerek** çadırda bir arama yapmak kararına varmışlardı. (s. 67)
41. Selçuk sözlerini bitirdikten sonra, Duygu **ağlayarak** babasının kucağına atıldı: “Babacığım, durum Selçuk’un anlattığı gibi! (s. 67)
42. Derin bir soluk alırken, bir Muhtara, bir de Karakol Komutanına baktılar, hafifçe **gülerek**. (s. 67)
43. Muhtar, bakışlarını çocuklara **yönelterek** sürdürdü sözlerini: “Yalnız, sizin kulaklarınızı çekmek gerek! (s. 67- 68)
44. Gelip muhtarınız **olarak** bana haber vermeliydiniz. (s. 68)
45. Onu bir tarihi eser kaçakçısı **olarak** düşünebiliyorsunuz? (s. 68)
46. Sırf bundan ötürü biz Gölüstü **olarak** ona şükran borçluyuz. (s. 68)
47. Çocuklar **kekeleyerek**: “Ama Muhtar Amca,” dediler. (s. 69)

48. Babalarına **dönerek**: “Artık her şey aydınlandı,” dedi. (s. 69)
49. Ben sizden bir muhtar **olarak**, onlara sahip olmanızı, bilip bilmeden başkalarına çamur atmalarını engellemeğinizi istiyorum. (s. 69)
50. Duygu, annesinden izin **isteyerek** dürbünü evde asılı olduğu yerden aldı ve arkadaşının yanına geldi. (s. 70)
51. Sağ yanda köyün bir- iki kilometre doğusunda toprak, kayalıklara dönüşüyor ve gölü bir bıçak gibi **keserek** ileriye doğru uzanıyordu. (s. 72)
52. Yere iki ayrı kazık **çakarak**, hayvanları bunlara bağladı. (s. 74)
53. **Havlayarak** onlara yetişmeye çalışıyordu. (s. 79)
54. İki de ellerini **sallayarak** karşılık verdiler. (s. 84)
55. Alman **gülerek** sürdürdü sözlerini: Şimdi, siz istiyor ben anne-babaya söylemek, yoksa söylememek? (s. 87)
56. Alman turist önce “Ya!” **diyerek** Selçuk’u onayladı. (s. 90)
57. Alman turist gevrek gevrek **gülerek** karşılık verdi: Önemli değil. (s. 93)
58. Kurt Goldman çadıra **giderek**, bütangaz ocağını çıkardı. (s. 93)
59. Duygu yüzünü **buruşturarak**: “Dönmeliyiz,” dedi. (s. 94)
60. Adam kesin **olarak** gölün altında tarihi bir yapıtı buldu. (s. 97)
61. Muhtar “Allah Allah!” diye başını iki yana **sallayarak** birkaç dakika izin istedi ve çıktı. (s. 100)
62. Ödül **olarak** alacağı bir kemik parçası için, belki de bilinmez başka bir şey için... (s. 103)
63. Sonra kendini toparlamaya **çalışarak**: “Suyun altı çok güzel, çok güzel!.. “ dedi. (s. 104- 105)
64. Belliydi, konu değiştirmişti **bilerek**. (s. 105)
65. İçini **çekerek**: “Ah bir kadro verseler!” dedi. (s. 105)
66. Onların tahta parçası **olarak** niteledikleri cisimden söz edince nasıl heyecanlanmıştı Alman!.. (s. 106-107)
67. Iskarmozların yerine geçici **olarak** kalın çiviler takıldı. (s. 110)
68. Yine iki gruba **ayrılarak** içlerine doluştular. (s. 110)

69. Selami Çavuş, cep fenerini uzakta bir noktaya **tutarak**: “Orada biri var!” dedi. (s. 111)

70. Üzerine tutulan ışıklar altında kamaşan gözlerini **büzerek**: “Hayrola? Var bir şey?” diye bağırdı. (s. 112)

71. Selçuk’un annesi Şaziye ile birkaç komşusu hayvandaki bu değişikliği duymuşlar, yataklarından bile **kalkarak** çevrelerinde hırsız aramışlardı. (s. 113)

72. Köpeği aynı hareketi birkaç kez yineleyince kesin **olarak** algıladı: Evet, bir şey vardı. (s. 114)

73. Yarımadaçığı oluşturan kaya parçalarını **zıplayarak** atlıyor, sonra durup “geliyorlar mı” diye arkasına bakıyordu. (s. 115)

74. Duygu, ellerini **çırparak** yerinde zıpladı ve sabırsızlıkla arkadaşına: “Hadi, çek bakalım!..” dedi. (s. 116)

75. Gevrek gevrek **gülerek**: “Bay Kurt Goldman,” dedi. (s. 120)

76. Muhtar Rüstem **gülerek**: “Anlaşıldı Arap,” dedi. (s. 123)

4.3.2.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -ArAk ekini sıklıkla kullanmış ve alışlagelmiş bilinen üslupların dışında aynı cümle içerisinde bu ekleri, çok kez kullanarak kendine özgü bir kullanım sergilemiştir. Bu kullanımlar şunlardır:

“**Bağırarak, çağırarak, ıslık çalarak, zıplayarak, alkışlayarak...**” (s. 9)

“Arap’ı hem Selçuk’un köpeği **olarak** hem de elinde büyümüş bir köpek **olarak** seviyor ve kazanmasını istiyordu.” (s. 12)

“Sonra onlar da katıldılar arkadaşlarına, belki **isteyerek**, belki de **istemeyerek**.” (s. 23)

“O da bu türlü davranışları **gülerek** ve şapkasını **çıkarak** yanıtlar: ‘Merhaba!’ derdi.” (s. 35)

“Yüzünü sahibinin paçasında **gezdirerek**, kuyruğunu **sallayarak** bekledi.” (s. 38)

“Sahibinin göle fırlattığı bir cisim ne denli uzak olursa olsun, **yüzerek** gider, onu dişlerinin arasına sıkıştırır ve yine **yüzerek** dönerdi. “(s. 101- 102)

“Köpek birkaç kez **havlayarak** ve başını sahibinin giysilerine **sürerek** yanıtladı bu soruyu.” (s. 114)

“Kimi el ele **vererek**, kimi birbirlerini **tutarak**, kimi birbirlerini **çekerek** Kestane Burnu’na varmaya çalışıyorlardı ister istemez.” (s. 115)

4.3.3. -(y)Ip Eki

“Eklendiği fiili ikinci bir fiile bağlar. Bu fiil bazen esas cümlelerin yüklemi bazen de yan cümlelerin yüklemidir. Eklendiği fiile iki anlam katabilir: bağlaç yerine geçerek ‘ve’ bağlacı gibi kullanılacağı gibi ‘-arak/-erek’ anlamını katarak bağlandığı fiilin tarzını da bildirebilir.” (Bayraktar, 2000: 100)

-Ip / -Up zarf-fiil eki aslında Eski Türkçe dönemlerinde -p şeklinde ortaya çıkmıştır. Zamanla Batı Türkçesine yolculuğu sırasında önündeki yardımcı ünlü, ekin kendisine dahil zannedilmiş; bu durum ekin Batı Türkçesinde iki sesli olmasını sağlamıştır (Ergin, 2005: 340). Bu ek iki kılışın eş zamanlı veya ardı ardına gerçekleştiğini gösterir. Bu durum bazen iki fiilde bir tek kılışın sürekliliği anlatımını yaratır (Banguoğlu, 2004: 429).

Eserde -(y)Ip eki ile oluşturulan fiilimsiler (eylemsiler) şunlardır:

1. Görevleri, küçük sahiplerinin attıkları tahta parçalarının yanına varmak, onları ağızlarına **alıp** sahile doğru yüzmekti. (s. 10)
2. Pek belli olmuyordu ama görünmeyen ayaklarıyla suyu **itip** biraz daha ileriye atılmak için büyük çaba harcıyordu. (s.17)
3. İlk işi, Arap’ın boynuna **sarılıp** onu burnundan öpmek oldu. (s. 20)
4. Selçuk, bir ara, kendisini, kalabalığı **yarıp** yanına gelebilen Duygu’nun kollarında buldu. (s. 21)
5. Muhtar, yabancı konuğu koluna **girip** götürmeye hazırlanırken, Selçuk: “Rüstem Amca, “ diye seslendi. (s. 22)
6. Bu davranış, hali vakti yerinde **olup** da keselerinin ağzını açmayanlara örnek olsun! (s. 23)
7. Ama senin bu davranışın, Muhtarın dediği gibi, hali vakti yerinde **olup** da keselerinin ağzını açmayanlara örnek olacak! (s. 25)
8. **Koşup** boyunlarına sarıldı anne ve babasının. (s. 25)
9. Bu nedenle **gidip** gelmek gücü. (s. 26)
10. İlkokulu bitirmiş Gölüstülü çocukların, öğrenimlerini ortaokulda sürdürmeleri

için ya yatılı okumaları ya bucakta bir yakınlarının yanında kalmaları ya da yurt gibi bir yerde **yatıp** kalkmaları gerekiyordu. (s. 26- 27)

11. “Ben karar verdi, burada **kalıp** dinlenmek!..” (s. 29)

12. Hem kıyısında güneşlenebilecek hem yüzecek hem de **dalıp** suyun altını inceleyebilecekti. (s. 29- 30)

13. İçinden on tane bin liralık **çıkarpıp** Muhtara uzattı. (s. 30)

14. Ama, şişirme bir lastik botu olduğunu, bununla göle **açılıp** saatlerce dolaştığını bilmeyen kalmamıştı. (s. 36)

15. İster misin Selçuk, sandala **atlayıp** gidelim yanına?” (s. 37)

16. “**Gidip** haber verelim,” dedi Duygu. (s. 37)

17. Arap, Selçuk’un çevresinde **dolaşıp** duruyordu. **Oynayıp** zıplıyordu. (s. 38).

18. Buldukları yerden, botta adam **olup** olmadığını görmeleri olanaksızdı. (s. 40)

19. Birden karşı dağların ardından **kopup** gelen siyah bulut yığınları da gölün üzerine, koyu bir gölge düşürmüştü. (s. 40)

20. Yüzündeki maskeyi ve sırtındaki oksijen tüpünü **çıkarpıp** bota koyduktan sonra bağırdı: “Merhaba çocuklar!” (s. 42)

21. “**Dalıp** ne yapıyorsun?” demeye fırsat bulamadan küreklere asıldı. (s. 42)

22. Sonunda adam boyu bir dalga sandalın alabora **olup** batmasına yetiverdi. (s. 44)

23. Bir-iki atılımdan sonra, kızı giysisinin yakasından **yakalayıp** bota çekti. (s. 44)

24. Sonra **yatırıp** kollarını hareket ettirmeye başladı. (s. 45)

25. Selçuk batık sandalı **bırakıp** bota tutundu. (s. 45)

26. Gökteki siyah bulutlar **sıyrılıp** yerini güneşe verdi. (s. 45)

27. Bitkin durumdaki üç insanı sandallardan birine **alıp** karaya çıkardılar. (s. 46)

28. Selçuk’la Duygu saatlerce arkadaşlarıyla **koşup** oynadıktan sonra yorulmuşlardı. (s. 47)

29. Kitapları yanına **koyup** önce gazeteyi okumaya başladı. (s. 46)

30. İki birden, gözlerini **kaldırıp** gölün masmavi, duru sularına baktılar. (s. 49)

31. Ona göre eğer Kurt Goldman, gölün altında tarihi eser arıyorsa, bugüne dek bir

şeyler **bulup** çadırına getirmişti! (s. 52)

32. “**Gidip** çadırını mı arayalım?” (s. 52)

33. Bir iz bulursak, **gelip** Muhtara haber verelim. (s. 52)

34. Bir ağacın altında **durup** son kez çevrelerine bakındılar. (s. 54)

35. Düğmeleri **çözüp** brandayı kaldırmak aslında güç bir iş değildi. (s. 54)

36. Muhtar, odasında bir ileri, bir geri gidiyor, sonra **durup** masasını yumrukluyor, çevresine **bakıp** durmadan “Olmaz, olmaz!” diye homurdanıyordu. (s. 58)

37. Muhtar, **gelip** karşısında bir çeşit “esas duruş” a geçen Temel’e durumu anlattı. (s. 59)

38. “Peki, çocukları **çağırıp** bir şey söyledin mi?” (s. 63)

39. Duygu ile kafa kafaya **verip** böyle düşünmüşlerdi. (s. 67)

40. **Gelip** muhtarınız olarak bana haber vermeliydiniz. (s. 68)

41. Hadi **alıp** çocuklarınızı gidin. (s. 69)

42. Ben sizden bir muhtar olarak, onlara sahip olmanızı, **bilip** bilmeden başkalarına çamur atmalarını engelleme istiyorum. (s. 69)

43. Ve ayrıca cüzdanından 500 lira daha **çıkarpıp** dernek için muhtara vermişti. (s. 70)

44. Kıyıda **oturup** bakarlarsa, çevrenin dikkatini çekebilirlerdi. (s. 70)

45. En iyisi, tarlanın bitimine kadar **gidip** oradan gözlemektir. (s. 70)

46. İki arkadaş sırayla dürbünü gözlerine **getirip** Alman turistin çıkmasını beklediler. (s. 71)

47. “Oraya kadar **gidip** dürbünle bakarsak herhâlde buradakinden daha iyi görürüz!” (s. 72)

48. Kestane Burnu, Kurt Goldman’ın açıldığı ve **durup** daldığı yere uzaklığı yarıya yakın oranda azaltacaktı. (s. 72- 73)

49. Ve Kurt Goldman akşama doğru botuna **çıkıp** kıyıya, çadırına doğru kürek çekmeye başladı. (s. 76)

50. “Hemen **çıkarpıp** sahile mi gitsin? (s. 79)

51. Sonra **dönüp** onları alır, ahıra götürürdü. (s. 79)

52. Selçuk, **dayanamayıp** dürbünü arkadaşının elinden aldı. (s. 81)
53. Alman turisti **dinleyip** dönsünler miydi? (s. 84)
54. Kürek çekmeyi **bırakıp** aralarında konuştu: “Görüyor musun Duygu, adam oraya gitmemizi istemiyor.” (s. 84)
55. Şimdi tahta parçası gerilerde, çok gerilerde kalmıştı, işin tuhaf yanı, **dönüp** de bakamıyorlardı ona. (s. 88)
56. Çayı üzerine koyduktan sonra **gelip** çocukların yanına uzandı. (s. 93)
57. Yok sandala **binip** açılmak, var bana konuk olmak... (s. 95)
58. İnekleri otlatıyoruz diye evden çıkın, sonra inekleri **bırakıp** Alman turiste konuk olun... (s. 96)
59. Kestane Burnu’na **gidip** dürbünle Alman’ı gölün ortasında izlediklerini... (s. 97)
60. Bu cismin ne olduğunu anlamak için inekleri orada **bırakıp** sandala atladıklarını ve göle açıldıklarını... (s. 97)
61. Sonra kendilerini **alıp** kamp yerine götürdüğünü... (s. 97)
62. İki çocuk da babalarına **sarılıp** bayağı yalvardılar: “N’olur, hareket geçin!” (s. 97-98)
63. Göl kenarındaki küçük lokanta, Ahmet’in Lokantası, **yenilip** içilmek için en uygun yerd. (s. 99)
64. Çünkü amaçları **yyiyp** içmek değildi. (s. 100)
65. Muhtar Rüstem’i bir kenara **çekip** alçak sesle durumu anlattılar. (s. 100)
66. Yalnızca **yüzüp** karaya çıkmak için mi? (s. 101)
67. Sanmıştı ya, görevi onu **alıp** kıyıya götürmekti. (s. 102)
68. Ağzını **açıp** onu dişleri arasında sıkıştırdı. (s. 102)
69. Sonra **tutup** sandalı kıyıya çektiler. (s. 109)
70. Kabahat sizde değil, çocuk aklınıza **uyup** da bu saatlerde buralara kadar gelen bizlerde! Hadi dönelim!” (s. 111)
71. Yarımadaçığı oluşturan kaya parçalarını zıplayarak atlıyor, sonra **durup** “geliyorlar mı” diye arkasına bakıyordu. (s. 115)
72. Bazı yerleri **kırılıp** dökülmüş, yer yer yosun tutmuştu ama, rahatlıkla

seçilebiliyordu. (s. 117)

73. Bay Kurt Goldman bir yerden **çıkıp** almaya kalkışırsa Arap yanımda! (s. 118)

74. Amacı, kimse görmeden, gece **gelip** tarihi eseri gölden çıkarmak ve hemen otomobiline **atlayıp** köyden uzaklaşmaktı. (s. 121)

75. Bu, ilkokulu **bitirip** de öğrenimini sürdüremeyen nice Gölüstülü öğrencinin dileği... (s. 123)

4.3.3.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -İp ekini alışlagelmiş bilinen yapılar dışında sıklıkla birleşik eylem kalıbı içerisinde kullanmıştır:

“Herkes **dönüp** baktı.” (s. 13)

“Sonra, bir kağıda sarılı kocaman kemik parçasını **çıkarp** uzatıverdi ağzına köpeğinin.” (s. 20)

“Kenara **çekilip** sustular.” (s. 21)

“Muhtar **dönüp** baktı: “Ne var Selçuk?” (s. 22)

“Böylece, kimseye el açmadan **geçinip** gidiyorlardı.” (s. 24)

“Hani merak edenler vardı ama, “hatır sorma” bahanesiyle bile olsa, **gidip** bakmıyorlardı.” (s. 35-36)

“Arap, Selçuk’un çevresinde **dolaşip** duruyordu. **Oynayıp** zıplıyordu.” (s. 38)

“Arap!..” diye seslenince **koşup** geldi yanına. (s. 38)

“Ancak suyun yüzünde kalabilecek kadar yüzme bildiğinden azgın dalgaların arasında **çabalayıp** duruyordu, çaresizlik içinde.” (s. 44)

“Ellerini çenelerine **dayayıp** düşündüler.” (s. 52)

“Sandala **binip** açılmazlar, Kurt Goldman’ı izleyemezlerdi.” (s. 52)

“Mümkünse çadırına **girip** arayalım.” (s. 52)

“Sonra ben çadıra **girip** baktı.” (s. 57)

“Yaşlı ağaç, tam uçta, kayaların toprağa dönüştüğü birkaç metre karelik yerde kendiliğinden büyümüş, zamanla da **gelişip** serpilmişti.” (s. 75)

“İri, yatay bir dalın üzerine **çıkıp** oturdular.” (s. 75)

“Arap da kestane ağacının altında **dolanıp** duruyor, arada bir eline geçirdiği bir kemik parçasını kemiriyordu.” (s. 77)

“Yani, gece tekrar **gelip**, bulduğu şeyi gölden çıkaracak, çadırına götürecektir ve kimse görmeden **alıp** gidecek.” (s. 79)

“Peki, neden **bırakıp** gidiyor?” (s. 78)

“Kurt Goldman olmasa **boğulup** ölecekti.” (s. 80)

“Duygu, gazeteye sardığı dürbünü **çıkartıp** baktı.” (s. 81)

“Tek tek ellerini **sıkıp** ayırdı.” (s. 96)

“Belli ki gece kimse görmeden **alıp** götürecektir!” (s. 97)

“Sık sık kadeh tokuşturuyor, **söyleyip** gülüyordu.” (s. 99)

“Bizden söylemesi,” **deyip** çekildiler. (s. 100)

“Ağzından düşen tahta parçası, gecenin karanlığında, gölün uslu dalgalarına kapılmış, **gidip** geliyordu.” (s. 103)

“Hemen sonrada Muhtara **dönüp** sordu: “N’oldu sizin ortaokul işi?” (s. 105)

“Duygu’yla Selçuk, gece yarısından sonra yataklarından **kaldırılıp** getirildiler.” (s. 107)

“Bu işlemler yapılırken Muhtar, elleri ıslak pantolonunun ceplerinde, bir ileri bir geri gidiyor, **söylenip** duruyordu.” (s. 110)

“**Kucaklaşıp** öpüştiler.” (s. 117)

“Hele bir **gidip** bakalım!” dedi. (s. 118)

“Arap, başarısının sevinci içinde yerinde duramıyor, çevrelerinde **dolaşıp** duruyordu.” (s. 119)

“Muhtarın boynuna **sarılıp** öptüler, öptüler.” (s. 123)

İbrahim Örs, “Göl Çocukları” adlı eserde birkaç örnekte -İp zarf-fiil ekini birbiri ardınca tekrarlanacak şekilde ikileme oluşturacak biçimde de kullanmıştır.

“Akıllı Alman’ın bıraktığı tahta parçasında kalmış ve ne **yapıp yapıp** onu yarışlarda edindiği alışkanlıkla kıyıya çıkarmıştı.”

“Selçuk’un pantolonunun paçasından **çekip çekip** bırakmak, birkaç metre **koşup** arkasına bakmak ve havlamak yoluyla.”

4.3.4. -mAdAn Eki

Eski Türkçede ekin (-madın-madan) şeklinde ses değişimine uğrayarak bu hâli alır. Buna ilaveten -mAdAn eki -(y), -(y)Ip / -(y)Up, -(y)ArAk zarf-fiil eklerinin olumsuz şekilleri için kullanılan bir ektir. Bundan dolayı bu ek, olumlu fiil kök ve gövdelerine gelerek olumsuz zarf fiiller üretir (Korkmaz, 2009: 1011).

Ergin (2005) ekle ilgili benzer düşüncelere sahip olup ekin, olumsuzluk ifade ettiğinden bu sebeple olumlu fiil kök ve gövdelerine getirildiğinden ve aslının Eski Türkçede –madın –medin şeklinde olduğundan ve belli bir süre sonra -madan -meden halini aldığından bahseder.

Kurt (2006) ise ekle ilgili olarak -mAdAn zarf-fiil ekinin getirildiği fiil, kendisinden sonra gelen fiilin anlamını zaman yönünden tamamlar ve bu ek, eklendiği fiil gerçekleşmeden kendisinden sonra gelen fiilin gerçekleştiğini / gerçekleşeceğini bildirir.

Eserde -mAdAn ekinin zarf-fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. Hangisi daha çabuk yüzer ve ağzındaki **düşürmeden** karaya ayak basarsa o birinci olurdu. (s. 10)
2. Daha yarış **başlamadan**, seyirci çocuklardan sesler yükseliyordu: “Hadi Çomar, göreyim seni!..” (s. 12)
3. Temel henüz komut **vermeden**, Duygu son bir kez bağırdı: “Haydi Arap!..” (s. 12-13)
4. “Ben başlat **demedemden** başlatma sakın!” diye seslendi. (s. 15)
5. Muhtar Gölüstü köyünün konukseverliğini göstermek için onu gece ağırlamak istemiş, o da hiç tereddüt **etmeden** kabul etmişti. (s. 29)
6. Köpek, karşı **koymadan** oradan uzaklaşırken Duygu kuşkusunu açığa vurmaktan kendini alamadı. “Ya götürmezse? Ya düşürürse?” (s. 39)
7. “Dalıp ne yapıyorsun?” demeye fırsat **bulamadan** küreklere asıldı. (s. 42)
8. Böyle dediler ya, çok **geçmeden**, bir gün sonra yine aynı konuyu **açmadan** yapamadılar. (s. 50)
9. Dedi ama, ardından da **eklemeden** yapamadı: “Sen biliyor Bay muhtar, benim çadıra hırsız girmiştir?” (s. 57)
10. Onun için, çokça bir çaba **harcamadan** soruşturmayı sonuçlandırmasını bildi. (s.

61)

11. Kimseye bir şey **söylemeden** soluğu Muhtarlıkta aldı. (s. 61)
12. Onun için hiç **duraklamadan**: “Gelsinler!” dediler. (s. 65)
13. Tam buruna geldiklerinde, dürbüne bile gerek **görmeden** Kurt Goldman’ın botunu, gölün ortasında daha iyi görebilmek olanağına sahip olmuşlardı. (s. 75)
14. En iyisi, **görünmeden** izlemek. (s. 75)
15. Zaman **geçirmeden** kestane ağacına tırmandılar. (s. 75)
16. Yani, gece tekrar gelip, bulduğu şeyi gölden çıkaracak, çadırına götürecek ve kimse **görmeden** alıp gidecek. (s. 79)
17. Selçuk, daha fazla **üstelemeden** sandala atladı. (s. 80)
18. Kurt Goldman, hiç **duraksamadan** cevap verdi: “Yok siz merak etmek sandal...” (s. 91)
19. “Ben de öyle! **Yatmadan** şöyle bir dolaşmak var ben,” dedi. (s. 112)
20. Elini yüzünü **yıkamadan**, sırtına gömleğini, ayağına pantolonunu geçirdi ve bahçeye çıktı. (s. 114)
21. Karakol binasına vardığı zaman Selami Çavuş ona konuşma fırsatı **vermeden** atıldı: “Şimdi ben de sana geliyordum Muhtar... (s. 118)
22. Muhtarın “Nereye?” diye sormasına bile zaman **vermeden**: “Ben Alman’ı yakalamaya gidiyorum!” dedi. (s. 120)

4.3.4.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -mAdAn zarf-fiil ekini genel anlamda çok fazla kullanmıştır. Bunda bahsedilen ekin yaygın kullanımının çok fazla olması etkili olmuştur. Kullanmış olduğu örneklerde-mAdAn zarf-fiil ekinin eklendiği fiili zaman bildiren zarf-fiillere dönüştürdüğü tespit edilmiştir. İbrahim Örs bazı örneklerde ise, eki yaygın olarak zaman zarfı görevi dışında kaynaklarda gramerciler tarafından vurgulanmayan durum yönünden de belirten zarf görevlerinde kullanmıştır. Durum yönünden zarflar oluşturması yazarın özgün örnekler verdiğinin ve kendine has bir tarzının olduğunun göstergesidir. Bu kullanımlar şunlardır:

“Ödül olarak aldıkları paraları, değil ceplerinde, daha avuçlarında bile **ısınmadan** uzattılar Muhtara.” (s. 23)

“Böylece, kimseye el **açmadan** geçinip gidiyorlardı.” (s. 24)

“Bunlar da sahipleri tarafından balık tutmaktan çok, gezmek için kullanılırdı, çoğunluk, bütün gün kıyıda, bağlı bir at gibi, hiçbir işe **yaramadan** çekili dururlardı.” (s. 34)

“Selçuk, Duygu’dan karşılık **beklemeden** devam etti sözlerine: “Belki de aldaniyoruz. Onun için, emin **olmadan** kimseye bir şey söylemeyelim.” (s. 52)

“Ben sizden bir muhtar olarak, onlara sahip olmanızı, bilip **bilmeden** başkalarına çamur atmalarını engellemenizi istiyorum.” (s. 69)

“Adam karaya çıktıktan sonra, yani **görünmeden** gelmeliydik buraya.” (s. 85)

“Nerede kaldınız?” diye **çıkışmadan** da yapamadılar.” (s. 96)

“Kimseden izin **almadan**.”(s. 96)

“Belli ki gece kimse **görmeden** alıp götürecektir! (s. 97)

“**Onarılmadan** göle çıkamazlardı.” (s. 110)

“Alman turist, bu kez bağırmağa gerek **duymadan** konuştu.” (s. 112)

“Bugüne dek size **bilmeden** dostluk ettik, ama bundan sonra bizden dostluk görmenize olanak yok.” (s. 121)

“Amacı, kimse **görmeden**, gece gelip tarihi eseri gölden çıkarmak ve hemen otomobile atlayıp köyden uzaklaşmaktır.” (s. 121)

Korkmaz, (2009) “durmadan” zarf fiiliyle ilgili zarf-fiilin az çok bir kalıplaşmaya uğrayarak cümle içerisinde ilgili olduğu fiile “hep, sürekli olarak” anlamı kazandırdığını belirtmiştir.

İbrahim Örs de bahsi geçen eserde Korkmaz’ın bu düşüncesindeki gibi iki farklı örnekte “durmadan” zarf fiilini kalıplaşmaya ve anlam kaymasına uğrayacak şekilde sürekli olarak, hep anlamına gelecek şekilde kullanmıştır. Bu kullanımlar şunlardır:

“**Durmadan** ilerliyorlardı.” (s. 40)

“Muhtar, odasında bir ileri, bir geri gidiyor, sonra durup masasını yumrukluyor, çevresine bakıp **durmadan** “Olmaz, olmaz!” diye homurdanıyordu.” (s. 58)

4.3.5. -(A)r...-mAz Eki

“-r, -Ar, -Ir/-Ur ekleriyle kurulan geniş zaman ad -fiilinin olumlu ve olumsuz türlerinin arka arkaya getirilmesiyle kurulan bir zarf-fiildir. Oğuz ve Kıpçak lehçelerine

özgü bir şekil olarak, Türkiye Türkçesindeki kullanılışı çok yaygındır. Ekin asıl fiildeki hareketin, zarf-fiildeki hareketin hemen arkasından gerçekleştiğini bildiren bir işlevi vardır. Bu zarf fiildeki zaman işlevi -DIktA ve -InC / -UnC ekli zarf-fiillerininkinden daha güçlüdür. Asıl fiilin gösterdiği hareketin gerçekleşmesine zamanda çabukluk ifadesiyle bağlanmıştır. ” (Korkmaz,2009: 1036)

Bayraktar, (2004) bu zarf fiilin aynı fiile hem geniş zaman olumlu sıfat-fiil eki, hem de geniş zaman olumsuz sıfat-fiil eki eklenerek oluşturulduğunu söyler. Buna ilaveten bu ekin cümleye biranda olma anlamı kattığını belirtir.

1. Araçtan **iner inmez** adamın ilk sözü: “Merhaba!” oldu. (s. 14)
2. Küçük çadırı, eski model otomobili **bakar bakmaz** köyden görülüyordu. (s. 35)
3. Selçuk, dürbünü gözlerine **getirir getirmez**, Duygu’ya hak verdi: “Gerçekten güzel görünüyor. Seni kutlarım Duygu!” (s. 71)
4. **İster istemez**: “Tamam!” dediler. (s. 88)
5. Selçuk, yatağına **girer girmez** hemencecik uyudu. (s. 113)
6. Kimi elele vererek, kimi birbirlerini tutarak, kimi birbirlerini çekerek Kestana Burnu’na varmaya çalışıyorlardı **ister istemez**. (s. 115)
7. “Ne **olur** ne **olmaz**, ben burada kalayım.” (s. 11)

4.3.5.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -(A)r...-maz zarf-fiil ekini genel anlamda diğer yazarların da eserlerinde olduğu gibi çok fazla kullanmamıştır. Bunda bahsedilen ekin yaygın kullanımının çok fazla olmaması etkili olmuştur. Kullanmış olduğu örneklerde asıl fiildeki hareketin, zarf-fiildeki hareketin hemen arkasından gerçekleştiğini bildiren bir işleve gelecek şekilde zamanda çabukluk ilkesine uygun şekilde kullanmıştır.

4.3.6. -cAsInA Eki

Korkmaz, (2009) üçüncü kişi iyelik ve yönelme durum eki ile +çA eşitlik durumu ekinin birleşmesinden oluşan bir ek olduğundan bahseder. Ayrıca “-casına ekiyle kurulmuş zarf-fiil, bağlı bulunduğu fiildeki hareketin tarzını, benzetmeye veya farazî karşılaştırmaya dayanan ve asıl fiille aynı zamanda gerçekleşen bir hareketi karşılar. Zarf -fiilin bağlı olduğu özne ile esas fiilin öznesi çok kez ortakır.” şeklinde görüş belirtir.

Eserde -cAsInA zarf fiil eki ile oluşturulmuş bir tane örneğe rastlanmıştır:

1. Çocuklar köpeklerin adlarını gırtlakları **yırtılırcasına** haykırıyorlardı. (s. 18)

4.3.6.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -cAsInA zarf-fiil ekini genel anlamda diğer yazarların da eserlerinde olduğu gibi diğer eklere nazaran çok az kullanmıştır. Bunda bahsedilen ekin yaygın kullanımının çok fazla olmaması etkili olmuştur.

4.3.7. -IncA Eki

Eski Türkçe döneminden beri kullanılan bir zarf-fiil ekidir. Bu ekte bir hareket hâli ile birlikte o hareketin başladığı anı gösteren zaman hâli de görülür. Bundan dolayı bu zarf-fiil ekihem durum zarfı hem de zaman zarfı görevlerinde kullanılır. (Ergin, 2005: 341).

-IncA / -UncA eki kendisinden sonra gelen fiilin ya da fiilimsinin hemen, kendisinin ardı sıra yapıldığını yapılacağını gösterir. Yani kurduğu önerme ile birlikte cümlede zaman zarfı olur (Gencan, 2001).

“Türkiye Türkçesinde eklendiği fiillere yalnızca “-dığı zaman” anlamı vermektedir, “-incaya kadar” anlamı kalmamıştır. -inca/-ince, -unca/-ünce olmak üzere dört biçimde kullanımı vardır. “-incaya kadar” anlamını sağlamak için ekin üzerine datif eki getirilir ve “kadar, dek, değin edatları eklenir.” (Bayraktar, 2004: 187) Konuyla ilgili yapılan açıklamalardan yola çıkarak “-Inca” zarf-fiil ekinin tarihsel süreçte eski dönemlerden beri sıkça kullanılan bir ek olduğu bunun yanında zaman zarfı olarak kullanımının yaygın olmakla birlikte durum zarfı olarak da kullanımlarının olduğu söylenebilir.

Eserde -(y)IncA ekinin zarf-fiil oluşturduğu cümleler şunlardır:

1. Muhtar Rüstem de haberi **duyunca**, işin hiçbir resmi yanı olmamakla birlikte kalkmış, sahile inmişti. (s. 11)

2. Arap bu dost sesi **duyunca**, yerinde duramadı. (s. 13)

3. Köylüler yabancı plakayı **görünce**, önce Almanya’ya çalışmaya gidenlerden birinin döndüğünü sandılar, heyecanlandılar. (s. 13)

4. Derece alan sahiplerine **gelince**; onlara da kaybeden yarışmacılar tarafından tatlı ya da şeker ziyafeti.” (s. 15- 16)

5. Ortada ödül **olunca**, yarış da heyecanlı geçiyordu. (s. 17)

6. Tarzan kıyıya 25 metre **kalıncaya kadar** önde götürdü yarışı. (s. 19)

7. “**Yorulunca** ben de çekeceğim,” dedi Selçuk’a. (s. 40)

8. Selçuk, Duygu'nun yorulduğunu, daha doğrusu zorlandığını **görünce** küreklere kendisi geçti. (s. 40)
9. Düşüncesini **açıklayınca**: “Yani,” dedi Selçuk. (s. 52)
10. Beklediği işareti sahibinden **alnca** o da zıpladı yerinden. (s. 56)
11. Hele muhtarlıkta babalarını, onların gözlerindeki sert bakışları **görünce**: “Eyvah!” diye içlerini çektiler. (s. 65)
12. Selçuk'un, birincilik ödülü olan 500 lirayı yine Ortaokul Yaptırma Derneği'ne verdiğini **görünce de**: “Olmaz, bu sende kalsın!” demişti. (s. 70)
13. Duygu gözleri Kestane Burnu'na **ilişince** sevinçle havaya zıpladı: “Şu Kestane Burnu'na ne dersin”? (s. 72)
14. Dürbünü gözlerine **getirince**: “Artık oldu,” dediler. (s. 76)
15. Selçuk onun nazlandığını **görünce**: “Anlıyorum seni Duygu,” dedi. (s. 80)
16. Onların geldiğini **görünce** hemen ayağa kalktı. (s. 90- 91)
17. Almanla birlikte geldiklerini **görünce** sevindiler. (s. 96)
18. Karşısında Duygu'yla Selçuk'un babalarını **görünce** usulen sofraya buyur etti. (s. 100)
19. Evde sabırsızlıkla sonucu bekleyen çocuklar, babalarından Muhtarın yanıtını **öğrenince** hem şaşkırdılar hem de üzüldüler. (s. 100)
20. Görmedin mi, **sorulunca** nasıl heyecanlandı! (s. 106)
21. Onların tahta parçası olarak niteledikleri cisimden söz **edince** nasıl heyecanlanmıştı Alman!.. (s. 106-107)
22. Arap, onu **görünce** üzerine atıldı. (s. 114)
23. Köpeği aynı hareketi birkaç kez **yineleyince** kesin olarak algıladı: Evet, bir şey vardı. (s. 114)
24. Temel önce inkâr etmeye kalkışmış, **sıkıştırılınca** da durumu açıklamak zorunda kalmıştı. (s. 119)
25. Muhtar kumda sırtüstü yatan heykeli **görünce**: “Vay canına!..” dedi. (s. 119)
26. Gözleri yerdeki tarihi heykele **takılınca** büyüdükçe büyümüş, yuvalarından uğrayacak duruma gelmişti. (s. 120)

27. Alman turist, kurtuluş yolu olmadığını **görünce** her şeyi açıklamak zorunda kaldı. (s. 121)

28. Duygu'yla Selçuk, sevindirici haberi Muhtardan **alnca** şaşırdılar. (s. 123)

4.3.7.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde genel anlamda -IncA zarf-fiil ekini, eklendiği fiilin gerçekleşme zamanını belirtecek şekilde genel işlevlerine uygun olarak zaman bildiren zarf görevinde kullanmıştır ancak birkaç örnekte alışıl gelmiş kullanımları dışında -ma olumsuzluk eki alan zarf-fiil zamandan çok -dığı için anlamıyla sebep bildiren bir işlevde kullanmıştır.

“**Bulamayınca** da kimseye bir şey söylememişlerdi.” (s. 67)

Bunun dışına bir de kendinden önce yönelme durum ekini almış bir kelime ile kullanılan gelince zarf-fiili, zaman ve şahıs bildirme işlevini kaybedip deyimleşerek “..konusunda, ... söz konusu olunca, ...ise” gibi anlamlar da kazanır, görevinde de kullanılmıştır (Korkmaz, 2009: 1008). Bunlar yazarın kendine has tarzının göstergesidir.

“İkinci noktaya **gelince**, sizler nasıl oluyor da Bay Kurt Goldman gibi bir adamdan kuşkulabiliyorsunuz?” (s. 68)

4.3.8. -ken Eki

Sıfatların, sıfat-fiillerin, isimlerin, edatların, zarfların arkasından gelerek onlara “-dığı zaman”, “-dığımda” anlamları katar. Ekin Türkiye Türkçesinde -ken ve -iken olarak kullanıldığı görülür. Bunun yanında ek, büyük ve küçük ünlü uyumlarına aykırı eklerden bir tanesidir (Bayraktar, 2004: 220).

Korkmaz, (2009) -ken eki ile ilgili i- ek fiilinin zarf biçimidir. Genellikle i- ek fiili eriyerek kaybolur. Bununla birlikte i- ek fiili kip ve zaman eki almış fiillerle birleşerek bir takım birleşik çekim kalıpları oluşturur ve bu kalıplara getirilen -ken eki, zaman ve tarz bildiren zarf-fiiller yapar. Bu zarf fiillerden en yaygın kullanımlarının geniş zaman ile yapılanlar olduğuna dikkat çeker.

Eserde -ken ekinin zarf-fiil oluşturduğu cümleler şu şekildedir:

1. Muhtar ve yanındakiler, birbirlerinin yüzüne şaşkın şaşkın **bakarken**, adam: “ Ben biraz Türkçe konuşur,” diye sürdürdü sözlerini. (s. 14)

2. Sesi titriyordu **konusurken**: “Sayın köylüler! Şimdi size, ödül alan arkadaşlarınızın çok soylu bir davranışını haber vermek istiyorum! (s. 23)

3. Selçuk'un annesi Şaziye; tarlayla, hayvanlarla **uğraşırken**, babası Çetin de çok kez büyük toprak sahiplerinin buyruğunda ırgatlık yapıyordu. (s. 24)

4. Selçuk, kazandığı ödülü ortaokul için **bağışlarken**, anne-babasının karşı bir davranışta bulunacaklarına olasılık vermemişti. (s. 25)

5. Köpek, karşı koymadan oradan **uzaklaşırken** Duygu kuşkusunu açığa vurmaktan kendini alamadı: “Ya götürmezse? Ya düşürürse?” (s. 39)

6. Selçuk, bir yandan tutunduğu sandaldan kopmamaya **çalışırken**, bir yandan da, Kurt Goldman'a bağıyordu. “Bay Goldman, ne olur kurtarın Duygu'yu!” (s. 44)

7. Duygu'yla Selçuk anne ve babaları tarafından **kucaklanırken**, Muhtar, Alman turiste, her iki aile ve köy adına teşekkür etti. (s. 46)

8. Kalabalık **dağılırken** herkes, Kurt Goldman'dan bir kahraman gibi söz ediyordu. (s. 46)

9. Fakat, aralarında yabancı konuğu **suçlarken** yüzleri kızardı. (s. 50)

10. Selçuk çadıra **girerken** köpeğine ağacın dibini gösterdi. (s. 54)

11. Derin bir soluk **alırken**, bir Muhtara, bir de Karakol Komutanına baktılar, hafifçe gülerek. (s. 67)

12. Kayadan kayaya **atlarken** zaman zaman birbirlerine yardım ettiler. (s. 75)

13. Duygu, dürbünü gözlerine **getirirken** Selçuk: “Dur,” dedi. (s. 75)

14. Sandal, kıyıda **uzaklaşırken** beş on metre kadar ötede, “Ahmet'in Lokantası'nın önlerinde serinlemek için göle giren iki çocuk, arkadaşlarına bağırdı: “Nereye böyle arkadaşlar?” (s. 80- 81)

15. Çocuklar, buldukları sandaldan Alman'ın botunu **seyrederken** Arap'ın gözleri uzaklardaydı. (s. 86)

16. Botla sandal yan yana, sahile doğru **ilerlerken** Alman turist yüksek sesle, birazda sinirli konuşuyordu: “Yok korkmak sizde?” (s. 87)

17. Çocuklar, bu ortak yanıtı **verirken** asıl amaçlarını saklamaya özellikle dikkat ettiler yine. (s. 93)

18. Kurt Goldman **konuşurken** dalıyor, başka şeyler düşünüyor kanısını uyandırıyor. (s. 94)

19. Duygu, sessiz sessiz **ağlarken** uyuyakaldı. (s. 101)

20. Hani saatler öncesi Kurt Goldman, gölde bontan Duygu'yla Selçuk'un buldukları sandala **çıkarken** kayık yana yatmış ve Arap da suya düşmüştü ya... (s. 101)

21. Ağzındaki tahta parçasıyla birlikte, suyun altında ona bağlı cismi de **sürüklerken** şimdiye dek çekmediği yorgunluğu çekiyordu. (s. 103)

22. Selami Çavuş kürekleri yerine **takarken** bağırdı: "Aaa!.. İskarmozlar kırılmış!.." (s. 109)

23. Bu işlemler **yapılırken** Muhtar, elleri ıslak pantolonunun ceplerinde, bir ileri bir geri gidiyor, söylenip duruyordu. (s. 110)

24. **Giderken** Selami Çavuş'u da yanına almayı gerekli buldu. (s. 118)

25. Gerekli tutanaklar **yazılırken** Muhtar Rüstem, karakolun telefonundan valiyi aradı. (s. 122)

4.3.8.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -ken zarf-fiil ekini kullandığı cümlelerde onlara "-dığı zaman", "-dığında" anlamları katacak şekilde kullanmıştır. Bunun yanında bazı örneklerde i- ek fiili kip ve zaman eki almış fiillerle birlikte kullanarak birtakım birleşik çekim kalıpları oluşturmuş ve bu kalıplara getirilen -ken eki ile zaman ve tarz bildiren zarf-fiiller yapmıştır.

"Çok sevdiği arkadaşıyla köpeğini **kutlarken** yerinde duramıyor, ayakları üzerinde ip atlar gibi zıp zıp zıplıyordu." (s. 21)

"Muhtar, yabancı konuğu koluna girip götürmeye **hazırlanırken**, Selçuk: "Rüstem Amca, " diye seslendi." (s. 22)

"Selçuk elindeki beş yüz lirayı, Muhtara **uzatırken**: "Efendim," dedi." (s. 22)

"Parayı alsın mı, almasın mı, diye **düşünürken** Selçuk devam etti sözlerine: "Ödül alan öteki arkadaşlarımın da aynı şeyi yapacaklarına inanıyorum." (s. 22)

"Aceleyle botun küreklerine **sarılrken**: "İyi yapmadı siz!" dedi." (s. 42)

"**Konuşurken** sık sık soluyordu." (s. 60)

"Fakat sofradakiler kadehlerindeki içkiyi son damlasına dek midelerine **boşaltırken**, o, içkisinden fazlası dokunuyor gerekçesiyle ancak birkaç yudum alıyordu." (s. 104)

4.3.9. -(y)AII Eki

“Türkçede eskiden beri kullanılan bu gerundium eki Eski Türkçede -galı, geli şeklinde idi. Batı Türkçesine -alı, -eli şeklinde geçmiştir.” (Ergin, 2005: 342)

Ekin başlangıcı geçmişe dayanmakla beraber devamında ise asıl fiille bütünleştiği görülür. Dolayısıyla ‘bir zamandan beri’ manasına gelen ve süreklilik kavramını zamanda işleyen zarf-fiiller oluşturur. Öte yandan bu ek yalın kullanımının dışında beri veya -dan beri edatlarıyla birlikte genişletilmiş şekilde de kullanılır (Korkmaz, 2009: 1009).

4.3.9.1. Değerlendirme ve Yorum

Eserde -(y)AII zarf-fiil eki ile oluşturulmuş bir cümle saptanamamıştır.

4.3.10. -dIkçA Eki

Süre ve oluş bakımından iki olayı birbirine bağlayan bu ek, geldiği fiillere “dığı zaman”, “dığı kadar” anlamları katar. Ekin -dıkça/ -dikçe, -dukça/ -dükçe; -tikça/ -tikçe, -tukça/ -tükçe şeklinde sekiz biçimi vardır (Bayraktar, 2004: 229).

Korkmaz, (2009) ek ile ilgili Oğuz lehçesi grubuna has bir zarf- fiil eki olmasına rağmen Türkiye Türkçesinde de oldukça yaygın şekilde kullanımlarının olduğundan bahseder. Buna ilaveten; “-DİK/ -DUK görülen geçmiş zaman sıfat-fiil eki ile +çA eşitlik durumu ekinin birleşmesinden oluşan bu ek, genellikle asıl fiildeki hareketin süresini kendisindeki hareketin süresiyle denkleştiren ve “-dığı sürece” anlamıyla zamanda devam, zamanda süreklilik veya sık sık oluş gösteren zarf-fiiller yaptığından bahseder.

Eserde -dIkçA eki ile oluşturulmuş zarf fiiller şu şekildedir:

1. Burası **oldukça** yüksekti. (s. 70)
2. Ara sıra gözlerini gölün ilerilerine **kaydırdıkça** daha da heyecanlanıyordu. (s. 93)
3. Gözleri yerdeki tarihi heykele takılınca **büyüdükçe** büyümüş, yuvalarından uğrayacak duruma gelmişti. (s. 120)

4.3.10.1. Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -dIkçA ekini çok sık kullanmamış ve kullandığı cümlelerde de alışlagelmiş bilinen kullanımları dışında zamanda devam, zamanda süreklilik yapan zarf-fiiller şeklinde kullanarak kendine özgü bir kullanım sergilemiştir. Bu kullanımlar şunlardır:

“Arap, **gittikçe** arayı açıyordu.” (s. 20)

“Yarışma yerinde düzenin **gittikçe** bozulması üzerine Muhtar karışmak gereğini duydu.”(s. 21)

“**Gittikçe** de doluyordu.” (s. 109)

4.3.11. -dİğInda Eki

-DIk/-DUk sıfat-fiil ekinin bulunma durumu ekiyle bir araya gelerek kullanılmasından oluşan -DIktA/- DUktA zarf-fiil eki ve asıl fiildeki hareketin zamanını belirler. Eski Anadolu ve Osmanlı Türkçesinde çok sık kullanımları olmasına rağmen, günümüz Türkiye Türkçesinde bu biçimiyle kullanılışı görülmemektedir onun yerine; sıfat-fiil ile bulunma durumu eki arasına birinci, ikinci ve üçüncü şahıs iyelik eki almış şekillerdeki kullanımları görülmektedir. Bu kullanımları şahsa bağlı bir zaman bildirme özelliği gösterir. Bazen ise nadir de olsa zaman zarfı özelliği yerine tarz zarfı işlevinde de kullanılmaktadır (Korkmaz, 2009: 1032-1033). Görüldüğü gibi -dİğInda eki -dIk sıfat-fiil ekinin bulunma hâl eki ve iyelik ekleriyle birleşiminden oluşmuştur.

Eserde -dİğInda zarf-fiil eki ile oluşturulmuş bir tane örneğe rastlanmıştır:

1. Muhtar, bu sözler üzerine sofraya yeni **oturduğunda** Duygu’yla Selçuk’ un, babaları aracılığıyla yaptıkları ihbarı anımsadı. (s. 105)

4.3.11.1 Değerlendirme ve Yorum

İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -dİğInda zarf-fiil ekini sadece bir örnekte bilinen kullanımlarına uygun olarak şahsa bağlı bir zaman bildirme işlevinde kullanmıştır.

4.4. ESERDE YER ALAN FİİLİMSİLERİN DAĞILIMI

İbrahim Örs'ün 123 sayfadan oluşan Göl Çocukları adlı eserinin incelenmesi sonucunda 1159 fiilimsi tespit edilmiştir. En çok karşılaşılan fiilimsi çeşidi sıfat-fiiller olmuştur. Tespit edilen fiilimsi çeşitlerinin metinde kullanılan sayıları ve yüzdeleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Eserde Yer Alan Fiilimsilerin Türlerine Göre Dağılımı

Fiilimsiler	Eserdeki Kullanım Sayısı	Toplam Fiilimsi İçindeki Yüzdelerik(%)
İsim-Fiiller	351	30,28
-mAk	124	10,69
-mA	193	16,65
(-y)İş	34	2,93
Sıfat-Fiiller	421	36,32
-dIk	203	17,51
-mİş	30	2,58
-(y)An	137	11,82
-mAz	4	0,34
-(y)AcAk	44	3,79
-(A)r	3	0,25
-(y)AsI	-	-
Zarf-Fiiller	387	33,39
-(y)A	58	5
-ArAk	96	8,28
-cAsInA	1	0,08
-(y)İp	116	10
-dİğIndA	1	0,08
-dIkçA	6	0,51
-mAdAn	38	3,27
-(y)IncA	32	2,76
(A)r...-maz	7	0,60
-ken	32	2,76
-(y)AlI	-	-
Toplam	1159	100

Tablo 4. 1’de görüldüğü üzere “Göl Çocukları” adlı eserde, 351 isim-fiil, 421 sıfat-fiil ve 387 zarf-fiil olmak üzere toplam 1159 adet fiilimsi tespit edilmiştir. Eserde sıfat-fiil sayısının isim-fiillere ve zarf-fiillere nazaran daha fazla olduğu görülmüştür. Eserde yüzde

olarak fiilimsi çeşitlerine bakacak olursak sırasıyla 36,32 sıfat fiiller, 33,39 ile zarf-fiiller ve son olarak 30,28 ile isim-fiiller şeklinde olduğunu görmekteyiz.

Eserde ulaşılan diğer bulgular aşağıdadır:

- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -mAk isim-fiil ekini, alışlagelmiş bilinen görevi dışında fiilleri kalıcı ada yani nesne isimlerine dönüştürme görevinde az da olsa kullanmıştır.
- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -ma isim-fiil ekini diğer isim-fiil eklerine göre daha fazla kullanmış ve alışlagelmiş bilinen kullanımları dışında bu ekleri kalıcı ad şeklinde çok kez kullanarak esere farklılık katmıştır.
- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -(y)İş isim-fiil ekini çok sık kullanmamış ve alışılmış kullanımları dışında bu ekleri kalıcı ad şeklinde de kullanmıştır.
- İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -dik sıfat-fiil ekini cümlede genel kullanımı olan sıfat görevi dışında önündeki ismin düşmesi neticesinde kalıcı, geçici isim; adlaşmış sıfat fiil, nesne ve edatlar vasıtasıyla zarf görevi gibi birden çok işlevde kullanmıştır.
- İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -miş sıfat-fiil ekini sıfat olarak genel kullanımı dışında adlaşmış sıfat-fiil, zarf oluşturacak şekilde ve karşılaştırma, benzetme edatlarıyla birlikte edat grubu oluşturacak şekilde kullanmıştır. Böylece ekin zenginliğini tüm yönleriyle eserinde göstermiştir.
- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -(y)An sıfat-fiil ekini çoğunlukla kabul gören işlevinde fiillere geniş zaman anlamı yükleyerek cümlede sıfat olarak sıklıkla kullanmıştır. Bunun yanında bazı cümlelerde ise önündeki ismin düşmesi sonucu geçici ad ya da adlaşmış sıfat fiil görevinde kullanmıştır.
- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -mAz sıfat-fiil ekini eylemleri hareket bildiren sıfatlar yapan işlevde çok sık olmayacak şekilde kullanmıştır. Bunun yanında bu eki alışılmış kullanımları dışında kalıcı ad şeklinde de bir cümlede kullanmıştır. Genel anlamda isim fonksiyonuyla çok nadir görülen bu eki eserinde kullanması kendine has bir tarzının olduğunu göstergesidir.
- İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -(y)AcAK sıfat-fiil ekini fiilleri gerçekleşmesi gelecek zamana yönelmiş sıfatlar ve önündeki ismin düşmesi

sonucu adlaşmış sıfat fiiller görevlerinde kullanacak şekilde örnekler vermiştir. Bunun yanında kendine has bir anlatım tarzı oluşturarak -(y)Acak sıfat-fiil ekini az da olsa kadar gibi bazı edatlarla kullanarak edat grubu da oluşturmuştur.

- İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -(y)Ası sıfat fiil ekiyle yapılmış herhangi bir fiilimsi örneği kullanmamıştır.
- İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -(A)r sıfat-fiil ekini eklendiği fiilleri bir varlığın niteliği durumuna gelecek şekilde kullandığı görülmektedir. Bunun yanında bir örnekte de kendine has bir anlatım tarzı oluşturarak -Ar sıfat-fiil ekini gibi edatıyla kullanarak edat grubu oluşturmuştur.
- İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde -(y)A zarf-fiil ekini birbiri ardınca tekrar eden şekliyle ve “diye” edatı biçimiyle kullanmıştır. Diğer bir ifadeyle -(y)A zarf-fiil ekini fiilleri ikilemelere dönüştürme ve eklendiği fiili diye edatıyla yükleme bağlama görevlerinde kullanmıştır.
- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -ArAk ekini sıklıkla kullanmış ve alışlagelmiş bilinen üslûpların dışında aynı cümle içerisinde bu ekleri, çok kez kullanarak kendine özgü bir kullanım sergilemiştir.
- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -Ip ekini alışlagelmiş bilinen yapılar dışında sıklıkla birleşik eylem kalıbı içerisinde kullanmıştır.
- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -mAdAn zarf-fiil ekini genel anlamda çok fazla kullanmıştır. Bunda bahsedilen ekin yaygın kullanımının çok fazla olması etkili olmuştur. Kullanmış olduğu örneklerde -mAdAn zarf-fiil ekinin eklendiği fiili zaman bildiren zarf-fiillere dönüştürdüğü tespit edilmiştir. İbrahim Örs bazı örneklerde ise, eki yaygın olarak zaman zarfı görevi dışında kaynaklarda gramerciler tarafından vurgulanmayan durum yönünden de belirten zarf görevlerinde kullanmıştır. Durum yönünden zarflar oluşturması yazarın özgün örnekler verdiğinin ve kendine has bir tarzının olduğunun göstergesidir.
- İbrahim Örs de bahsi geçen eserde iki farklı örnekte “durmadan” zarf fiilini kalıplaşmaya ve anlam kaymasına uğrayacak şekilde sürekli olarak hep anlamına gelecek şekilde kullanmıştır.
- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -(A)r...-maz zarf-fiil ekini genel anlamda diğer yazarların da eserlerinde olduğu gibi çok fazla kullanmamıştır. Bu sonuçta, bahsedilen ekin yaygın kullanımının çok fazla olmaması etkili

olmuştur. Kullanmış olduğu örneklerde asıl fiildeki hareketin, zarf-fiildeki hareketin hemen arkasından gerçekleştiğini bildiren bir işleve gelecek şekilde zamanda çabukluk ilkesine uygun şekilde kullanmıştır.

- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -cAsInA zarf-fiil ekini genel anlamda diğer yazarların da eserlerinde olduğu gibi diğer eklere nazaran çok az kullanmıştır. Bunda bahsedilen ekin yaygın kullanımının çok fazla olmaması etkili olmuştur.
- İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde genel anlamda -IncA zarf-fiil ekini, eklendiği fiilin gerçekleşme zamanını belirtecek şekilde genel işlevlerine uygun olarak zaman bildiren zarf görevinde kullanmıştır ancak birkaç örnekte alışlagelmiş kullanımları dışında -ma olumsuzluk eki alan zarf-fiil zamandan çok -dığı için anlamıyla sebep bildiren bir işlevde kullanmıştır.
- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde -ken zarf-fiil ekini kullandığı cümlelerde onlara “-dığı zaman”, “-dığında” anlamları katacak şekilde kullanmıştır. Bunun yanında bazı örneklerde i- ek fiili kip ve zaman eki almış fiillerle birlikte kullanarak birtakım birleşik çekim kalıpları oluşturmuş ve bu kalıplara getirilen -ken eki ile zaman ve tarz bildiren zarf-fiiller yapmıştır.
- İbrahim Örs eserinde -(y)All zarf-fiil ekiyle ise oluşturulmuş fiilimsi kullanmamıştır.
- İbrahim Örs, Göl Çocukları adlı eserinde dIkçA ekini çok sık kullanmamış ve kullandığı cümlelerde de alışlagelmiş bilinen kullanımları dışında zamanda devam, zamanda süreklilik yapan zarf-fiiller şeklinde kullanarak kendine özgü bir kullanım sergilemiştir. Bunun yanında -dİğInda zarf-fiil ekini sadece bir örnekte bilinen kullanımlarına uygun olarak şahsa bağlı bir zaman bildirme işlevinde kullanmıştır.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, elde edilen bulgular ışığında araştırma sorularına cevap verilmeye çalışılmış; ardından tespit edilen bulgulardan yola çıkarak ulaşılan sonuçlar ve bunlara yönelik öneriler dile getirilmiştir.

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

İbrahim Örs'ün Göl Çocukları adlı eseri 123 sayfadan oluşmaktadır. Eserde fiilimsi içeren 1077cümle tespit edilmiştir. Eserdeki toplam cümle sayısı 1829 olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda eserde her iki cümlede bir adet hatta bazı cümlelerde birden fazla fiilimsi kullanıldığı anlaşılmaktadır. Söz konusu cümlelerde kullanılan toplam fiilimsi sayısının ise 1159 olduğu belirlenmiştir. Eserde, en çok karşılaşılan fiilimsi grubunun sıfat-fiiller (421) olduğu saptanmıştır. Zarf-fiillerden sonra en fazla kullanılan fiilimsi grubunun zarf-fiiller (387) olduğu görülmüştür. Eserde, en az kullanılan fiilimsi grubunun isim-fiiller (351) olduğu tespit edilmiştir. Araştırma sonucuna göre, “İbrahim Örs” eseri 12031 sözcükten oluşmakta ve bu sözcüklerin 1159'unu fiilimsiler oluşturmaktadır. Başka bir ifade ile eserde yer alan her 100 sözcükten 10'unun fiilimsi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca söz konusu eserin 123 sayfa olduğu göz önüne alındığında eserdeki her bir sayfada 9-10 adet fiilimsinin kullanıldığı anlaşılabacaktır. Bu durum yazarın eserinde fiilimsilerden çokça yararlandığı sonucunu göstermektedir.

Alan yazındaki benzer çalışmalar olan Akgül'ün (2013) *Mustafa Kutlu'nun “Mavi Kuş” İsimli Hikâyesinde Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi* adlı tezinde 211 sayfadan oluşan “Mavi Kuş” adlı eserde 1668 adet fiilimsi tespit edildiği belirtilmiştir. Göl Çocukları adlı eser ile Mavi Kuş adlı eseri sayfa sayılarının aynı olmamasından dolayı sayfa başına kullanılan fiilimsiler yönünden karşılaştırınca Mavi Kuş adlı eserde ortalama sayfa başına 7-8 fiilimsi düşerken bu oran Göl Çocuklarında 9-10 seviyesindedir. Buradan hareketle fiilimsiler yönünden Göl Çocukları adlı eserin Mavi Kuş adlı esere göre daha fazla fiilimsi içerdiği, başka bir deyişle İbrahim Örs eserinde daha fazla fiilimsiden yararlanmıştır.

Durak'ın (2014) *Gülten Dayıoğlu'nun “Yurdumu Özledim” ve “Ben Büyüyünce” Adlı Çocuk Romanlarında Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi* adlı tezinde toplam 172 oluşan “Yurdumu Özledim” ve 111 sayfadan oluşan “Ben Büyüyünce” adlı eserlerinde 4908 fiilimsi tespit edildiği belirtilmiştir. “Yurdumu Özledim” adlı eserde sayfa başına ortalama 18,6 ve “Ben Büyüyünce” adlı

eserlerde sayfa başına 15,2 fiilimsi düştüğü ortaya çıkmaktadır. Göl Çocukları adlı eserde bu iki esere göre daha az fiilimsi kullanıldığı görülmektedir.

Keskin'in(2020) *Mavisel Yener'in Mavi Zamanlar Adlı serindeki Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi* adlı tezinde 221 sayfadan oluşan Mavi Zamanlar eserinde 2285 fiilimsi tespit edilmiştir. Gerekli oranlama yapılırca sayfa başına 10 adet fiilimsi düşmektedir. Bu açıdan Mavi Zamanlar adlı eser ile Göl Çocukları adlı eser fiilimsilerin kullanımı yönünden benzerlik taşımaktadır.

Son olarak Erez'in (2022) *Aslı Der'in "Kayıp Rüyacı" adlı eserindeki Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi* adlı çalışmasında Kayıp Rüyacı adlı eseri 193 sayfa e 20802 fiilimsiden oluşmaktadır. Gerekli oranlama yapılırca eserde her bir sayfada 14-15 adet fiilimsinin kullanıldığı anlaşılacaktır. Göl Çocukları adlı eserle kıyaslayacak olursak Göl Çocuklarına göre bu eserde daha fazla fiilimsiden faydalanılmıştır.

"Göl Çocukları" adlı eserin detaylı incelenmesi sonucunda hemen hemen tüm fiilimsi ekleri ile ilgili yeterince örnekler olduğu görülmüştür. Sadece sıfat-fiillerden -(y)Asl eki ile zarf fiillerden -(y)AlI eki ile ilgili fiilimsiye rastlanmamıştır.

İbrahim Örs Göl Çocukları adlı eserinde fiilimsilere yeterince yer vererek Türkçede fiilimsilerin birden fazla yargıyı tek bir cümle ile ifade edebilme ve anlatılmak istenen parça parça kopuk cümleler yerine bir cümle ile kısa yoldan anlatılabilme özelliğinden faydalanmıştır. Özellikle kişi ve yer tasvirlerinde fiilimsiler yardımıyla uzun cümleler oluşturarak anlatıma derinlik katmıştır. Bunun yanında fiilimsiler sayesinde üslûpta akıcılık yakalayarak okuyucuyu monotonluktan kurtarıp sıkılmamasını sağlamıştır.

Yine çalışmada edindiğimiz sonuç doğrultusunda İbrahim Örs, oldukça fazla fiilimsi eklerini kullandığını görmekteyiz. Bu da onun, fiilimsilerin anlama kattığı akıcılık ve derinlikten faydalanmak istediğinin göstergesidir

Araştırma sonucuna göre, "Göl Çocukları" adlı eserde en çok kullanılan fiilimsi grubu 421 adet ile sıfat-fiil grubu olmuştur. Bununla birlikte, sıfat-fiiller arasında en çok kullanılanların -dIk (203 tane) ve -(y)An (137 tane) eki ile oluşturulan sıfat-fiiller olduğu tespit edilmiştir. Bayraktar (2000) -DIK sıfat-fiil ekinin geçmiş zaman anlamı veren bir ek olduğunu ve diğer sıfat-fiil ekleri ile kıyaslandığında bu ekin en sık kullanılan ek olduğundan bahseder. Eserde 203 adet -dIk ekile oluşturulmuş sıfat-fiil olduğu göz önünde bulundurulunca Bayraktar'ın bu düşüncesini desteklediği görülür. Bununla birlikte eserde yazarın geçmiş zaman belirten ifadeleri yoğun bir şekilde kullanması da -dIk ekinin geçmiş zaman anlamı veren bir ek olduğu durumu ile örtüşmektedir. Öte yandan Ergin (2005) -

(y)An sıfat-fiil ekinin geniş zamanı ifade eden bir ek olduğunu ve geniş zamanı ifade eden diğer eklere kıyasla bu ekin çok yaygın bir kullanım alanı olduğunu ifade etmiştir. Nitekim eserde -(y)An sıfat-fiil ekinin en çok kullanılan ikinci ek olması ve yine eserde yazarın geniş zaman belirten ifadeleri sıkça kullanması Ergin'in düşünceleri ile yazarın kullanımının örtüştüğünü gösterir.

Araştırma sonucuna göre, "Göl Çocukları" adlı eserde 371 adet isim-fiil kullanılmış ve bunlar arasında en çok kullanılan isim-fiillerin -mA (193 adet) eki ile oluşturulan fiilimsiler olduğu tespit edilmiştir. Öte yandan, eserde yer alan ve inceleme konusu olan bütün fiilimsiler içerisinde en çok kullanılan ikinci fiilimsinin -mA eki ile oluşturulan fiilimsiler olduğu tespit edilmiştir. Eserde -mA eki ile oluşturulmuş fiilimsiler göz önüne alındığında bunun, Bayraktar (2000)'in -mA ekinin çok yaygın bir kullanım alanının olduğu ve her fiile gelebildiği yönündeki düşüncesi desteklenmektedir.

Araştırma sonucuna göre, Göl Çocukları adlı eserde zarf-fiiller de çok fazla kullanmıştır. Ayrıca eserde zarf-fiillerden en çok kullanılan zarf-fiilin -(y)Ip (116 adet) eki ile oluşturulan zarf-fiiller olduğu belirlenmiştir. -(y)Ip zarf-fiil eki ortak bir zamanda gerçekleşen kılışın sürekliliğini yansıtır (Ergin, 2005). Bu düşüncenin eserde kendisini gösterdiği görülmektedir. Daha başka bir ifadeyle -(y)Ip zarffilinin sıkça kullanımı "Göl Çocukları" adlı eserde İbrahim Örs'ün sürekliliği sağlayacak nitelikte cümlelerden oldukça faydalandığını göstermektedir.

Türkçe kazanımlarında dil bilgisi öğretimi büyük önem taşımaktadır. İlkokulda yavaş yavaş verilmeye başlanan kazanımlar, ortaokulda öğrencilere sarmal ve aşamalı biçimde verilmeye başlanır. Fiilimsiler ise bu süreçte öğrencilere sekizinci sınıf itibarıyla yaklaşık sekiz haftada kavratılmaya çalışılır. Oldukça uzun sayılacak bu süreçte öğrenciler ilk olarak kendilerine verilen cümlelerdeki fiilimsileri bulmayı öğrenir. Daha sonra farklı cümleleri fiilimsi ekleri ile birleştirerek yeni cümleler türetmeyi öğrenirler. Bu kazanımlar neticesinde öğrenciler uzun ve akıcı cümleler kurmayı öğrenerek kendilerini daha net şekilde ifade edebilirler.

Türkçede fiilimsiler birden çok yargının tek bir cümleyle anlatılmasına katkı sağlamaktadır. "Göl Çocukları" adlı eserin bu yönüyle de fiilimsilerin öğretime katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Nitekim eserin içinde üç, dört hatta beş fiilimsinin yer aldığı cümleler bulunmaktadır. Eserde yer alan ve içerisinde birden fazla fiilimsinin bulunduğu cümlelerden bazıları şunlardır:

"Bunlar da sahipleri tarafından balık **tutmaktan** çok, **gezmek** için kullanılırdı,

çoğunluk, bütün gün kıyıda, bağlı bir at gibi, hiçbir işe **yaramadan** çekili dururlardı.” (s. 34)

“Derece **alan** sahiplerine **gelince**; onlara da **kaybeden** yarışmacılar tarafından tatlı ya da şeker ziyafeti.” (s. 15- 16)

“İlkokulu bitirmiş Gölüstülü çocukların, öğrenimlerini ortaokulda **sürdürmeleri** için ya yatılı **okumaları** ya bucakta bir yakınlarının yanında **kalmaları** ya da yurt gibi bir yerde **yatıp kalkmaları** gerekiyordu.” (s. 26- 27)

“Ben sizden bir muhtar olarak, onlara sahip olmanızı, bilip **bilmeden** başkalarına çamur atmalarını engellemenizi istiyorum.” (s. 69)

“Amacı, kimse **görmeden**, gece **gelip** tarihi eseri gölden **çıkarmak** ve hemen otomobile **atlayıp** köyden **uzaklaşmaktı**.” (s. 121)

Verilen örnek cümlelerden anlaşılacağı üzere “Göl Çocukları” adlı eser, fiilimsilerin öğretiminde ezberciliğe karşı seçilebilecek başka bir seçenek olarak değerlendirilebilir. Nitekim öğrenciler, fiilimsi eklerini ezberleyen durağan katılımcılar değil, fiilimsileri sezerek kavrayabilen, farklı örnekler ortaya koyabilen etkin katılımcılardır. Öğrencileri eğitim süreci içerisinde aktif birer katılımcı olarak görmek, onlara uygun eğitim ortamlarının sağlanması ile mümkündür. Bu eğitim ortamlarının sağlanmasında ise öğrencilerin dikkatini çekecek edebî metinlerden yararlanılması, öğrencilerin kalıcı öğrenmelerine katkı sağlayacaktır. Görüldüğü üzere 2019 Türkçe öğretim programında okuma alanında yer alan fiilimsi kazanımlarının öğrencilere kazandırılması için edebi eserlerden yararlanmak doğru bir yaklaşım olacaktır.

Sonuç olarak öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini çekecek edebi eserlerden örnek metinler belirlemek önem teşkil etmektedir ve öğrencileri konuya karşı daha fazla güdüleyecektir. İbrahim Örs’ün “Göl Çocukları” adlı eseri detaylı olarak incelenerek eserdeki fiilimsiler tespit edilerek eserin içeriği itibarıyla çocukların ilgi ve alakasını çeken ve çocuklar tarafından severek okunan bir tür olduğu kanaatine varılmıştır dolayısıyla eserin Türkçe ve dil bilgisi özellikle fiilimsi öğretiminde faydalanılmasının uygun ve doğru bir yaklaşım olduğu sonucuna varılmıştır.

5.2.ÖNERİLER

Türkçe dil bilgisi öğretimi; ilkökul, ortaokul ve lise kademelerinde aralıksız ve sürekli olarak verilen bir eğitimidir. Bu eğitim öğrencilere benimsetilirken Türkçe öğretim programına uygun şekilde ezbercilikten uzak sezdirilerek öğrenme şeklinde olmalıdır. Programlarda bu şekilde söylenmesine rağmen uygulamada hâlâ dil bilgisi öğretimi öğretmen ve öğrencilerin nazarında ezberlenmesi gereken kurallar yumağı olarak görülmektedir. Bunun için öncelikle dil bilgisi ve fiilimsi öğretimi bu anlayıştan kurtararak öğretmenden ziyade öğrencinin etkin şekilde katılımının sağlandığı ezbercilikten uzak, bunun yerine okuma metinleri üzerinden sezdirme metoduna uygun bir şekle ve modele dönüştürülmelidir. Başka bir deyişle fiilimsi öğretimi, eklerin ezberletilmesinden öteye geçmeyen kurallardan ibaret kalan bir anlayıştan uzaklaşmalıdır.

Literatürde, fiilimsilerin öğretimine yönelik araştırmaların çoğunda, okuma metinlerinin ön planda tutulduğu görülmektedir. Bu durum dil bilgisi öğretiminde önemli bir yere sahip olan fiilimsi öğretiminde okuma metni olarak edebi metinlerden yararlanılmalı düşüncesini desteklemektedir. Aynı zamanda edebi eserlerden seçilen okuma metinleri içerisinde fiilimsi etkinlikleri belirlenmelidir. Bu bağlamda öğrencilerden birden fazla yargının tek bir cümlede yer alacak şekilde kullanıldığını örnekleyen cümleler şeklinde etkinlikler uygun olacaktır.

Fiilimsiler, öğrencilerin önceki yıllarda karşılaştıkları konulardan bağımsız değildir. Bu sebeple öğrencilerin ön bilgi düzeylerinin fiilimsi öğrenmeye uygun seviyeye getirilmesi elzemdir. Başka bir deyişle fiilimsi konusunun içselleştirilerek kalıcı olarak öğrenilebilmesi için bu konu ile bağlantılı fiiller, zarflar, sıfatlar ve isimler konusunun en iyi şekilde öğrenilmesi gerekmektedir. Önceki şubelerde bu konular verilmesine rağmen aradan geçen sürede unutulabilmektedir. Bunun için öğrencilerin ön bilgi düzeylerinin de dikkate alınarak eksik oldukları konu varsa şayet bu eksiklikler giderildikten sonra asıl konu olan fiilimsi öğretimine geçilmelidir.

Araştırmamıza konu olan İbrahim Örs'ün Göl Çocukları adlı eserinde çok sayıda fiilimsi bulunmaktadır. Bu fiilimsiler, dil bilgisi öğretiminde uygulama yapmanın önemi çerçevesinde öğrencilere gerek konu anlatımlarında gerekse sonraki süreçte yapılacak uygulamalarda örnek olarak verilebilir. Kitapta tespit edilen fiilimsi cümleleri Türkçe eğitim ve öğretimiyle ilgili bu alanda olumlu anlamda katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Acele, M. (2019). *İbrahim Örs'ün Çocuklara Yönelik Eserlerinin Eğitsel İletiler Açısından İncelenmesi*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).Necmettin Erbakan Üniversitesi/ Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı / Türkçe Eğitimi Bilim Dalı. Konya.
- Akgül, O. (2013). *Mustafa Kutlu'nun "Mavi Kuş" İsimli Hikâyesinde Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil*, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Aksan, D. (1995). *Sözcük Türleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Baş, B. (2012). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Kriter Yayınları.
- Banguoğlu, T. (2004). *Türkçenin Grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Bayraktar, N. (2000). *Orta Türkçede Fiilimsiler*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bayraktar, N. (2004). *Türkçede Fiilimsiler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Bayram, M. ve Yaylı, A. (2009). Otel Web Sitelerinin İçerik Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 347-379.
- Bilgegil, M. K. (1984). *Türkçe Dilbilgisi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2020). Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (28.Baskı). Pegem Akademi: Ankara.
- Demircan, Ö. (1977). *Türkiye Türkçesinde Kök-Ek Birleşmeleri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Demirel, Ö. (2002). *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin Türkçe Öğretimi*. Ankara:Pegema Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2001). *Çağdaş Türk Yazını*, İstanbul: Adam Yayınları.
- Durak, M. (2014). Gülten Dayıoğlu'nun 'Yurdumu Özledim' ve 'Ben Büyüyünce' Adlı Çocuk Romanlarında Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Kayseri.
- Erdem, İ. ve Çelik, M. (2011). "Dil Bilgisi Öğretim Yöntemi Üzerine Değerlendirmeler" *Turkish Studies*, 6/1, 1033.
- Ediskun, H. (1999). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ergin, M. (2005). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak
- Eraslan, K. (1980). *Eski Türkçede İsim-Fiiller*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları
- Erez, M. İ. (2022).*Aslı Der'in "Kayıp Rüyacı" Adlı Eserinde Yer Alan Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*.(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Siirt Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı / Türkçe Eğitimi Bilim Dalı, Siirt.
- Gemalmaz, E. (1978).*Türkmençe Metinler*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Gencan, T. N. (2001).*Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınları.

- Göçer, A. (2010). Türkçe Öğretiminde Çok Uyaranlı Bir Öğrenme Ortamı Oluşturmak İçin Seçkin Edebî Ürünlerden Yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 27(27), 341-369.
- Gülsevin, G. (2017). *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*. (4. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Güneş, F. (2013). Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1 (1), 1-12.
[https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp/tez no:98519](https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp/tez%20no:98519)
- Hatiboğlu, V. (1969), *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hengirmen, M. (1999). *Dilbilgisi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Engin.
- Hopurcuoğlu, A. (2010). *Okul Öncesi Eğitimine Devam Eden Türk Çocuklarının Dil Gelişimi Açısından Fiilimsi Kullanımlarının İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Keskin, V. (2020). *Mavisel Yener'in 'Mavi Zamanlar' Adlı Eserinde Yer Alan Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Bakımından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı / Türkçe Eğitimi Bilim Dalı. Kayseri.
- Kavcar, C., Oğuzkan F. ve Sever S. (2004). *Türkçe Öğretimi: Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin*. Ankara: Engin.
- Kavcar, C. (1987). "Türk Dili Ve Edebiyatı Öğretimi". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 261-273.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri* (11. Baskı). Ankara: Tek Işık Web Ofset.
- Korkmaz, Z. (2007). *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kurt, P. (2006). *Zarf-Fiillerin Anlam Farklılıklarının Kavratılması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Maden, D., & Eğilmez, N. İ. (2017). Dilbilgisi Öğretiminde Yeni Bir Soluk: Fiilimsi hazine avcıları etkinliği. *Journal of Inquiry Based Activities*, 4(1), 45-53.
- MEB (2019). *Türkçe dersi (İlkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
- Mills, G. E. and Gay, L. R. (2019). *Educational Research: Competencies For Analysis And Applications*. Pearson. One Lake Street, Upper Saddle River, New Jersey 07458.
- Örs, İ. (2021). *Göl Çocukları*, İstanbul: Nemesis Çocuk.
- Öztürk, J. (2002). Memduh Şevket Esenal'ın İlk Sekiz Hikaye Kitabında Yer Alan Hikayelerdeki Zarf-Fiiller ve Zarf-Fiil Grupları. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Pala, B. (2019). *Nâmık Kemâl'in Tiyatrolarında Fiilimsiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi / Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı / Türk Dili Bilim Dalı, Erzurum.
- Payza, T. (2015). *Ortaokul 5. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Metinlerin İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sever, S. (2003). *Çocuk ve Edebiyat*, Ankara: Kök Yayınları.
- Şirin, M. H. (2007). *Çocuk Edebiyatı Kültürü*. Ankara: Kök.
- Sönmez, V. ve Alacapınar, F. (2013). *Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Taşdemir, B. (2019). *Rabgûzî'nin Kısaşü'l-Enbiyâ'sında Fiilimsilerin Anlam Bakımından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Kars.
- Tiken, K. (2004). *Eski Türkiye Türkçesinde Edatlar, Bağlaçlar, Ünlemler ve Zarf Filler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Topaloğlu, A. (1989). *Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tunç, S. (2021). *Rabgûzî'nin Kısaşü'l-Enbiyâ Adlı Eserinde Fiilimsiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Kırşehir.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yayınları.
- Üstüner, A. (2000). *Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yaman, E. (2015). *Türkçe Bilinci* (1.Baskı). Ankara: Akçağ.
- Yazıcı, N. (2018). *Tarık Buğra'nın Yarın Diye Bir Şey Yoktur adlı Hikâye Kitabındaki Fiilimsilerin Tespiti ve Türkçe Öğretimi Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi / Eğitim Bilimleri Enstitüsü / Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Ana Bilim Dalı. Sivas.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldırım, E. (2022). *Cengiz Aytmatov'un Toprak Ana Romanında Fiilimsiler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Iğdır Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı / Türk Dili Bilim Dalı, Iğdır.
- Yılmaz, Ö. D. (2009) *Türkiye Türkçesinde Eylemsi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Yılmaz, Z. A. (2007). *Sınıf Öğretmenlerine Türkçe Öğretimi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Yılmaz, Y. (2012). “{-mAk} ve {-mA} Eklerinin Hal Ekleriyle Münasebeti” *Turkish Studies*, 7-2, 1267-1280.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı: Mehmet Onur ULUCAN

Taranmış
Fotoğraf (isteğe bağlı)
(3.5cm x 3cm)

Eğitim Durumu

Lisans

**:Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim
Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü**

Mesleki Denevim

MEB

:2013- (Halen)